

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TARPTAUTINĖS TEISĖS KATEDRA

ALIONA APANAS

TARPTAUTINĖS TEISĖS SPECIALIZACIJA

**TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ ATSAKOMYBĖ ŠIUOLAIKINĖJE
TARPTAUTINĖJE TEISĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Andrius Mamontovas

Konsultantė :
Dr. E. Radušytė

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS	3
1. TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ TARPTAUTINĖ TEISINĖ ATSAKOMYBĖ	8
1.1. Tarptautinės organizacijos sąvoka.....	8
1.2. Tarptautinių organizacijų teisinis subjektiškumas.....	10
1.3. Tarptautinės teisinės atsakomybės sąvoka	13
2. TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ TEISINĖS ATSAKOMYBĖS UŽ TARPTAUTINIUS TEISĖS PAŽEIDIMUS RŪŠYS IR FORMOS	16
2.1. Restitucija	18
2.2. Kompensacija	20
2.3. Satisfakcija	22
3. TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ ATSAKOMYBĖS PAGRINDAI	25
3.1. Objektivusis tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindas – tarptautinės teisės normos pažeidimas	25
3.2. Subjektyvusis tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindas – veikos, dėl kurios kyla atsakomybė, priskyrimas tarptautinei organizacijai	31
3.2.1. Veikos priskyrimas tarptautinei organizacijai. Bendros taisyklės.....	31
3.2.2. Valstybės ar tarptautinės organizacijos perduotų kitos tarptautinės organizacijos žinion organų ar agentų elgesys.....	34
3.2.3. Įgaliojimų viršijimas ar nurodymų pažeidimas	39
3.2.4. Veika, pripažįstama ir palaikoma tarptautinės organizacijos kaip savo.....	43
4. ATSAKOMYBĖS TREČIŲJŲ ŠALIŲ ATŽVILGIU PASKIRSTYMAS TARP TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ IR JŲ NARIŲ	45
4.1. Ribota atsakomybė	46
4.2. Solidarioji atsakomybė	52
4.3. Subsidiarioji atsakomybė.....	53
4.4. Netiesioginė atsakomybė.....	55
4.5. Atsakomybė pagal šalių ketinimus	56
4.6. Atsakomybė trečiųjų šalių atžvilgiu pagal atsakomybę organizacijos atžvilgiu	57
4.7. Narių atsakomybė pagal organizacijos tikslus ir funkcijas	58
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	60
LITERATŪROS SĄRAŠAS	62
SANTRAUKA	73
DARBO ANOTACIJA.....	75

IVADAS

Vienas iš svarbiausių pasikeitimų, įvykusių tarptautinėje bendruomenėje per pastarąjį šimtmetį – tai vis besiplečiantis valstybių bendradarbiavimas, kurio viena iš formų – tarpvalstybinių organizacijų (arba tarptautinių organizacijų) kūrimas ir funkcionavimas. Dvidešimto amžiaus pradžioje tebuvo apie 200 tarptautinių organizacijų, iš kurių tik apie 20 – tarpvyriausybines, šiuo metu pasaulio arenoje veikia apie 400 tarpvyriausybinių organizacijų.

Tarptautinių organizacijų atsakomybės klausimas yra susijęs su dviem tarptautinės teisės sritimis: tarptautinėmis organizacijomis ir tarptautine atsakomybe. Tarptautinė atsakomybė – tai būtina priemonė teisės vaidmeniui tarptautinėje sistemoje stiprinti. Tarptautinės organizacijos atlieka labai svarbų vaidmenį šiuolaikinėje tarptautinėje sistemoje – jos sudaro pagrindinį šalių bendradarbiavimo instrumentą. Tarptautinė bendruomenė yra suinteresuota apsaugoti esamas organizacijas ir esant reikalui sukurti naujas.

Šiuo metu bendra tendencija yra tokia, kad valstybės suteikia tarptautinėms organizacijoms vis daugiau savo įgaliojimų. Spartus tarptautinių organizacijų vystymasis, besiplečiantis jų aktyvumas stiprina tautų integraciją, padeda spręsti globalias problemas, tačiau tai sukelia vis didėjantį pavojų kitiems tarptautinių santykių dalyviams.

Tebevykstantis tarptautinių organizacijų skaičiaus didėjimas ir jų atliekamų funkcijų plėtra neišvengiamai sukelia riziką trečiosioms šalims. Operacijos, kurias atlieka tarptautinės organizacijos, vyksta daugelyje pasaulio šalių ir organizacijos sukuria teisinius santykius su valstybėmis, kitomis tarptautinėmis organizacijomis, fiziniais asmenimis. Natūralu, kad įgyvendinant tokias programas galima situacija, kad organizacija tampa tarptautiniu mastu atsakinga už savo sutartinių ar nesutartinių įsipareigojimų nevykdymą.

Tarp daugelio tarptautinių organizacijų veiklos sričių galima išskirti keletą pagrindinių, kuriose dažniausiai atsiranda tarptautinės atsakomybės problemos: tai tarptautinė ekonomika, tarptautinės karinės bei taikos palaikymo operacijos, žmogaus teisės, organizacijų veikla kosminių bei aukštųjų technologijų srityse.

Temos naujumas bei aktualumas. Net iki šio laiko tarptautinę teisinę atsakomybę reguliuoja daugiausiai papročiai ir Jungtinių Tautų Organizacijos Tarptautinės Teisės Komisijos (toliau – JTO Komisija, TTK) 2001 m. priimtas „Valstybių atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimus straipsnių projektas“. Tai buvo ilgiausiai rengtas dokumentas tarptautinės teisės istorijoje¹. Šis faktas įrodo, kad tarptautinės teisinės atsakomybės sritis yra viena iš labiausiai

---

¹ Vadapalas V. Tarptautinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2006. P. 382.

komplikuotų tarptautinėje teisėje. JT Generalinė Asamblėja rezoliucijoje 56/82, priimtoje 2001 m. gruodžio 12 d., nurodė Komisijai įtraukti tarptautinių organizacijų atsakomybės temą į jos ilgalaikę darbo programą². Taigi, tarptautinių organizacijų atsakomybės normos dar nėra kodifikuotos. Tai tik parodo nagrinėjamos problemos naujumą bei aktualumą. Šiame darbe daug dėmesio bus skirta tarptautinių organizacijų atsakomybės klausimus reglamentuojančiam JTO Komisijos straipsnių projektui.

Lietuvos Respublika nėra izoliuota valstybė, ji aktyviai dalyvauja tarptautiniuose santykiuose. Lietuvos tikslai ir uždaviniai tarptautinėse organizacijose yra neatskiriami nuo bendrų užsienio politikos bei ilgalaikės valstybės raidos strategijos uždavinių. Dalyvaudama tarptautinių organizacijų veikloje, Lietuva prisideda prie taikos palaikymo pasaulyje, saugumo ir stabilumo didinimo, žmogaus teisių ir demokratijos stiprinimo, globalinių ir regioninių problemų sprendimo.

Šiuo metu Lietuva iš esmės yra baigusi stojimo į tarptautines organizacijas procesą. Lietuvos Respublika dalyvauja apie 60 organizacijų veikloje. Dėl to tarptautinių organizacijų atsakomybės problema gali būti aktuali ir Lietuvai, tuo labiau, kad tarptautinių organizacijų atsakomybės tema dar nebuvo kompleksiskai ištirta Lietuvos mokslininkų.

Pasirinkta magistro baigiamojo darbo tema “Tarptautinių organizacijų atsakomybė šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje” yra naujoviška ir labai mažai nagrinėta net ir užsienio teisinėje literatūroje. Kiek išsamesnė teisinė diskusija šia tema pastebima tik pastarąjį dešimtmetį, kuomet pasaulyje buvo pradėta plačiai diskutuoti apie valstybių tarptautinę teisinę atsakomybę. Tačiau tarptautinių organizacijų steigiamuosiuose aktuose beveik neįmanoma surasti bendrų nuostatų, reguliuojančių atsakomybės klausimus. Nėra gausi ir teismų sukaupta praktika tarptautinių organizacijų atsakomybės klausimu.

Magistrinio darbo tyrimo **objektas** – yra teisiniai santykiai, kylantys dėl tarptautinių organizacijų atsakomybės. Darbo objektas labai platus, todėl išsamiai išanalizuoti visų aktualių klausimų nėra galimybės. Autorės manymu, tikslinga apsiriboti pačiais aktualiaisiais ir daugiausiai problemų keliančiais pasirinktos temos klausimais. **Tyrimo dalykas** - tarptautinių organizacijų atsakomybė trečiųjų šalių atžvilgiu.

Darbo problematika. Tarptautinių organizacijų teisinių santykių raida aplenkė tarptautinės teisės vystymąsi tarptautinių organizacijų atsakomybės srityje. Šiuolaikinė tarptautinė teisė nėra pakankamai išplėtotą šioje srityje ir į daugelį reikšmingų klausimų iki šiol nėra atsakyta. Tokia neapibrėžta padėtis neleidžia tarptautinėms organizacijoms ir jų partneriams modeliuoti galimas savo veiklos pasekmes ir iš anksto apsaugoti savo interesus. Be to,

---

² Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session. (2002) // <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/477/85/PDF/N0147785.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-08-30.

pagrindinę probleminę situaciją apsunkina toks prieštaravimas: iš tarptautinės atsakomybės pozicijų tarptautines organizacijas visais atvejais reikėtų pripažinti visiškai atsakingomis už jų padarytas veikas ir įpareigoti jas visiškai kompensuoti padarytą žalą, tačiau tai prieštarautų tarptautinių organizacijų maksimalios apsaugos pozicijai ir galėtų pakenkti tarptautinės organizacijos interesams. Sutikus su pozicija, kad tarptautinės organizacijos visiškai atsakingos už bet kokią žalą, kuri atsiranda kaip jų veiklos rezultatas, nukentėtų organizacijų galimybės atlikti daugelį funkcijų, siekti tikslų, dėl kurių jos buvo įsteigtos, taip pat tai sulaukytų valstybes nuo prisijungimo prie tokių organizacijų bei naujų kūrimo.

Darbo **tiksiai** yra įvertinti faktinius ir teisinius tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindus dabartinėje tarptautinės teisės sistemoje bei nustatyti santykį tarp valstybių narių atsakomybės ir tarptautinių organizacijų atsakomybės trečiųjų šalių atžvilgiu. Šiam tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

1. Išnagrinėti tarptautinių organizacijų tarptautinės teisinės atsakomybės sąvoką bei formas.
2. Išnagrinėti objektyvųjį tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindą – tarptautinės teisės normos pažeidimą.
3. Išnagrinėti subjektyvųjį tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindą – veiką, dėl kurios kyla atsakomybės priskyrimas tarptautinei organizacijai.
4. Išanalizuoti atsakomybės paskirstymo galimybes tarp organizacijų ir jų narių bei pasiūlyti tinkamiausią atsakomybės paskirstymo režimą.

Vadovaujantis darbe iškeltais uždaviniais bus siekiama patvirtinti arba paneigti šią iškeltą **hipotezę**: tarptautinėje teisėje, nustatant tarptautinių organizacijų atsakomybę turėtų vyrauti išimtinės tarptautinių organizacijų atsakomybės principas, išskyrus tuos atvejus, kai valstybės narės pačios sutinka būti atsakingos trečiųjų šalių atžvilgiu.

Magistro darbo tikslas ir jam pasiekti iškelti uždaviniai nulėmė **darbo struktūrą**. Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai, išvados, literatūros sąrašas bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmajame skyriuje apibrėžiamos tarptautinės organizacijos, tarptautinio teisinio subjektiškumo bei tarptautinių organizacijų tarptautinės teisinės atsakomybės sąvokos. Antrajame skyriuje aptariamos atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimus rūšys bei formos, tai yra būdai, kuriais įgyvendinami neigiami padariniai teisės pažeidėjui dėl padaryto pažeidimo. Trečiajame skyriuje nagrinėjami objektyvusis bei subjektyvusis tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindai, tai yra tarptautinės teisės normos pažeidimas bei veika, dėl kurios kyla atsakomybės priskyrimas tarptautinei organizacijai. Nustatoma, ar tarptautinės organizacijos privalo vykdyti įsipareigojimus, kylančius dėl jų narių suteiktų įgaliojimų. Ketvirtajame skyriuje atskleidžiamos atsakomybės paskirstymo galimybės tarp organizacijų ir jų narių bei pasiūlomas tinkamiausias atsakomybės paskirstymo režimas.

Tyrimo metodai. Darbe naudojami šie teoriniai metodai:

1. Plačiausiai bus naudojamas lyginimo metodas, lyginant skirtingų mokslininkų nuomones nagrinėjamu klausimu. Taip pat bus nuodugnai lyginamas Jungtinių Tautų Organizacijos Tarptautinės Teisės Komisijos jau parengtas straipsnių projektas, nustatantis valstybių atsakomybės normas, bei šiuo metu rengiamas projektas, reglamentuojantis tarptautinių organizacijų atsakomybės normas.

2. Sisteminės analizės metodas tyrime bus naudojamas siekiant nustatyti tarptautinių organizacijų atsakomybės reglamentavimo principų sąveiką su kitais tarptautinės teisės institutais, taip pat išsiaiškinti įvairių tarptautinės teisės šaltinių tarpusavio santykį bei sisteminio taikymo galimybes.

3. Apibendrinimo metodu bus naudojamosi darbo pabaigoje, apibendrinant, sisteminant gautą medžiagą tyrimo prielaidoms suformuluoti, kurių pagrindu bus padarytos galutinės išvados.

Pagrindinis tyrimo metu taikytinas empirinis tyrimo metodas – *teisinių dokumentų analizė*. Naudojant šį metodą, darbe bus tiriama Tarptautinio Teisingumo Teismo praktika – sprendimai, konsultacinės išvados, tarptautinių organizacijų steigiamieji dokumentai, tarptautinės teisės mokslininkų publikacijos, Tarptautinės teisės komisijos rengiamų tarptautinių organizacijų atsakomybę reglamentuojančių normų projekto valstybių, tarptautinių organizacijų komentarai, tarptautinės sutartys, kiti tarptautinės teisės šaltiniai.

Darbo šaltiniai. Pastebėtina, kad autoriai nagrinėja atskirus tarptautinių organizacijų atsakomybės klausimus, tuo tarpu mokslinių darbų išsamiai analizuojančių tarptautinių organizacijų atsakomybės problemas yra labai nedaug. Profesorė *Karel Wellens* savo monografijoje „Teisinės priemonės prieš tarptautines organizacijas“³ nagrinėja tarptautinių organizacijų atsakomybės bei teisinių priemonių prieš jas problemas. *E. Šibajeva* (Е.Шибаетова) savo monografijoje „Tarptautinių organizacijų teisė“⁴ akcentuoja dėmesį į tarptautinių organizacijų raidą, tarptautinio teisės subjektiškumo įgijimą, kuris leidžia tarptautinėms organizacijoms vykdyti teisėkūros funkciją. Pagrindinis darbas, susijęs su analizuojama tema yra autoriaus *Moshe Hirsch* monografija „Tarptautinių organizacijų atsakomybė trečiųjų šalių atžvilgiu. Pagrindiniai principai“⁵. Darbe analizuojami objektyvusis bei subjektyvusis tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindai – tai tarptautinės normos pažeidimas bei veiklos, dėl kurios kyla atsakomybė, priskyrimas tarptautinei organizacijai. Taip pat šiame darbe remsimės ne tik galiojančiomis tarptautinės teisės normomis, konvencijomis (pvz. 1986 metų

³ Wellens K. Remedies Against International Organisations. Cambridge: University Press, 2002. 312 p.

⁴ Шибаетова Е. А. Право международных организаций: вопросы теории. Москва: Международные отношения, 1986.

⁵ Hirsch M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. 220 p.

Vienos konvencija dėl sutarčių tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų bei tarp tarptautinių organizacijų teisės), bet ir naujausiais teisės aktų projektais (TTK straipsnių projektai, išvados, komentarai), JTO Tarptautinio Teisingumo Teismo (toliau – TTT) nagrinėtų bylų medžiaga bei tarptautinės teisės specialistų komentarais.

1. TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ TARPTAUTINĖ TEISINĖ ATSAKOMYBĖ

1.1. Tarptautinės organizacijos sąvoka

Pirmomis tarptautinėmis organizacijomis galima vadinti *administracines sąjungas*, kurios atsirado devynioliktame amžiuje. Tai buvo nuolatinės institucijos, skirtos įgyvendinti valstybių bendradarbiavimą nepolitiniiais siaurais klausimais, dažniausiai techninės sritys. Iš jų išsiskiria *tarptautinės upių komisijos*, pavyzdžiui 1815 metais Vienos kongreso įsteigta Centrinę laivybos Reinu komisija. Plėtojantis valstybių ryšiams, buvo imtasi kurti administracines sąjungas ir ryšių, transporto, finansų srityse⁶. Tautų lyga, sukurta po Pirmojo pasaulinio karo, 1919 metais, buvo Jungtinių Tautų Organizacijos pirmtakė ir pirmoji universalus pobūdžio tarptautinė organizacija, įkurta siekiant skatinti tarptautinį bendradarbiavimą ir užtikrinti tarptautinę taiką ir saugumą.

Nepaisant to, kad tarptautinės organizacijos jau seniai egzistuoja tarptautinėje arenoje, nėra visuotinai vartojamo tarptautinių organizacijų apibrėžimo. Sąvokos skiriasi pagal tai, kokius organizacijos aspektus siekiama pabrėžti. Profesorius *Lukašuk I.* savo monografijoje tarptautinę organizaciją apibūdina kaip „tarptautinės teisės subjektą, kuris įsteigtas kitais subjektais, o būtent valstybėmis ir kitomis tarptautinėmis organizacijomis“⁷. *Šibaeva E.* nurodo, kad „tarptautinė organizacija - tai tarptautinės teisės nustatyta tvarka sukurtas valstybių susivienijimas, turintis nuolat veikiančių organų sistemą bei remiantis susitarimu siekiantis nustatytų tikslų“⁸. Vis dėl to paprastai tarptautinėmis organizacijomis vadinami nuolatiniai tarpvyriausybinių ir nevyriausybinių pobūdžio junginiai, įsteigti tarptautiniu susitarimu tarptautinėms problemoms, nurodytoms jų steigiamuosiuose dokumentuose spręsti, bei tarptautiniam bendradarbiavimui plėtoti .

Iš bendro tarptautinių organizacijų apibrėžimo seka, kad tarptautinės organizacijos sąvoka apima dvejopas organizacijas – tarpvyriausybines ir nevyriausybines. Abiem nurodytų organizacijų rūšims būdingi tokie bruožai, kaip steigiamasis dokumentas, kuriame nurodomi pagrindiniai organizacijos tikslai, nuolatinis veiklos pobūdis, lygiateisių subjektų savanoriška narystė, pagrindinis veiklos metodas – daugiašalės derybos bei rekomendacinis sprendimų pobūdis. Tačiau tik tarpvyriausybinių organizacijų steigimą ir veiklą reguliuoja tarptautinė teisė, tik jos yra tarptautinės teisės subjektai, jos kuriamos tik valstybių (arba kitų tarpvyriausybinių

⁶ Žalimas D., Žaltauskaitė – Žalimienė S., Petrauskas Z., ir kt. Tarptautinės organizacijos. Vilnius: Justitia, 2001. P. 30.

⁷ Лукашук И. Международное право. Особенная часть. Москва: Бек, 2000. Стр. 93.

⁸ Международное право / под ред. А Талалаева. Москва: Юридическая литература, 1999. Стр.177.

organizacijų) susitarimu, tik valstybės dalyvauja jų veikloje bei priima sprendimus. Tarpvyriausybinių organizacijų turi kur kas didesnę reikšmę, negu nevyriausybinių. Dėl šių priežasčių tarptautinės teisės teorijoje tarptautinės organizacijos sąvoka dažniausiai reiškia tarptautinę tarpvyriausybinių organizacijų. Taip pat konvencijos, priimtos JTO rėmuose, riboja termino reikšmę, įvardinančios „tarptautinėmis organizacijomis“ organizacijas, įsteigtas valstybių sutartimis, arba kai kuriais atvejais be sutarties (pvz: ESBO). Taip, pavyzdžiui 1986 metų Vienos konvencijos dėl sutarčių tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų bei tarp tarptautinių organizacijų 2 (1) i) str. nurodoma, kad „tarptautinė organizacija“ reiškia tarpvalstybinę organizaciją. Šis terminas mažiau paplitęs, tačiau tikslesnis, nes organizacijų narių sudėtis, klausimų aptarimo tvarka bei jų turimos galimybės yra nevienodos. Be to, reikia pastebėti, kad kiekvienoje konvencijoje sąvokos apibrėžiamos vadovaudamasi konkrečios konvencijos tikslais.

Tarptautinės Teisės Komisijos specialusis pranešėjas profesorius *A. El- Erianas* savo 1968 metų pranešime apibūdino tarptautinę organizaciją „kaip valstybių asociaciją, įsteigta sutartimi, turinčią konstituciją, bendras institucijas bei teisinį subjektiškumą, kuris skiriasi nuo valstybių narių subjektiškumo“⁹.

TTK rengiamame tarptautinių organizacijų atsakomybės straipsnių Projekte 2 str. nustatoma, kad šio projekto atveju, terminas „tarptautinė organizacija“ reiškia organizaciją, įsteigtą remiantis tarptautine sutartimi arba kitu dokumentu, vadovaujantis tarptautine teise, ir turinčią savo tarptautinį teisinį subjektiškumą. Tarp tarptautinių organizacijos narių, kartu su valstybėmis, gali būti ir kiti subjektai¹⁰.

F. Morgenstern terminą „Tarptautinė organizacija“ apibrėžia, kaip „vadovaujantis tarptautine teise tarptautinės sutarties pagrindu įsteigta bendradarbiavimo forma, dažniausiai sukurianti juridinį asmenį, turinti mažiausiai vieną organą, turintį sprendimų priėmimo teisę“¹¹. Taigi autorius išskiria tris būtinus tarptautinės organizacijos elementus. Pirmas siejamas su tuo, koku būdu organizacija atsirado. Sutartis yra dažniausiai taikoma forma. Sutartys dažniausiai yra sudaromos tarp valstybių, bei vis dažniau sutarčių, kurių pagrindu steigiamos naujos tarptautinės organizacijos, šalimis tampa kitos tarptautinės organizacijos ar kiti dariniai. Pavyzdžiui, tarp sutarties, kuria buvo įsteigtas Europos Rekonstrukcijos ir Vystymosi Bankas, šalių buvo Europos Ekonominės Bendrijos (dabar Europos Bendrijos) bei Europos Investicijų

⁹ Third Report on Relations between States and Inter-governmental Organizations by Abdullah El-Erian, Special Rapporteur. Topic: Representation of States in their relations with international organizations. (1968) P. 124. A/CN.4/203 and Add.1-5 // http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_203.pdf; prisijungimo laikas: 2007-08-20.

¹⁰ International Law Commission. Report on the work of its fifty-fifth session. (2003) P. 33. A/58/10// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2003/2003report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-08-20.

¹¹ Morgenstern F. Legal Problems of International Organizations. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1986. P. 32.

Bankas. Reikia pabrėžti sutarties reikšmę – joje yra dalyvaujančių šalių tarpusavio įsipareigojimas, reikalaujantis tam tikro bendradarbiavimo pačioje organizacijoje ir su ja. Paprastai tarptautinis susitarimas įpareigoja visus narius kitų narių atžvilgiu.

Autorė norėtų pabrėžti dar vieną svarbų tarptautinės sutarties aspektą. Daugelyje šalių pasirašyta sutartis turi būti ratifikuota parlamento. Turint omeny demokratijos principus, būtų ginčytina, jeigu valstybė galėtų įsteigti naują organizaciją ir suteikti jai galias neįtraukiant į tai savo nacionalinio parlamento.

Antras tarptautinai organizacijai būtinas elementas – reikalavimas, kad organizacija būtų naujas juridinis asmuo, turintis mažiausiai vieną organą, turintį sprendimų priėmimo teisę. Kai yra sukuriama tarptautinė organizacija – dažniausiai ji yra sukuriama kaip juridinis asmuo, tai reiškia, kad ji gali turėti teises ir pareigas pagal tarptautinę teisę. Tik išskirtiniais atvejais organizacijos sukuriamos be tokios galimybės, pavyzdžiui Beneliuksas. Tarptautinio teisinio subjektiškumo reikalavimas būtinas tam, kad atskirti organizacijas nuo vadinamųjų sutartinių organų, kurie kuriami atskirai nuo organizacijų steigiamųjų dokumentų, kaip „pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismas. Sutartiniai organai dažniausiai turi savo valią, bet jiems trūksta teisinio subjektiškumo. Jie dažniausiai daugiau ar mažiau yra laisvai inkorporuoti į jau egzistuojančios tarptautinės organizacijos struktūrą ir gali naudotis šios organizacijos administracinėmis paslaugomis, politine ar kitokia parama.

Trečias apibrėžime nurodytas elementas – tarptautinė organizacija turi būti įsteigta vadovaujantis tarptautine teise. Susitarimas taip vyriausybių sukurti organizaciją vadovaujantis nacionaline teise tarptautinės organizacijos neįsteigs.

1.2. Tarptautinių organizacijų teisinis subjektiškumas

Dabar niekam nekyla abejonių, kad tarptautinės organizacijos priskiriamos prie tarptautinės teisės subjektų, kaip ir valstybės, fiziniai asmenys ir kitokie dariniai. Tačiau net dvidešimto amžiaus pradžioje paprotinėje teisėje vyravo nuostata, kad tik valstybės, ir daugiau niekas kitas, negali būti tarptautinės teisės subjektu.

JTO Chartijoje nėra aiškiai nurodyta, kad ši Organizacija yra tarptautinės teisės subjektas. Chartijos 104 str. užfiksuota, kad „Jungtinių Tautų Organizacija kiekvienos savo Valstybės narės teritorijoje turi tokį teisnumą, kuris gali būti reikalingas jos funkcijoms vykdyti ir tikslams pasiekti“¹². Galima teigti, kad toks įstatų formulavimas nulemtas nenoru tapatinti tarptautinės

---

¹² Jungtinių Tautų Chartija 1945m. // [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=160266&p_query=chartija%20jungtini%F8&p_tr2=2;](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=160266&p_query=chartija%20jungtini%F8&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2007-08-25.)

organizacijos bei valstybių statusą. Tačiau Tarptautinis Teisingumo Teismas konsultacinėje išvadoje „*Dél žalos Jungtinių Tautų tarnybai atlyginimo*“ išsprendė klausimą dėl tarptautinių organizacijų subjektiškumo ir konstatavo, „kad kiekvienoje teisinėje sistemoje teisės subjektai nebūtinai yra identiški savo prigimtimi ir teisių apimtimi, o jų pobūdis priklauso nuo visuomenės poreikių“¹³.

Teisinėje literatūroje išreiškiamos skirtingos nuomonės dėl to, kaip organizacijos įgyja teisinį subjektiškumą. Vieni mokslininkai mano, kad vien dėl to, kad organizacija turi įsipareigojimus pagal tarptautinę teisę reiškia tai, kad tarptautinė organizacija turi teisinį subjektiškumą. Kitų nuomone, reikalingi ir kiti elementai. Nors TTT savo sprendimuose dėl tarptautinių organizacijų teisinio subjektiškumo neformuluoja jokių konkrečių sąlygų, jis nekelia jokių griežtų reikalavimų. 1951 metų konsultacinėje išvadoje „*Dél sutarties aiškinimo tarp Tarptautinės sveikatos organizacijos ir Egipto*“ Teismas pareiškė, kad „Tarptautinės organizacijos yra tarptautinės teisės subjektai ir jie yra suvaržyti visais įsipareigojimais, priimtais pagal tarptautinės teisės normas, jų steigiamaisiais dokumentais bei tarptautinėmis sutartimis, kuriose jos dalyvauja“¹⁴. Taip pat TTT paminėjo, kad „...tarptautinės organizacijos yra tarptautinės teisės subjektai, kurie, palyginus su valstybėmis, neturi bendros kompetencijos“¹⁵.

Tarptautinės organizacijos dažniausiai funkcionuoja ir tarptautinėje arenoje, ir konkrečios valstybės teritorijoje, todėl manoma, kad tarptautinės organizacijos turi tarptautinį teisinį subjektiškumą ir teisinį subjektiškumą vidaus teisėje. Tačiau darbe autorė aptars tik tarptautinio teisinio subjektiškumo turėjimo pagrindus. Išskiriami faktinis bei teisinis tarptautinių organizacijų tarptautinio teisinio subjektiškumo pagrindai. Faktinis pasireiškia tuo, kad įgyvendinamos savo teisės, organizacijos atlieka teisinius veiksmus, kuriais pasireiškia jų valia. Mokslininkų nuomone, su kuria autorė visiškai sutinka, tarptautinės teisės subjektas yra neįmanomas, jeigu jis neturi savarankiškos valios, t.y. jeigu jis negali įgyvendinti turimas teisės bei vykdyti pareigas. Doktrinoje skiriasi nuomonės dėl tarptautinės organizacijos valios savarankiškumo laipsnio. Autorė daugiau palaiko subjektyvistinę teoriją, pagal kurią tarptautinės organizacijos valia yra tik sąlyginai savarankiška ir išplaukia iš valstybių narių valios, nes tarptautinės organizacijos kuriamos visų valstybių narių susitarimu tikslams, nurodytiems steigiamajame dokumente, vykdyti, ir todėl organizacijų įgaliojimai ir pareigos turi būti vertinami atsižvelgiant į steigiamuosius dokumentus.

---

¹³ International Court of Justice. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations. Advisory Opinion. (1949) P. 180.// <http://www.icj-cij.org/docket/files/4/1835.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-03.

¹⁴ International Court of Justice. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Interpretation of the agreement of 25 March 1951 between WHO and Egypt, advisory opinion. (1980) P. 89-90. // <http://www.icj-cij.org/docket/files/65/6303.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-03.

¹⁵ Ten pat, P. 78.

Tačiau literatūroje išreikšta ir kita nuomonė dėl tarptautinių organizacijų teisinio subjektiškumo, vadinamoji „imanentinio teisės subjektiškumo koncepcija“¹⁶. Pagal šią koncepciją tarptautinės organizacijos yra tokios pat tarptautinės teisės subjektai, kaip ir valstybės, jų tarptautinis teisinis subjektiškumas yra iš esmės vienodas. Organizacijos steigiamieji dokumentai, įstatai, pagal šią koncepciją, gali tik susiaurinti bet kokios tarptautinės organizacijos subjektiškumą atsižvelgiant į jos tikslus. Ši koncepcija grindžiama tuo, kad tarptautinės organizacijos dažnai vykdo teisinius veiksmus, kurie tiesiogiai nenumatyti jų steigimo dokumentuose. Tačiau Tarptautinės Teisės Komisijos nariai, svarstydami klausimus dėl valstybių ir tarptautinių organizacijų santykių, priėjo išvados, kad bendroje tarptautinėje teisėje nėra normų, nustatančių tarptautinių organizacijų teisinę padėtį, tai nustatoma kiekvienu konkrečiu atveju organizacijos įstatuose¹⁷.

Autorė sutinka su teisinėje literatūroje vyraujančia nuomone, kad tarptautinės organizacijos teisinis subjektiškumas yra nustatomas jos įstatuose, tačiau turi būti atsižvelgiama į galimus steigiamųjų dokumentų pasikeitimus, jeigu jie buvo padaryti visiems organizacijos nariams sutikus. Pavyzdžiui, jeigu organizacijos įstatuose nėra nuostatų dėl sutarčių sudarymo, jos nariai bendru pritarimu gali suteikti tarptautinei organizacijai tokią teisę.

Valstybių įtakos stiprumą lemia organizacijoje nustatyta sprendimų priėmimo procedūra. Tačiau reikia pripažinti, kad ne visada organizacijos valia yra visų valstybių narių nuomonių suderinimo rezultatas. Teisinį tarptautinių organizacijų subjektiškumo pagrindą sudaro tarptautinės teisės normos, kuriose įtvirtintos organizacijų teisės bei pareigos, kurios skiriasi nuo valstybių narių teisių bei pareigų. Dažniausiai tai teisė sudaryti tarptautinius susitarimus, teisė į privilegijas bei imunitetus, galėjimas atsakyti už savo neteisėtus veiksmus ir kitos. Galimybė tarptautinei organizacijai turėti savo, atskirą nuo valstybių narių teisinę valią ir būti išvestiniu tarptautinės teisės subjektu, reiškia savarankiškai dalyvauti tarptautiniuose santykiuose kaip vieningas darinys, atstovaujama kompetentingos institucijos ar pareigūno.

Kaip jau minėjome, tarptautinės organizacijos tarptautinis teisinis subjektiškumas suteikia organizacijai galimybę būti atsakingai už savo išsipareigojimų neįvykdymą. Taip pat atsiranda prezumpcija, kad „organizacijos nariai nėra atsakingi organizacijos išsipareigojimu atžvilgiu, nors ši prezumpcija gali būti pakeista“¹⁸.

Atsižvelgiant į tai, kad tarptautinės organizacijos yra sukuriamos tarptautinių sutarčių, kurios neįpareigoja trečiųjų šalių be jų sutikimo, pagrindu, organizacijos subjektiškumas siejamas tik su jos narėmis. Tai galėtų reikšti, kad valstybės, ne organizacijos narės, pripažįsta

¹⁶ Тункин Г. Н. Теория международного права. Москва: Зерцало, 2006. P. 318.

¹⁷ Yearbook of the International Law Commission, 1963. Vol. 1. P. 300-30// [http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC_1963_v1_e.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_1963_v1_e.pdf); prisijungimo laikas: 2007-09-20.

¹⁸ Clabbers J. An Introduction to International Institutional Law. Cambridge: University press, 2002. P. 274.

jos subjektiškumą tik tada, kada jos pripažįsta tarptautinę organizaciją kaip tarptautinės teisės subjektą. Bet Tarptautinis Teisingumo Teismas aukščiau nurodytoje konsultacinėje išvadoje „*Dėl žalos Jungtinių Tautų tarnybai atlyginimo*“ nustatė, kad JTO gali pareikšti ieškinį valstybei, kuri nėra JTO narė. Taigi, tarptautinių organizacijų tarptautinis teisinis subjektiškumas yra objektyvus faktas. Profesorius *Dapo Akande* nuomone, tarptautinių organizacijų subjektiškumas kyla iš paprotinės tarptautinės teisės normų ir yra privalomas visoms valstybėms¹⁹.

Lyginant su valstybėmis, tarptautinės organizacijos yra ypatingi, specifiniai tarptautinės teisės subjektai. Jos neturi suvereniteto, kas yra būdinga tik valstybėms, ir tai lemia jų subjektiškumo apimtį. Tarptautinės organizacijos teisių ir pareigų apimtis tiesiogiai priklauso nuo jos tikslų ir funkcijų.

Tiksli teisių ir pareigų apimtis yra analizės dalykas. Daugelis tarptautinės teisės specialistų apibrėžia subjektiškumo turinį trijų požymių pagalba.²⁰ Pirmas yra ar nagrinėjamas subjektas turi teisę sudaryti tarptautines sutartis. Antras, ar jis turi teisę siusti ir priimti misijas. Ir trečias - ar tarptautinės organizacijos gali reikšti tarptautinius ieškinius bei atsakyti pagal juos.

1.3. Tarptautinės teisinės atsakomybės sąvoka

Teisinėje literatūroje terminas „atsakomybė“ vartojamas skirtingomis prasmėmis. Kai kurie autoriai apibrėžia atsakomybę kaip valstybės institucijos, atsakingos už valdymą tam tikroje srityje, kompetenciją.²¹ Šis terminas taip pat gali reikšti pareigą atlikti tam tikrus veiksmus. Tačiau dažniausiai „atsakomybė“ reiškia teisės pažeidimo pasekmes, būtent šia prasme šis terminas bus vartojamas toliau. Teisės moksle dominuoja neigiamos, arba retrospektyvinės atsakomybės koncepcija. Šiuo atveju atsakomybė pasireiškia kaip teisės pažeidimo pasmerkimas ir neigiamų pasekmių teisės pažeidėjui sukėlimas²². Profesorius *V. Vadapalo* nuomone, atsakomybė tarptautinėje teisėje vystėsi veikiamą civilinės teisės, todėl joje išlieka aiškus skirtumas tarp atsakomybės už sutartinių įsipareigojimų pažeidimą, t.y. už tarptautinės teisės pažeidimą, ir atsakomybės už žalingas teisėtos veikos pasekmes. Pastaroji vadinama objektyviaja atsakomybe²³.

Visuotinai pripažįstama, kad ir valstybės, ir tarptautinės organizacijos tarptautinė atsakomybė apsprendžiama jų priklausomybe tarptautinei bendrijai. Tarptautinė organizacija,

¹⁹ Evans M. *International Law*. Oxford: University press, 2003. P. 276.

²⁰ Clabbers J. *An Introduction to International Institutional Law*. Cambridge University press, 2002. P. 274.

²¹ Лукашук И. *Право международной ответственности*. Москва: Волтерс Клувер, 2004. P. 10.

²² Ten pat, P. 13.

²³ Vadapalas V. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006. P. 384.

būdama bendrijos dalimi, negali neatsakyti už savo veiksmus, nes dalyvavimas tarptautinėje bendrijoje numano šios bendrijos taisyklių priėmimą ir laikymąsi. Būtent šiuo sutikimu laikytis taisyklių ir grindžiama tarptautinė atsakomybė.

Išanalizavus tarptautinių organizacijų tarptautinį teisinį subjektiškumą darytina tokia išvada: kadangi organizacijos dėl savo teisių tarptautinėje teisėje gali reikalauti kitų subjektų atsakomybės, lygiai taip pat jos gali atsakyti kitų subjektų atžvilgiu dėl jų pareigų nevykdymo tarptautinėje teisėje. Valstybės turi tarptautinę atsakomybę visų pirma dėl to, kad jų pareigos išplaukia iš kontrolės, kurią jie turi savo teritorijos atžvilgiu arba iš jų santykių su kitais tarptautinės teisės subjektais, atsirandančių sutarčių pagrindu. Tarptautinių organizacijų atveju dažniausiai jos neturi kontrolės minėto objekto atžvilgiu, tačiau jos turi tam tikrą kontrolę asmenų atžvilgiu ir sudaro sutartis, susitarimus ir turi santykius su kitais tarptautinės teisės subjektais, ir dėl to gali atsirasti tarptautinės pareigos, už kurių nevykdymą tam tikromis aplinkybėmis gali atsirasti tarptautinė atsakomybė.

Tarptautinės teisinės atsakomybės specifiką sąlygoja tarptautinės teisės ypatumai. Kai kurių JTO Tarptautinės Teisės Komisijos narių nuomone, tarptautinė atsakomybė yra civilinio pobūdžio, kiti mano, kad atsakomybės normų plėtra turi vykti atskirstant civilinę ir baudžiamąją atsakomybes. Bet daugelis narių mano, kad valstybių atsakomybę reguliuojančios normos nėra nei civilinės, nei baudžiamosios normos, tai yra *sui generis* pobūdžio normos. Tarptautinių organizacijų atsakomybės normoms Komisija taiko tokią pat koncepciją, kaip ir valstybių atsakomybę reguliuojančiame Projekte²⁴. Komisijos nuomone, visų straipsnių pagrindu turi būti objektyvios atsakomybės koncepcija, pagal kurią atsakomybė atsiranda kaip normos pažeidimo faktas, nepriklausomai nuo kaltės ar žalos padarymo.

Teisinėje literatūroje anglų kalba sąvokos „responsibility“ ir „liability“ neretai buvo tapatinamos. Tarptautinės Teisės Komisija atskirai nagrinėdama temas „valstybių atsakomybė“ (state responsibility) ir „tarptautinė atsakomybė už žalingas pasekmes, kylančias iš tarptautinės teisės neuždraustų veiksmų“ (International Liability for the Injurious Consequences of Acts not Prohibited by International Law) priėjo išvados, kad terminas „responsibility“ tinkamas vartoti tuo atveju, jeigu kalbama apie įsipareigojimų nesilaikymą, tuo tarpu terminas „liability“ turi būti vartojamas kalbant apie materialinę atsakomybę ryšium su veikla, kuri yra kaip tik teisėta, arba nėra susijusi su žalingomis pasekmėmis²⁵. Vadovaujantis šia TTK nuomone, žodis „atsakomybė“

---

²⁴ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries P. 265.// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-20.

²⁵ Yearbook of the International Law commission. Vol. II. Part 1.1971. Documents of the twenty-third session: Reports of the Special Rapporteurs and report of the Commission to the General Assembly. P. 205-214.// [http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC_1971_v2_p1_e.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_1971_v2_p1_e.pdf); prisijungimo laikas: 2007-09-20.

šiam moksliniame darbe bus vartojamas terminas „responsibility“ prasme, turint omeny tarptautinių organizacijų tarptautinės teisės normų pažeidimo teisinės pasekmės.

Tarptautinės teisės moksle tarptautinė teisinė atsakomybė yra neigiamos teisinės pasekmės, kylančios tarptautinės teisės subjektui pažeidus tarptautinius įsipareigojimus. JTO TTK apibrėžė tarptautinės atsakomybės turinį taip: „tai pasekmės, kurias, vadovaujantis tarptautinės teisės normomis, skirtingais atvejais gali užtraukti viena ar kita priešinga tarptautinei teisei veika, pavyzdžiui, veikos pasekmės pasireiškiančios žalos atlyginimu ar atsakomosiomis priemonėmis“²⁶. Tarptautinė teisinė atsakomybė yra svarbi tuo, kad ji yra būtina tarptautinės teisės normų užtikrinimo, pažeistų tarptautinių santykių atstatymo priemonė.

---

²⁶ Documents of the twenty-first session including the report of the Commission to the General Assembly. Yearbook of the International Law Commission. 1969. Vol. II. P. 106// [http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC_1969_v2_e.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_1969_v2_e.pdf); prisijungimo laikas: 2007-09-20.

2. TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ TEISINĖS ATSAKOMYBĖS UŽ TARPTAUTINIUS TEISĖS PAŽEIDIMUS RŪŠYS IR FORMOS

Savo pranešime Jungtinių Tautų Tarptautinės Teisės Komisijos specialusis pranešėjas J. Gaja ne karta pabrėžė, kad tarptautinėms organizacijoms taikomi bendri principai, kurie nustatyti Komisijos parengtame valstybių atsakomybę reglamentuojančiame projekte²⁷. Dėl to daugelio straipsnių, reglamentuojančių įvairius tarptautinių organizacijų atsakomybės aspektus, formuluotės sutampa su analogiškais straipsniais jau parengto Valstybių atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimus projekto, pavyzdžiui, organizacijoms taikomos tokios pačios žalos atlyginimo taisyklės, kaip ir valstybėms.

TTK rengiamame tarptautinių organizacijų atsakomybę reglamentuojančio projekto 31 str. nurodyta, kad „Tarptautinės organizacijos tarptautinė atsakomybė, kurią užtraukia tarptautinė neteisėta veika, sukelia pirmoje dalyje numatytas juridinės pasekmes“²⁸. Šiame darbe bus kalbama apie tai, kokiomis atsakomybės formomis yra realizuojami teisiniai santykiai tarp atsakingų organizacijų ir nukentėjusių organizacijų ar valstybių. „Atsakomybės forma, atspindėdama konkrečias neigiamas pasekmes, kurios taikomos valstybei pažeidėjai, yra būdas, kuriuo ši valstybė įgyvendina savo pareigas, susijusias su atsakomybe ir patiria atitinkamus neigiamus padarinius“²⁹.

Reikia skirti tokias sąvokas, kaip atsakomybės *rūšys* ir *formas*. Tarptautinės teisės pažeidimo padaryta žala iš esmės lemia tai, kokios gali būti taikomos atsakomybės formos. Remiantis padarytos žalos pobūdžio kriterijumi, išskiriama materialinė atsakomybė, kuri traktuojama kaip pažeidėjo pareiga atlyginti nuostolius. I. Lukašuk, kalbėdamas apie atsakomybės rūšis, skirsto jas priklausomai nuo pažeistų normų. Atitinkamai išskiriama juridinė atsakomybė už tarptautinės teisės normų pažeidimą ir moralinė – už moralės normų pažeidimą. Juridinę atsakomybę profesorius skirsto į atsakomybę už paprastą teisės pažeidimą, t. y. už deliktą, ir tai yra dažniausiai pasitaikanti pažeidimų rūšis, bei į atsakomybę už imperatyvinių

---

²⁷ International Law Commission Fifty-ninth Session. (2007) Fifth report on responsibility of international organizations, by Mr. Giorgio Gaja, Special Rapporteur. P. 6// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/332/65/PDF/N0733265.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-10; International Law Commission Fifty-eighth session. (2006) Fourth report on responsibility of international organizations by Mr. Giorgio Gaja, Special Rapporteur. P. 2// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/258/02/PDF/N0625802.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-10.

²⁸ International Law Commission Report on the work on its fifty-ninth session. (2007) P. 196// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2007/2007report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-10.

²⁹ Курс международного права. Т. 3 /отв.ред. Ушаков Н. А. Москва: Наука, 1990. P. 235.

tarptautinės teisės normų pažeidimą³⁰. Pavyzdžiui, kaip tarptautiniai nusikaltimai, gali būti kvalifikuojami nusikaltimai, padaryti Jungtinių Tautų taikos palaikymo arba atstatymo operacijų metu, nes JT karinės pajėgos taip pat turi laikytis tarptautinės humanitarinės teisės normų³¹.

Tačiau moralinės atsakomybės rūšies išskyrimas yra kritikuojamas teisinėje literatūroje³². Moralinė atsakomybė sunkiai įsivaizduojama kaip teisinės atsakomybės rūšis, nes šiuo terminu daug teisingiau apibūdinama atsakomybė už tarptautinių moralės normų pažeidimus, tuo labiau, kad valstybės ir tarptautinės organizacijos yra politiniai dariniai ir dėl to negali turėti moralės.

Autorės nuomone, greta tarptautinių organizacijų materialinės atsakomybės būtų tikslinga išskirti nematerialinę atsakomybę, turint omeny, kad atsakomybės rūšių išskyrimas yra sąlyginis. Tačiau tokia klasifikacija yra svarbi tuo, kad leidžia nustatyti atsakomybės formas bei atskleisti jų skirtumus, nes materialinė ir nematerialinė atsakomybės įgyvendinamos tik tam tikromis, kiekvienai iš jų būdingomis formomis. Nematerialinė atsakomybė gali būti apibrėžta kaip atsakingos tarptautinės organizacijos pareiga atlyginti nukentėjusiajai šaliai padarytą nematerialinę žalą. Praktikoje šios atsakomybės rūšys papildo viena kitą ir yra tarpusavyje susijusios. Materialinės žalos atlyginimas įtakuoja nematerialinės atsakomybės atsiradimą (pareiga atlyginti nematerialinę žalą derinama su kompensacijos mokėjimu). Tai yra patvirtinama praktikos, ypač administracinių tribunolų, arbitražų sprendimuose³³.

Atsakomybės formos – tai konkrečios neigiamos pasekmės pažeidėjui, kurios gali būti skirtingos, atsižvelgiant į tarptautinės neteisėtos veikos pobūdį ir padarinius³⁴. Tarptautinės teisės doktrinoje yra daug įvairiausių nuomonių dėl to, kokias tarptautinės atsakomybės formas reikėtų išskirti, kyla diskusijų dėl jų priskyrimo vienai ar kitai atsakomybės rūšiai.

Tuo tarpu Jungtinių Tautų Organizacijos TTK rengiamo projekto, reglamentuojančio tarptautinių organizacijų atsakomybę, 37 str. įtvirtinta, kad tarptautinės neteisėtos veikos padarytos žalos visiškai atlyginimas yra realizuojamas restitucijos, kompensacijos arba satisfakcijos formomis, kartu arba atskirai³⁵. Taigi, šiame darbe bus analizuojamos tik aukščiau nurodytos žalos atlyginimo formos.

Tarptautinės atominės energijos agentūros Generalinio direktoriaus rašte pateikiamas pavyzdys, kada tarptautinės organizacijos atžvilgiu taikomos visos trys atsakomybės realizavimo

---

³⁰ Лукашук И. Право международной ответственности. Москва: Волтерс Клувер, 2004. P. 212.

³¹ Каламкарян Р. А., Мигачев Ю. И. Международное право. Москва: Эксмо, 2005. P. 92.

³² Тункин Г. И. Теория международного права. Москва: Зерцало, 2000. P. 380.

³³ International Law Commission. Fifty-ninth Session. (2007) Fifth report on responsibility of international organizations, by Mr. Giorgio Gaja, Special Rapporteur. P. 10.// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/332/65/PDF/N0733265.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas 2007-09-10.

³⁴ Каламкарян Р.А., Мигачев Ю. И. Международное право. Москва: Эксмо, 2005. P. 87.

³⁵ International Law Commission Report on the work on its fifty-ninth session. (2007) P. 210.// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2007/2007report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-10.

formos. 1970 metų birželio 24 d. jis rašė „...nors gali atsirasti aplinkybės, kada Agentūros satisfakcijos suteikimas gali būti tinkamas, siūloma pagalvoti tik apie atlyginimą tiksliaja to žodžio prasme. Atlyginimas tiksliaja to žodžio prasme gali pasireikšti restitucijos arba kompensacijos išmokėjimo formomis“³⁶.

Projekto 34 str. nurodyta, kad atsakinga tarptautinė organizacija privalo visiškai atlyginti tarptautinės neteisėtos veikos padarytą žalą³⁷. Šis principas padeda apsaugoti nukentėjusiąją šalį nuo tarptautinės neteisėtos veikos žalingų pasekmių. Tačiau tarptautinių organizacijų atžvilgiu visiškos žalos atlyginimo principas yra naudojamas pakankamai lanksčiai. Nukentėjusioji šalis gali būti suinteresuota, kad neteisėta veika būtų nutraukta ir daugiau nebepasikartotų, dėl to gali reikalauti tik dalinio žalos atlyginimo. Bet tokia nukentėjusiųjų valstybių ar organizacijų pozicija nereiškia, kad jos negali reikalauti visiško žalos atlyginimo.

Kartais tarptautinėms organizacijoms gali būti sunku turėti būtinas lėšas, kad suteiktų reikalaujamą žalos atlyginimą, nes jų biudžetuose tokios išmokos tiesiog nenumatytos. Tačiau toks neadekvatumas neatleidžia įpareigotą organizaciją nuo tarptautinės teisinės atsakomybės juridinių pasekmių.

JTO TTK pranešime tikslinama, kad nustatant visiškos žalos atlyginimo principą, turimi omeny tokie atvejai, kada organizacija yra individualiai atsakinga už tarptautinę neteisėtą veiką. Organizacijos pareigos visiškai atlyginti žalą patvirtinimas nebūtinai reiškia, kad toks pat principas galioja tuo atveju, kai organizacija pripažįstama atsakinga kartu su valstybėmis ar kitomis organizacijomis, arba kai organizacija teikia pagalbą arba paramą valstybei, vykdančiai nusikalstamą veiką³⁸.

2.1. Restitucija

Tarptautinė organizacija, atsakinga už tarptautinę neteisėtą veiką, privalo įvykdyti restituciją, t. y. atkurti padėtį, kuri buvo iki neteisėtos veikos padarymo, arba ta apimtimi, kai restitucija:

- a). Nėra materialiai neįmanoma;
- b). Neužkrauna naštos, kuri būtų visiškai neproporcinga restitucijos naudai vietoj kompensacijos³⁹.

Restitucijos koncepcija neturi universalios definicijos, tačiau yra visuotinai paplitęs JTO TTK pateiktas restitucijos apibrėžimas, pagal kurį restitucijos esmė yra *status quo ante* padėties

³⁶ Cit. iš International Law Commission Report on the work on its fifty-ninth session. (2007) P. 211. // <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2007/2007report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-22.

³⁷ International Law Commission Report on the work on its fifty-ninth session. (2007) P. 205. // <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2007/2007report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-22.

³⁸ Ten pat, P. 206.

³⁹ Ten pat, P. 198-199.

atkūrimas. Pagal kitą, platesnį apibrėžimą, restitucija – tai situacijos, kuri būtų, jeigu neteisėta veika nebūtų įvykdyta, sukūrimas arba atkūrimas⁴⁰. Tačiau Projekte naudojamas siauresnis restitucijos apibrėžimas, nes tokiu atveju nereikia nagrinėti klausimo, kokia būtų situacija, jeigu nebūtų įvykdyta neteisėta veika. Be abejo, visiškam padarytos žalos atlyginimui gali būti naudojama restitucija jos siaurąja prasme kartu su kompensacija.

Doktrinoje išskiriamos dvi restitucijos formos. Pirma - tai restitucija natūra, *restitutio in integrum*, kurią sudaro buvusios materialinės padėties atkūrimas. Antra – restoracija, *restitutio in pristinum*, tai nematerialinių teisių atkūrimas, pavyzdžiui, neteisėtų aktų atšaukimas, panaikinimas⁴¹.

Restitucija yra pagrindinė, pirma žalos atlyginimo forma, nes sprendžiant klausimą dėl žalos atlyginimo, visada yra svarstoma galimybė atkurti situaciją, kuri buvo iki neteisėtos veikos įvykdymo. Toks restitucijos prioritetas buvo patvirtintas ir praktikoje. Nuolatinis Tarptautinio Teisingumo Teismas 1928 metų sprendime *Chożuvo gamyklos* (Chorzow Factory) byloje⁴² pripažino, kad Lenkija, nusavindama gamyklą, pažeidė savo įsipareigojimus Vokietijai pagal 1922 metų sutartį. Teismas nustatė, kad įpareigota valstybė „privalo atstatyti gamyklą, arba, jeigu tai nėra įmanoma, išmokėti jos vertę, tačiau ta išmoka turi kompensacijos reikšmę“⁴³. Kitaip tariant, turi būti įvykdyta restitucija natūra, arba, jei tai nėra įmanoma, sumokėta suma, lygiavertė turtui, kurį būtų tekę grąžinti vykdant restituciją. Praktikoje teismai dažniausiai sprendžia kompensacijos skyrimo klausimą tik po to, kai nustatoma, kad restitucija nėra įmanoma. Restitucija, kaip pagrindinė žalos atlyginimo forma yra itin svarbi, kai tarptautinės organizacijos atsakomybė kyla iš imperatyvios tarptautinės teisės normos.

Restitucija gali pasireikšti įvairiomis formomis – materialinių teisių atkūrimu, turto grąžinimu, teisės akto panaikinimu. Be abejo, valstybių atžvilgiu taikoma restitucija skiriasi nuo restitucijos, taikomos tarptautinėms organizacijoms. Tačiau Komisija, Projekto, nustatančio tarptautinių organizacijų atsakomybę, 38 str. komentaruose pažymėjo, kad „restitucijos koncepcija ir jos sąlygos, taip, kaip jos yra numatytos valstybių atsakomybę už tarptautines neteisėtas veikas reglamentuojančiuose straipsniuose, taikoma ir tarptautinėms organizacijoms“⁴⁴. Teismų ir arbitražų sprendimų, susijusių su tarptautinių organizacijų atsakomybės formomis, nėra daug, arba arbitražų sprendimai nėra viešai skelbiami. Dėl to autorė daro bendrą išvadą, kad

⁴⁰ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries. (2001) P. 238// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-24.

⁴¹ Лукашук И. Право международной ответственности. Москва: Волтерс Клувер. 2004. P. 214.

⁴² Permanent Court of International Justice. Judgement Nr.13 Case concerning the Factory at Chorzow. P. 48. http://www.icj-cij.org/pcij/serie_A/A_17/54_Usine_de_Chorzow_Fond_Arret.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-25.

⁴³ Ten pat, P. 48-49.

⁴⁴ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries. (2001) P. 239// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-25.

restitucijos sąvoka yra plati, į ją įtraukiamos visos priemonės, kurių turėtų imtis atsakinga tarptautinė organizacija padėčiai buvusiai iki teisės pažeidimo atkurti.

Įpareigojimas užtikrinti restituciją nėra neribotas. Analizuodama formuluotę „atkurti padėtį, kuri buvo iki neteisėtos veikos padarymo, arba iki to lygio, iki kokio restitucija nėra materialiai neįmanoma“, autorė pažymi, kad restitucija gali būti tik iš dalies pašalinta ir tarptautinė organizacija privalo užtikrinti restituciją ta apimtimi, kuomet ji nėra neįmanoma ar neproporcinga.

Restitucija netaikoma, kai tai nėra įmanoma, pavyzdžiui, kai grąžintinas turtas yra sunaikintas, arba tiek sugadintas, kad visiškai nuvertėjo. Kitas 38 str. nurodytas restitucijos netaikymo atvejis yra tas, kad restitucija „neužkrautų naštos, kuri būtų visiškai neproporcinga restitucijos naudai vietoj kompensacijos“. Šis teiginys naudojamas tik tada, kai yra disproporcija tarp įpareigotos tarptautinės organizacijos restitucijos naštos, ir naudos, kurią gautų nukentėjusioji šalis⁴⁵. Kitaip tariant, sprendžiant klausimą dėl restitucijos taikymo, naudojami teisingumo ir protingumo principai, tačiau bet kurio atveju nukentėjusioji šalis turi pasirinkimo laisvę.

2.2. Kompensacija

Tarptautinės teisės komisijos Projekto, reglamentuojančio tarptautinių organizacijų atsakomybę 39 str., nustatyta, kad:

1. Už tarptautinę neteisėtą veiką atsakinga tarptautinė organizacija privalo kompensuoti tokia veika padarytą žalą tiek, kiek tokia žala neatlyginama restitucijos.

2. Kompensacija apima bet kokią finansinę išraišką apskaičiuojamą žalą, įskaitant negautą pelną tiek, kiek jį galima apskaičiuoti⁴⁶.

Kompensacija – tai dažniausiai tarptautinėje praktikoje taikoma žalos atlyginimo forma. Praktikoje labiausiai žinomas atvejis, kai kompensacija buvo taikoma tarptautinių organizacijų atžvilgiu - tai pretenzijų, kilusių JT operacijų Kongo metų sureguliuojimas. Kompensacija Belgijos, Šveicarijos, Graikijos, Liuksemburgo ir Italijos piliečiams buvo suteikta pasikeitimo raštais tarp JT Generalinio sekretoriaus ir atitinkamų valstybių atstovybių, būdu. Raštuose buvo pareikšta, kad Jungtinių Tautų Organizacija „neketina išvengti atsakomybės kai yra įrodyta, kad JTO atstovai padarė nepagrįstą žalą nekaltoms šalims“⁴⁷.

⁴⁵ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries. (2001) P. 247.// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-25.

⁴⁶ International Law Commission Report on the work on its fifty-ninth session. (2007) P. 199.// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2007/2007report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-24.

⁴⁷ Cit. iš International Law Commission Report on the work on its fifty-ninth session. (2007) P.212// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2007/2007report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-27.

Nuoroda į Jungtinių Tautų Organizacijos įpareigojimą išmokėti kompensaciją yra Tarptautinio teismo konsultacinėje išvadoje dėl „*Ginčo, susijusio su Žmogaus teisės komisijos Specialiojo pranešėjo teisiniu procesiniu imunitetu*“⁴⁸. „*Gabčikovo-Nagymaros projekto*“ byloje teismas pareiškė, kad „yra nusistovėjusi tarptautinės teisės norma, pagal kurią nukentėjusioji valstybė turi teisę gauti kompensaciją iš tarptautinę neteisėtą veiką padariusios valstybės už jos padarytą žalą“⁴⁹.

Į žalos sąvoką įtraukiama materialinė ir nematerialinė žala. Remiantis teismų ir arbitražų praktika, susiformavo taisyklės, leidžiančios nustatyti valstybių mokamą kompensaciją. Taisyklių, padedančių nustatyti tarptautinių organizacijų mokamą kompensaciją kol kas nėra, nes nepakanka teisminės praktikos. Nustatant kompensacijos dydį, pagrindinis kriterijus yra ieškovo patirti nuostoliai. Nuostoliai vertinami pagal žalos rūšis ir pagrindinę reikšmę turi turto vertės, prarasto pelno, papildomų išlaidų kompensacija. Žala valstybei gali pasireikšti tokiais veiksmais, „kaip jos oro laivo sunaikinimas, ar jūros laivo paskandinimas, valstybės diplomatinių atstovybių ir jos personalo užpuolimas, ...kaip nuostoliai, patirti dėl aplinkos užteršimo, arba kaip šalutiniai nuostoliai, kilę dėl pareigos mokėti kompensacijas, medicininių išlaidų padengimas pareigūnams, nukentėjusiems dėl neteisėtos veikos“⁵⁰. Šis sąrašas nėra išsamus, nes patirtos žalos kategorijos nėra griežtai nustatytos. Patirtų nuostolių vertinimas priklauso nuo pradinių įsipareigojimų, šalių elgesio, pan.

Analizuodama bylą „*Dėl Korfu sąsiaurio*“, autorė nustatė, kad Jungtinė Karalystė pateikė ieškinį dėl trijų žalos kategorijų atlyginimo: a) dėl eskadrinio minininko „*Saumarez*“ pakeitimo, nes pastarasis buvo visiškai sunaikintas; b) dėl žalos, padarytos eskadriniam minininkui „*Volage*“; c) dėl žalos, kilusios dėl įgulos narių mirties ir kūno sužalojimų. Iš esmės, Tarptautinis Teisingumo Teismas patenkino visus ieškovo reikalavimus⁵¹.

Ryšium su tuo, kad valstybės vis daugiau savo funkcijų perduoda tarptautinėms organizacijoms, yra galima ir tarptautinių organizacijų tarptautinė atsakomybė už žalą, padarytą aplinkai. Gali būti kompensuojamos išlaidos dėl žalos, susijusios su aplinkos užteršimu, likvidavimo. Tokio pobūdžio pretenzijas JTO Kompensacinė komisija nagrinėjo Irako tarptautinės atsakomybės kontekste, pareikšdama, kad valstybė atsakinga „...už bet kokius

⁴⁸ International Court of Justice. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Reporter of the Commission on Human Rights. (1999) P. 88// <http://www.icj-cij.org/docket/files/100/7619.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-27.

⁴⁹ International Court of Justice. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Case Concerning the Gabčovo-Nagymaros project (Hungary/Slovakia). (1997) P. 81//<http://www.icj-cij.org/docket/files/92/7375.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-27.

⁵⁰ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries P. 248// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-27.

⁵¹ International Court of Justice. The Corfu Chanel Case. (Assessment of the Amount of the Compensation Due from the People's Republic of Albania to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland). (1949) P. 247-250// <http://www.icj-cij.org/docket/files/1/1663.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-28.

tiesioginius nuostolius, žalą, įskaitant žalą, padarytą aplinkai ir gamtinių išteklių išsekimą...⁵², t. y. kompensacija už žalą, padarytą aplinkai gali kilti atsakomybės už ginkluotą konfliktą rėmuose. Be abejo, ši nuostata gali būti pritaikyta ir tarptautinėms organizacijoms.

Tais atvejais, kai kompensacija buvo priteisiama ar derinama po tarptautinės nusikalstamos veikos įvykdymo, išmokos buvo skiriamos pagrįstoms išlaidoms, ar sumažintai turto vertei padengti. Tačiau kartais žala, padaryta aplinkai, viršija tiesioginės žalos dydį, ir nėra teisminės praktikos, padedančios išspręsti klausimą dėl kompensacijos apskaičiavimo. Dėl to, autorės nuomone, ypatingo dėmesio yra verta nuostata, kad „materialinės vertės neturinčioms vertybėms padaryta faktinė žala... yra nemažiau reali ir atlygintina, negu turtinė žala, nors ją ir sunkiau apskaičiuoti kiekybine išraiška“⁵³.

Projekto 39 str. nurodoma į tiesioginį ryšį tarp kompensacijos ir restitucijos. Restitucija, nors ji ir pripažįstama kaip pirminis kompensavimo būdas, kartais tiesiog negalima remiantis 38 str. išvardintomis išimtimis, arba dėl to, kad nukentėjusioji šalis teikia pirmenybę kompensacijai. Net ir tuo atveju, kai restitucija jau įgyvendinta, ji gali būti nepakankama visiškai nuostoliams aplyginti. Kompensacija gi skirta tam, kad būtų realizuotas visiško žalos atlyginimo principas⁵⁴. Nuoroda į tai, kad kompensacija apima bet kokią žalą, „apskaičiuotą finansine išraiška“ yra skirta kompensacijai už vadinamąją „nematerialinę žalą“ valstybei išvengti⁵⁵.

Pažeidimo, nesusijusio su faktinės žalos turtui arba žmonėms padarymu, sukelta žala yra atlyginama satisfakcijos būdu.

2.3. Satisfakcija

TTK Projekto 40 str. numato, kad:

1. Tarptautinė organizacija, atsakinga už tarptautinę neteisėtą veiką, privalo suteikti satisfakciją dėl tokios veikos padarytos žalos tokia apimtimi, kiek tokia žala negali būti atlyginta restitucijos ar kompensacijos.

2. Satisfakcija gali pasireikšti pažeidimo pripažinimu, apgailestavimu, oficialiu atsiprašymu arba kita tinkama forma.

⁵² Резолюция Совета Безопасности Организации Объединенных Наций 687 (1991) от 3 апреля 1991 года.// <http://www.un.org/russian/document/scresol/1991/res687.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-30.

⁵³ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries P. 252 // http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf prisijungimo laikas 2007-09-28.

⁵⁴ Permanent Court of International Justice. Case Concerning the Factory at Chorzov, Judgment of 13 September 1928. P. 47. // http://www.icj-cij.org/pcij/serie_AA_17/54_Usine_de_Chorzow_Fond_Arret.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-28.

⁵⁵ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries. (2001) P. 239// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-30.

3. Satisfakcija neturi būti neproporcinga žalai ir negali įgauti atsakingos tarptautinės organizacijos žeminančios formos⁵⁶.

Satisfakcija nėra tipinė žalos atlyginimo forma dėl to, kad dažniausiai tarptautinės neteisėtos veikos padaryta žala gali būti visiškai atlyginta restitucijos ar kompensacijos būdu, o satisfakcija yra naudojama kaip savarankiška žalos atlyginimo forma arba tais atvejais, kai aukščiau nurodytos formos neužtikrina žalos atlyginimo. Būtent tokia forma yra minima Projekto 40 str. Tačiau galima išskirti ir kitą formą – tai satisfakcija, kuri lydi bet kokią žalos atlyginimo formą. Tokia satisfakcija neišforminama jokių specialiu aktu ir išreiškiama pažeidimo fakto pripažinimu.

Satisfakcija yra finansine išraiška neapskaičiuojamos žalos atlyginimo priemonė. Tokios žalos rūšis turi daugiau simbolinę reikšmę ir kyla iš paties įsipareigojimo pažeidimo, nepriklausomai nuo materialinių pasekmių atitinkamai organizacijai. Projekto 40 str. nurodytos tik satisfakcijos formų pavyzdžiai. Tinkama satisfakcijos forma, jeigu ji yra įmanoma, turi būti nustatyta įvertinus kiekvienos konkrečios bylos aplinkybes⁵⁷.

Praktikoje, tarptautinės organizacijos dažniausiai suteikia satisfakciją atsiprašymo⁵⁸ ar apgailestavimo išreiškimo formomis⁵⁹ kartu su savo kaltės pripažinimu. Taip, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinis Sekretorius, komentuodamas JT veiksmus genocido Ruandoje metu, pareiškė, kad „...mes visi turime gyliai apgailestauti, kad nepadarėme daugiau, kad būtų galima to išvengti... Jungtinių Tautų Organizacijos vardu aš pripažįstu šią klaidą ir labai apgailestauju“⁶⁰.

Projekte akcentuojama, kad satisfakcija gali būti suteikta tik laikantis tam tikrų apribojimų: ji turi būti proporcinga žalai ir negali įgauti atsakingos tarptautinės organizacijos žeminančios formos. Projekto, reglamentuojančio tarptautinių organizacijų atsakomybę, 40 str. formuluotė beveik sutampa su analogišku Projekto, reglamentuojančio valstybių atsakomybę, straipsniu. Autorės nuomone, terminas „žeminanti“ nėra tikslus, mechaniškai perkeltas iš valstybių atsakomybę reglamentuojančio Projekto ir nevisai tinka tarptautinėms organizacijoms.

⁵⁶ International Law Commission Report on the work on its fifty-ninth session. (2007) P. 213 // <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2007/2007report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-02.

⁵⁷ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries. (2001) P. 265 // http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-02.

⁵⁸ Transcript of the Press Conference by NATO Spokesman, Jamie Shea and SHAPE Spokesman, Major General Walter Jertz // <http://www.ess.uwe.ac.uk/kosovo/Kosovo-Mistakes2.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-02.

⁵⁹ Доклад Генерального секретаря, представленный во исполнение резолюции 53/35 Генеральной Ассамблеи: падение Сребреницы Р. 164 // <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/348/78/IMG/N9934878.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-02.

⁶⁰ The secretary General. Statement on receiving the Report of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations During the 1994 Genocide of Rwanda. 16 December 1999 // http://www.un.org/News/press/docs/1999/sgsm_rwanda.htm; prisijungimo laikas: 2007-10-02.

Nepaisant apribojimų, tarptautinių organizacijų nematerialinės atsakomybės formos už tarptautinės teisės pažeidimus gali būti įvairios – kaltų tarptautinės organizacijos darbuotojų nušalinimas nuo pareigų, įgaliojimų, kurių vykdymo metu buvo padarytas pažeidimas, atėmimas iš organizacijos. Pavyzdžiui, jeigu tarptautinė organizacija ar jos vyriausiasis pareigūnas, vykdydami tarptautinės sutarties depozitaro funkcijas, pažeis depozitaro įpareigojimus, iš organizacijos gali būti atimta teisė vykdyti šias funkcijas. Patikiniai arba tarptautinės neteisėtos veikos nepasikartojimo garantijos gali būti reikalaujamos realizuoti satisfakcijos būdu. Pavyzdžiui, iš tarptautinės organizacijos gali būti pareikalauta panaikinti aktą, kurio pagrindu buvo padarytas pažeidimas. Tačiau šie patikiniai arba garantijos veikia yra pažeistų teisinių santykių tąsos ir atkūrimo aspektas⁶¹.

---

⁶¹ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries. (2001)P. 221// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-02.

3. TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ ATSAKOMYBĖS PAGRINDAI

3.1. Objektyvusis tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindas – tarptautinės teisės normos pažeidimas

Pabrėžiant bazinį principą, kad „bet koks tarptautinės organizacijos įvykdytas teisės pažeidimas užtraukia šios tarptautinės organizacijos tarptautinę atsakomybę“⁶², JTO Tarptautinės Teisės Komisija savo rengiamo Projekto, reglamentuojančio tarptautinių organizacijų atsakomybę trečiame straipsnyje apibrėžė tarptautinės teisės pažeidimo sudėtį:

„Tarptautinė organizacija įvykdo tarptautinės teisės pažeidimą, kai jos veika, pasireiškianti veikimu ar neveikimu:

- a) priskiriama tarptautinei organizacijai pagal tarptautinę teisę; ir
- b) yra šios organizacijos tarptautinio įsipareigojimo pažeidimas“⁶³.

Taigi, išskiriama dviejų būtinų elementų, kurie sudaro neteisėtą veiką, visuma. Subjektyvųjį elementą sudaro veika, kurią galima priskirti tarptautinei organizacijai, kaip tarptautinės teisės subjektui. Objektyvusis elementas parodo, kad organizacija, kuriai ši veika priskiriama, šia veika pažeidė savo tarptautinį įsipareigojimą.

Teisės pažeidimo sudėtis tarptautinėje teisėje iš esmės skiriasi nuo teisės pažeidimo sudėties nacionalinėje teisėje, kuri paprastai turi keturis elementus. Tarptautinės teisės doktrinoje kaip būtinus tarptautinės neteisėtos veikos elementus dažnai nurodo padaryta žala bei kaltė. Profesorius *E. Himenas de Arečaga* (Eduardo Jiménez de Aréchaga) tvirtino: „būtina papildoma sąlyga tam, kad tarp valstybės teisės pažeidėjo, bei nukentėjusiosios valstybės kiltų atsakomybės santykiai: tai žala, kurią patyrė nukentėjusioji valstybė“⁶⁴. JTO Tarptautinės Teisės Komisijoje buvo nutarta, kad žalos požymis nėra būtinas teisės pažeidimo elementas. Komisijos nuomone, „žalos paminėjimas kaip vieno iš pagrindinių teisės pažeidimo elementų, kitokio nei pats pažeidimas gali sudaryti prielaidą, kad jeigu bus teisės pažeidimas be nuostolio, tai nebus matoma nei teisės pažeidimo, nei atsakomybės“⁶⁵. Autorė sutinka su tokia nuomone, nes bet koks kito subjekto teisių pažeidimas jau reiškia žalą jo teisėtiems interesams ir dėl to nėra būtinumo išskirti žalos padarymą, kaip atskirą tarptautinės neteisėtos veikos elementą. Tačiau

⁶² Šis principas buvo suformuluotas Chorzow byloje. Permanent Court of International Justice. Judgement Nr. 13 Case concerning the Factory at Chorzow. P. 63. http://www.icj-cij.org/pcij/serie_A/A_17/54_Usine_de_Chorzow_Fond_Arret.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-15.

⁶³ International Law Commission Report on the work of its fifty-fifth session. (2003)// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2003/2003report.htm> ; prisijungimo laikas 2007-09-15.

⁶⁴ Хименес де Аречага Э. Современное международное право. Москва: Прогресс, 1983. P. 406.

⁶⁵ Yearbook of the International Law Commission. 1973. Vol. II. P. 214// [http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC_1973_v2_e.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_1973_v2_e.pdf); prisijungimo laikas: 2007-09-15.

yra esminis skirtumas tarp objektyvios atsakomybės ir absoliučios, kuri susijusi su rizika dėl teisėtos, neuždraustos veikos, kur žala yra būtinas elementas, tačiau nėra tokių elementų, kaip neteisėtumas ir kaltė.

Ypatingais atvejais žala, kaip teisės pažeidimo elementas, yra numatyta tarptautinėmis sutartimis. 1948 metų Jungtinių Tautų konvencijos „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį“ 2 str. nurodyta, kad „šioje Konvencijoje genocidu laikoma toliau išvardyta veika, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti ... grupę“⁶⁶.

Šiame darbe bus kalbama tik apie tarptautinius įsipareigojimus, kylančius iš tarptautinės teisės normų, nes nėra abejonių, kad tarptautinės organizacijos, kurios yra tarptautinės teisės subjektai ir sukurti pagal tarptautinės teisės normas, privalo šias normas gerbti bei jų laikytis. Žinoma, kad Tarptautinio Teisingumo Teismo statuto 38 str.⁶⁷ numato šiuos tarptautinės teisės šaltinius: a) tarptautines sutartis, tiek bendrąsias, tiek specialiąsias b) tarptautinį paprotį c) bendruosius teisės principus d) teismų sprendimus, e) doktriną. Kai kurie iš šitų pripažintų tarptautinės teisės šaltinių bus aptarti žemiau. Tačiau problema yra ta, kad tarptautinių organizacijų atsakomybės problematikai iki šiol buvo skiriama mažai dėmesio ir literatūroje, ir tarptautinės teisės aktuose.

Nuo teisinės atsakomybės skiriasi politinė bei moralinė atsakomybė, kuri kyla iš atitinkamų normų pažeidimo, bet neužtraukia tarptautinės atsakomybės. Ir nėra esminio skirtumo, iš paprotinės ar sutartinės normos, iš tarptautinio teismo, arbitražo, ar tarptautinės organizacijos sprendimo kyla įpareigojimas. Tačiau toks bendras atsakomybės režimas nereiškia, kad atsakomybės pasekmės bus vienodos. Kuo yra rimtesnis teisės pažeidimas, tuo sunkesnės pasekmės grėsia pažeidėjui.

Nėra kažkokio vieno tarptautinės teisės subjekto tarptautinių įsipareigojimų, kurie neatitiktų kito subjekto tarptautinių teisių, ar net subjektų grupės. Gali pasitaikyti taip, kad tarptautinė organizacija yra atsakinga vienu metu prieš keletą kitus tarptautinės teisės subjektus. Itin sunkių pasekmių sulaukia imperatyvinių tarptautinės teisės normų pažeidėjai, nes tokie pažeidimai yra susiję su visos tarptautinės bendruomenės interesais⁶⁸.

---

⁶⁶Konvencija dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį, 1948 m. // http://www.hrmi.lt/downloads/structure//KONVENCIA_DEL_KELIO_UZKIRTIMO_GENOCIDO_NUSIKALTIMUI_IR_BAUDIMO_UZ_JI.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-15.

⁶⁷Statute of the International Court of Justice. // http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0#CHAPTER_II; prisijungimo laikas: 2007-09-15.

⁶⁸ Лукашук И. Право международной ответственности. Москва: Волтерс Клувер, 2004. Р. 195.

Tai, kad organizacija yra atsakinga už tarptautinę neteisėtą veiką, neatmeta lygiagrečios kitų tarptautinės teisės subjektų atsakomybės tomis pačiomis aplinkybėmis, nes ir organizacija, ir valstybė gali pažeisti jų abiejų atžvilgiu galiojantį tarptautinį įsipareigojimą⁶⁹.

1) **Tarptautinė sutartis.** Tarptautinės organizacijos, bendradarbiaujančios su valstybėmis ne narėmis, su kitomis tarptautinėmis organizacijomis, sudaro dvišales arba daugiašales sutartis. Organizacijos įsipareigoja pagal šias sutartis ir joms visiškai taikytinas *pacta sunt servanda*⁷⁰ principas. Daugelis anksčiau sudarytų tarptautinių sutarčių nesuteikdavo galimybės tarptautinėms organizacijoms prie jų prisijungti, tačiau per pastaruosius tris dešimtmečius situacija pasikeitė. Savo darbe autorė norėtų atkreipti dėmesį į keletą žymios konvencijų nuostatas.

1982 metų Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija⁷¹ detalizuoja informacijos platinimo ir atsakomybės paskirstymo mechanizmą tarp organizacijos ir jos valstybių narių. Tarptautinei organizacijai suteikta teisė pasirašyti konvenciją, jei dauguma jos valstybių narių yra pasirašiusios konvenciją. Tačiau organizacija turi padaryti pareiškimą, nurodydama klausimus, dėl kurių sprendimo valstybės narės perleido savo kompetenciją, taip pat nurodydama tokios kompetencijos pobūdį ir mastą. Nurodyta, kad organizacijos atsako už įsipareigojimų nevykdymą ir už bet kokią kitą šios Konvencijos pažeidimą. Tarptautinės organizacijos oficialaus patvirtinimo arba prisijungimo dokumente turi būti įsipareigojimas prisiimti Konvencijoje numatytas valstybių teises ir įsipareigojimus klausimais, kuriais tos organizacijos valstybės narės, šios Konvencijos šalys, perleido jai savo kompetenciją. Konvencijos IX Priedo 6 str. nurodyta, kad „... bet kuri Valstybė šalis gali paprašyti tarptautinės organizacijos arba jos valstybių narių, šios Konvencijos šalių, suteikti informaciją apie tai, kam tenka atsakomybė konkrečiu klausimu. Organizacija ir atitinkamos jos valstybės narės suteikia tokią informaciją. Jei tokia informacija nesuteikiama per pagrįstą laikotarpį, arba suteikiama prieštaringa informacija, atsakomybė yra solidari“⁷². Autorės nuomone, aiškaus kompetencijos pasiskirstymo dėka, tokia procedūra geriausiai užtikrina trečiųjų šalių interesus. Bet reikia atkreipti dėmesį į tai, kad kalbama ne apie elgesio, o apie atsakomybės priskyrimą.

Panašaus pobūdžio normos įtvirtintos ir 1972 metų Jungtinių Tautų „Konvencijoje dėl tarptautinės atsakomybės už žalą, padarytą kosminiais objektais“. Joje taip pat nustatoma

⁶⁹ Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session. (2002) P. 44// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/477/85/PDF/N0147785.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-15.

⁷⁰ Vienna Convention on the Law of Treaties between States and international organizations or between international organizations of 1986. Art. 26// <http://www.geocities.com/savepalestinenow/internationallaw/fulltext/Fnaconventiontreaties1986.html>; prisijungimo laikas: 2007-09-15.

⁷¹ Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija// <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=221141&Condition2=>; prisijungimo laikas: 2007-09-15.

⁷² Ten pat, IX Priedo 6 str.

solidarioji organizacijos ir valstybės narės atsakomybė, tačiau pagal konvencijos 22 straipsnį, trečioji šalis turi laikytis sąlygų:

- a) Pretenzija dėl žalos atlyginimo turi būti pateikiama pirmiausiai organizacijai;
- b) Jeigu organizacija per šešis mėnesius neišmoka sutartos ar nustatytos sumos, valstybė ieškovė gali kelti klausimą dėl valstybės, organizacijos narės, atsakomybės⁷³.

Kartais valstybės narės deleguoja tarptautinei organizacijai dalį savo funkcijų konkrečioje sferoje, nenurodydamos, kas yra atsakingas trečiųjų šalių atžvilgiu už įsipareigojimo neįvykdymą, ir ypač dažnai tai pasireiškia sutartyse tarp Europos Bendrijos ir jos narių. Tokiais atvejais teisinėje literatūroje siūlomi trys sprendimo variantai:

1. Organizacija ir jos nariai, esantys susitarimo šalimis, yra bendrai atsakingi už susitarimo nuostatų laikymąsi.

2. Atsakomybės priskyrimas seka iš kompetencijos pasiskirstymo tarp organizacijos ir jos narių. Tokiu būdu, jei organizacija ar jos narys turi išskirtinę kompetenciją, atitinkamai šis subjektas bus atsakingas. Tuo tarpu jei įpareigojimas yra įtvirtintas mišriajame susitarime ir negali būti padalintas tarp organizacijos ir jos narių (pvz. konkurentinės atsakomybės atveju), arba nėra visiško aiškumo, kas yra atsakingas, organizacija ir jos nariai bus laikomi atsakingais.

3. Trečiosios šalys turėtų pateikti visas savo pretenzijas organizacijai, pastaroji su savo nariais turėtų nuspręsti, kas yra atsakingas už tam tikros nuostatos laikymąsi⁷⁴.

Taigi, tuo atveju, jeigu galių pasiskirstymas yra aiškus iš sutarties nuostatų arba išorinių instrumentų, atitinkamai turi pasiskirstyti atsakomybė. Tačiau kur kas sudėtingiau būna tuo atveju, jeigu nėra žinoma, kuri šalis turi kompetenciją veikti tam tikroje srityje. Sprendžiant klausimą, kas yra atsakingas šiuo atveju, reikia turėti omenyje, kad kompetentingos šalies nustatymo procesas turi būti grindžiamas ne tik išreikštomis sutarties nuostatomis, bet ir vadovaujantis šių nuostatų išaiškinimu pagal visuotinai pripažįstamas sutarčių išaiškinimo taisykles. Toks patikrinimas sumažintų abejotinų atvejų skaičių. Tuo atveju, kai mišrusis susitarimas tiesiogiai ar netiesiogiai nenurodo, kas yra kompetentingas, būtina priimti bendrąją atsakomybės trečiųjų asmenų atžvilgiu paskirstymo tarp tarptautinės organizacijos ir jos narių taisyklę.

Sutartys, prieštaraujančios privalomo pobūdžio bendrosios tarptautinės teisės normoms (jus cogens). Kaip jau buvo nurodyta, tarptautinės organizacijos įpareigtos tarptautinėmis sutartimis, sudarytomis joms dalyvaujant. Tačiau visuotinai pripažįstama, kad sutartis yra niekinė, jei jos sudarymo metu ji prieštarauja privalomo pobūdžio bendrosios

⁷³ Konvencija dėl tarptautinės atsakomybės už žalą, padarytą kosminiais objektais. (1971) // <http://www.un.org/russian/document/gadocs/convres/r26-2777.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-14.

⁷⁴ Hirsch M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 25.

tarptautinės teisės normoms⁷⁵. Tokios normos, kaip genocido, agresijos, piratavimo, prekybos vergais ir rasinės diskriminacijos uždraudimas yra privalomo pobūdžio bendrosios tarptautinės teisės normos, kurias tarptautinė bendrija yra pripažinusi kaip normas, nuo kurių draudžiama nukrypti ir kurios gali būti keičiamos tik priimant kitą tokio pat pobūdžio bendrąją tarptautinės teisės normą.

Įsipareigojimai, kurie kyla iš tarptautinėms organizacijoms perduotų valstybių funkcijų. Daug sunkumų kyla, kai valstybės, tarptautinės organizacijos narės, dalį savo funkcijų perduoda organizacijai. Vis didėjantis funkcijų perdavimas pastebimas Europos Bendrijoje. Europos Komisija pastebėjo, kad Europos Bendrija skiriasi nuo klasikinių tarptautinių organizacijų. EB yra daugelio tarptautinių susitarimų su trečiaisiais asmenimis dalyvė savo kompetencijos ribose. Europos Bendrijos specifika yra tokia, kad ji ir valstybės narės atsakingos tarptautiniu mastu tik savo funkcijų ribose, sudarydami bendrą rinką ir organizuodami teisinius santykius tarp narių, narių įmonių bei atskirų asmenų. Teisės aktai, priimti EB, įtraukiami į valstybių narių teisės sistemas ir privalomi vykdyti. Šiuo atveju Europos Bendrija žymiai viršija visus klasikinius tarptautinių organizacijų parametrus⁷⁶. Kadangi Europos Bendrija didžiąja dalimi yra *sui generis* struktūra, o EB teisė yra savarankiška teisės sistema, nesutampanti nei su bendrąja tarptautine teise, nei su nacionaline teise⁷⁷, autorė šiame darbe nenagrinės Europos Bendrijos atsakomybės trečiųjų asmenų atžvilgiu.

2) **Tarptautinė paprotinė teisė** taikoma *mutatis mutandis* tarptautinėms organizacijoms. Klausimas dėl tokių normų taikymo kilo po Jungtinių Tautų taikos palaikymo operacijų, pavyzdžiui Kongo, kur JT karinės pajėgos pažeidė paprotines karo teisės normas. Reikia atkreipti dėmesį į operacijų, atliekamų JT pajėgomis, pobūdį, nes jis skiriasi nuo priešišku valstybių veiksnu⁷⁸, į tai, kad jos nėra Ženevos konvencijų narės, lyginant su valstybėmis, skiriasi organizacijų resursai ir galimybės.

Istorinis faktas, kad karo įstatymai buvo suformuoti nacionalinių armijų ginkluotiems konfliktams sureguliuoti, reikalauja, kad kai kurios šios taisyklės būtų pritaikytos tarptautinių organizacijų atžvilgiu. Dažniausiai tarptautinės organizacijos nevykdo baudžiamosios

---

⁷⁵Vienos Konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės str. 57// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=159769&p_query=1969%20Vienos%20konvencija&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2007-09-14; Vienna Convention on the Law of Treaties between States and international organizations or between international organizations of 1986. Art. 57// <http://www.geocities.com/savepalestinenow/internationallaw/fulltext/viennaconventiontreaties1986.html>; prisijungimo laikas: 2007-09-14.

⁷⁶ Responsibility of international organizations. Comments and observations received from international organizations. International Law Commission Fifty-sixth session P. 5// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/406/10/PDF/N0440610.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-14.

⁷⁷ Vadapalas V. Tarptautinė teisė. Vilnius „Eugrimas“, 2006. P. 50.

⁷⁸ Hirsch M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 32.

jurisdikcijos savo pajėgų narių atžvilgiu, taip pat jos neturi įstatymų leidybos teisės, kuri yra būtina norint visiškai įvykdyti karo įstatymų nuostatas. Tačiau šie faktai neturėtų priversti prieiti išvados, kad tarptautinės organizacijos yra visiškai atleistos nuo su „valstybingumu“ susijusių įpareigojimų, jie yra būtini minimaliam karo veiksmų reguliavimui ir jų negali būti atsisakyta ginkluotų konfliktų, kuriuose dalyvauja tarptautinė organizacija, atveju. Autorės manymu, kiekviena karines pajėgas naudojanti tarptautinė organizacija privalo užtikrinti, kad įpareigojimų, kurių negali įvykdyti jų organai, laikytųsi joje dalyvaujančios valstybės. Iš tikrųjų, JT buvo labai svarbu užtikrinti, kad valstybės, siunčiančios savo kontingentus į jų pajėgas, imtųsi visų būtinų priemonių atitinkamoms konvencijoms vykdyti.

Tokia išvada, mūsų manymu, gali būti apibendrinta ir pritaikoma kitoms tarptautinių organizacijų veiklos sritims. Tuo atveju, jeigu tarptautinės organizacijos veikla yra susijusi su trečiosios šalies teisių pažeidimo rizika, ji privalo imtis visų atsargumo priemonių siekiant išvengti tokios žalos atsiradimo kaip to reikalauja teisė. Jeigu organizacija neturi reikiamų galimybių (teisinės kompetencijos ar kitų resursų) šiems pirminiams įpareigojimams įvykdyti, ji privalo pagal antrinę įpareigojimą užtikrinti, kad tinkamas asmuo įvykdytų pagrindinį įpareigojimą.

Aukščiau išdėstyta analizė padeda prieiti šių išvadų:

1. Tarptautinės organizacijos privalo laikytis tarptautinės paprotinės teisės su tam tikromis išlygomis, susijusiomis su jų kompetencija ir resursais.

2. Tuo atveju, jeigu tarptautinė organizacija vykdo operaciją, susijusią su trečiųjų asmenų teisių pažeidimo rizika, o pati organizacija neturi būtinų priemonių (teisinių arba faktinių) trečiųjų asmenų teisėms apsaugoti, organizacija privalo užtikrinti, kad kitas tinkamas asmuo imtųsi būtinų priemonių.

3) **Bendrieji teisės principai** kyla iš pagrindinių pasaulio teisės sistemų bendrųjų taisyklių, kurios yra susijusios su naudojimu tarptautinėje bendruomenėje. Tarptautinės organizacijos privalo gerbti šiuos principus ir yra atsakingos už jų pažeidimą. Pavyzdžiui, dalyvaujant teismo procesuose, organizacijos privalo laikytis bendrųjų teisės principų, taikomų vykdant teisingumą.

3.2. Subjektyvusis tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindas – veikos, dėl kurios kyla atsakomybė, priskyrimas tarptautinei organizacijai

3.2.1. Veikos priskyrimas tarptautinei organizacijai. Bendros taisyklės.

Veikos priskyrimas tarptautinei organizacijai – tai vienas iš dvejų esminių elementų, be kurių negalima teigti apie pačios tarptautinės neteisėtos veikos būvimą. Terminas „veika“ (angl. „act“) apimama tarptautinės organizacijos veikimą, neveikimą, arba veiksmų seriją. Veikos priskyrimas visų pirmą turi remtis tarptautinės teisės nustatytais kriterijais, o ne tik paprastu priežasties – pasekmės ryšiu. Žemiau bus apibrėžta, kokiomis aplinkybėmis veika gali būti priskiriama tarptautinei organizacijai.

Tarptautinė organizacija yra tarptautinės teisės subjektas, turintis nustatytas teises, pareigas ir galintis atsakyti tarptautiniu mastu už padarytus teisės pažeidimus. Tačiau, kaip ir kiti juridiniai asmenys, tarptautinės teisės subjektai veikia tik per savo organus, institucijas. Dėl to tam, kad išspręsti klausimą dėl atsakomybės priskyrimo konkrečiai organizacijai, reikia nustatyti kokie organai ar agentai veikė šios organizacijos vardu.

Projekto 4 str. nurodyta, kad „organo ar agento veika, padaryta vykdant tokio organo ar agento funkcijas, laikoma šios tarptautinės organizacijos veika pagal tarptautinę teisę, nepriklausomai nuo to, kokią padėtį organas ar agentas užima organizacijos struktūroje“⁷⁹.

Terminas „organas“ naudojamas JTO įstatuose⁸⁰, Komisija nekomentuoja jo esmės, „agentais“ vadinami visi pareigūnai, kiti asmenys ar dariniai, per kuriuos veikia organizacija⁸¹. Tarptautinis Teisingumo Teismas trakuoja terminą „agentas“ plačiąja prasme, kaip bet koki asmenį, kuriam organizacijos organo pavesta atlikti vieną iš jo funkcijų, nesvarbu, ar toks asmuo yra pareigūnas, ar jis gauna atlyginimą ir dirba nuolatinį darbą⁸². Svarstydamas klausimą dėl veikos priskyrimo, TTT Konsultacinėje išvadoje dėl „*Ginčo, susijusio su Žmogaus teisių komisijos Specialiojo pranešėjo teisiniu procesiniu imunitetu*“ pabrėžė, kad Jungtinių Tautų Organizacija privalo atsakyti už žalą, jeigu žala atsirado kaip JTO, ar jos oficialiai veikiančių

⁷⁹ International Law Commission Report on the work on its fifty-sixth session (2004) P. 100// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-14.

⁸⁰ JT Chartijoje 7 str. įvardijami pagrindiniai bei pagalbiniai organai, taip pat apie juos kalbama Chartijos 22 ir 30 str. Jungtinių Tautų Chartija 1945m. // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=160266&p_query=chartija%20jungtini%F8&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2007-09-14.

⁸¹ International Law Commission Report on the work on its fifty-sixth session (2004) P. 101// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-14.

⁸² International Court of Justice. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations. Advisory Opinion. (1949) P. 177// <http://www.icj-cij.org/docket/files/4/1835.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-14.

agentų veiksmų pasekmė“⁸³. Darytina išvada, kad svarbiausia yra agento darbo pobūdis, jo atstovavimas organizacijos interesams, tai, kad jo pagalba organizacija vykdo savo funkcijas, o ne agento administracinė padėtis.

Autorės nuomone, Tarptautinio Teisingumo Teismo teiginius JTO atžvilgiu galima taikyti ir kitoms tarptautinėms organizacijoms, nes jos taip pat veikia per savo organus, kuriems pavestos organizacijos funkcijos⁸⁴. Veikos priskyrimui tarptautinei organizacijai neturi reikšmės agentų ir organų teisinė prigimtis, tai gali būti ir fiziniai, ir juridiniai asmenys.

Komentuodamas Projekte nurodytą „agento“ sąvoką, Tarptautinis Valiutos Fondas (TVF) laikosi kiek kitokios nuomonės⁸⁵ ir teigia, kad aukščiau nurodytose TTT išvadose traktuojamos tik kai kurios nuostatos iš daugelio tarptautinių sutarčių, susijusių su tarptautinių organizacijų atsakomybe, dėl to jais negalima tiesiogiai remtis rengiant Projektą. TVF nuomone, šiai organizacijai bus priskiriamos tik pareigūnų veikos, padarytos jiems vykdant pavestas pareigas. Kitų, TVF nepriklausančių, asmenų veikos pagal tarptautinę teisę nebus priskiriami organizacijai net ir tuo atveju, kai šios veikos prisideda prie TVF funkcijų vykdymo. Ši taisyklė netaikoma tik tuo atveju, jeigu TVF vykdo efektyvią tokių veikų kontrolę ar tiesiogiai prisiėmė atsakomybę už jas.

M. Hirsh kiek plačiau traktuoja bendrą veikos priskyrimo organizacijai taisyklę ir savo monografijoje⁸⁶ išskiria tris situacijas, kuomet organizacijos laikomos atsakingomis:

1. Dažniausiai pasitaikanti situacija, kai neteisėtas aktas buvo įvykdytas tarptautinės organizacijos organo, kuris veikė savo kompetencijos ribose.

2. Tarptautinės organizacijos gali būti pripažintos atsakingomis už privačių asmenų veikas. Tuomet turi egzistuoti tiesioginis, pagal tarptautinę teisę reikšmingas, ryšys tarp neteisėtos veikos ir konkrečios organizacijos. Tai gali būti, kuomet, pavyzdžiui, asmuo veikia organizacijos naudai ir organizacija pritaria šiam neteisėtam aktui ar jį sankcionuoja.

3. Organizacija gali būti pripažinta atsakinga už privačių asmenų veikas, kuomet ji pati nesugeba įvykdyti savo įsipareigojimų šių veiksmų atžvilgiu (pvz. įsipareigojimas užkirsti kelią neteisėtai veikai ar nubausti nusikaltėlį). Mokslininko nuomone, ši veikos prisirymo taisyklė yra

---

⁸³ International Court of Justice. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Reporter of the Commission on Human Rights (1999) P. 88-89// <http://www.icj-cij.org/docket/files/100/7619.pdf> ; prisijungimo laikas: 2007-09-17.

⁸⁴ Amerasinghe C. F. Principles of the Institutional Law of International Organizations. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. P. 241.

⁸⁵ Responsibility of international organizations. Comments and observations received from Governments and international organizations (2005), P. 22-23// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/352/91/PDF/N0535291.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-18.

⁸⁶ Hirsch M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 62-63.

ypatingai aktuali, kai tarptautinė organizacija valdo teritoriją. Tokiais atvejais organizacija prisiima atsakomybę ne už privataus asmens veiką, bet už savo nesėkmę.

Autorės nuomone, šie teiginiai galioja tarptautinėms organizacijoms tiek, kiek ir valstybėms, nes ir TTK nagrinėja tarptautinių organizacijų atsakomybės klausimus remdamasis jau paruoštu projektu, reglamentuojančiu valstybių atsakomybę. Be to, atsakomybė organizacijai negali būti priskiriama, kai organas ar agentas veikia savarankiškai, nevykdydami organizacijos pavestų funkcijų. Klausimas, kaip priskiriamas *ultra vires* elgesys, bus svarstomas žemiau.

Organizacijos organų ir agentų funkcijos nustatomos remiantis organizacijos taisyklėmis. Projekte nurodyta, kad tai yra „steigiamieji dokumentai, sprendimai, rezoliucijos, kiti, šiais dokumentais remiantis organizacijos priimti aktai; nusistovėjusi organizacijos praktika“⁸⁷. Nesvarbu, ar šie sprendimai, rezoliucijos yra įpareigojančio pobūdžio, svarbiausia, kad remiantis organizacijos steigiamaisiais dokumentais jie įgalina organus ar agentus tam tikroms funkcijoms atlikti. Projekte minimi „steigiamieji dokumentai“, tačiau praktikoje tarptautinės organizacijos dažniausiai turi vieną steigiamąjį dokumentą – įstatus.

Projekte suformuluota „organizacijos taisyklių“ sąvoka yra artima „Vienos konvencijos dėl sutarčių teisės tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų ar tarp tarptautinių organizacijų“⁸⁸ pateiktai sąvokai ir skiriasi tik tuo, kad TTK Projekte papildomai nurodomi „kiti organizacijos priimti aktai“. Tai padaryta siekiant apimti visą tarptautinių organizacijų priimamų aktų įvairovę. Svarstydamos Projektą, nustatantį valstybių atsakomybę, savo pastabose vyriausybės nurodė, kad veikos priskyrimo pagrindai turi būti platūs, kad valstybės negalėtų išvengti atsakomybės už neteisėtas veikas⁸⁹. Autorės nuomone, tą patį galima teigti ir apie tarptautines organizacijas.

Projekto 4 str. nurodoma, kad organizacijos taisyklės susideda ir iš nusistovėjusios organizacijos praktikos. Analizuodama Projekto komentarus, autorė prieina išvados, kad šios nuostatos įtraukimas į Projektą yra grindžiamas JTO Tarptautinio Teisingumo Teismo konsultacinėje išvadoje suformuluotu teiginiu, kad „...tokio darinio taip tarptautinė organizacija teisės ir pareigos turi priklausyti nuo jos steigiamuosiuose dokumentuose konkrečiai įvardintų ar

---

⁸⁷ International Law Commission Report on the work on its fifty-sixth session (2004). P. 104// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-18.

⁸⁸ Vienna Convention on the Law of Treaties between States and international organizations or between international organizations of 1986. Art. 4.// <http://www.geocities.com/savepalestinenow/internationallaw/fulltext/viennaconventiontreaties1986.html>; prisijungimo laikas: 2007-09-14; Kiek kitokia definicija, į kuria buvo atsižvelgta rengiant Projektą yra Vienos konvencijos „Dėl valstybių atstovavimo jų santykiuose su universalus pobūdžio tarptautinėmis organizacijomis“ 1 str., kuriame nurodoma, kad „organizacijos taisyklės reiškia Organizacijos steigiamąsias akcijas, atitinkamus sprendimus ir rezoliucijas, o taip pat nusistovėjusią Organizacijos praktika“// http://www.un.org/russian/law/ilc/state_relations.wpd; prisijungimo laikas: 2007-09-14.

⁸⁹ Report of the International Law Commission on the work of its fiftieth session (1998). P. 81// http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/A_53_10.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-18.

numanomų ir praktikoje susiformavusių tikslų ir funkcijų“⁹⁰. Specialusis pranešėjas J. Gaja, pabrėždamas organizacijos praktikos ir šios definicijos įtraukimo į Projektą svarbą, pareiškė, kad „ši definicija užtikrina taisyklių, įtvirtintų steigiamajame dokumente... balansą, ir organizacijos, kaip įstaigos, poreikius“⁹¹.

Neneigdama profesoriaus J. Gaja pozicijos, autorė labiau sutinka su Cheminio ginklo uždraudimo organizacijos (OPCW) išreikšta nuomone, kad nėra aiškumo, kokia numanoma praktika yra konkrečios organizacijos „nusistovėjusi praktika“ ir kad turi būti tiksliai nurodomos aplinkybės, kuriomis numanoma praktika bus laikoma „nusistovėjusia praktika“. Siūloma, kad tokia praktika turi atitikti šaltinių, įvardytų Projekto 4 str. normoms⁹². Autorės nuomone, vartojant terminą „nusistovėjusi“, akcentuojamas tam tikras laiko tarpas, tačiau svarbesnę reikšmę turi praktikos visuotinis pripažinimas.

3.2.2. Valstybės ar tarptautinės organizacijos perduotų kitos tarptautinės organizacijos žinion organų ar agentų elgesys

Lyginant su valstybėmis, vienas iš pastebimų tarptautinių organizacijų trūkumų yra tai, kad organizacijų personalo resursai yra riboti. Paprastai tarptautinės organizacijos neturi reikiamo personalo kiekio, reikalingo savo funkcijoms vykdyti, tikslams pasiekti, pavyzdžiui, didelio masto operacijoms vykdyti ir kontroliuoti. Tokios problemos praktinis sprendimas yra valstybių narių organų ar agentų „skolinimas“. Tokiais atvejais organai ar agentai vykdo savo funkcijas kaip organizacijos sudėtinė dalis, tačiau jie nesusieti su organizacija nuolatiniais ryšiais.

Kai valstybės organas yra skiriamas tarptautinės organizacijos žinion, jis gali būti visiškai valdomas organizacijos. Tokiu atveju, organo veika gali būti priskiriama tik priimančiai organizacijai. Tokia pat išvada daroma, kai vienos tarptautinės organizacijos organas ar agentas skiriamas kitos tarptautinės organizacijos žinion. Tada naudojama jau aukščiau nurodyta taisyklė, kad organo ar agento veika vykdamas tokio organo ar agento funkcijas, laikoma šios tarptautinės organizacijos veika pagal tarptautinę teisę, nepriklausomai nuo to, kokią padėtį organas ar agentas užima organizacijos struktūroje.

---

⁹⁰ Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations. Advisory Opinion. (1949) P. 180// <http://www.icj-cij.org/docket/files/4/1835.pdf> ; prisijungimo laikas: 2007-09-18.

⁹¹ Second report on responsibility of international organizations by Mr. Giorgio Gaja, Special Rapporteur (2004). P. 11. A/CN.4/541// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/296/68/PDF/N0429668.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-18.

⁹² Responsibility of international organizations. Comments and observations received from Governments and international organizations (2005). A/CN.4/556, P. 23// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/352/91/PDF/N0535291.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-18.

Žymiai sudėtingesnė yra situacija, kai paskirtas organas ar agentas tam tikra apimtimi veikia kaip valstybės organas arba kaip suteikiančios organizacijos organas ar agentas. Projekto 5 str. nurodoma kad „valstybės organo arba tarptautinės organizacijos organo ar agento, suteikto kitai tarptautinei organizacijai, veika pagal tarptautinę teisę laikoma kaip pastarosios organizacijos veika, jeigu ši organizacija vykdo tokios veikos efektyvią kontrolę“⁹³.

Komentuodami šį Projekto straipsnį, Lenkijos atstovai pastebėjo, „kad dabartinė tarptautinė praktika nepatvirtina kokių nors paprotinių tarptautinės teisės normų, tiesiogiai nurodančių į šio klausimo sprendimą, būvimą“⁹⁴.

Praktikoje valstybės dažniausiai perduoda JTO žinion karinius kontingentus taikos palaikymo ar atstatymo operacijoms atlikti. Veikos priskyrimas ginkluotąsias pajėgas siunčiančiai valstybei yra susijęs su kai kurių įgaliojimų išsaugojimu jos nacionalinio kontingento atžvilgiu, ir atitinkamai su valstybės kontrole. Valstybė išsaugo savo drausminius įgaliojimus ir baudžiamąją jurisdikciją nacionalinio kontingento tarnautojų atžvilgiu. Tai be abejonės yra susiję su veikos priskyrimu. Pavyzdžiui, JTO Teisės reikalų valdybos atstovai, komentuodami savo poziciją 1973 metų Konvencijos „*Dėl tarptautinės prekybos laukinės faunos ir floros rūšimis*“ įsipareigojimų vykdymo klausimais pareiškė, „kadangi Konvencija skiria atsakomybę dėl jos nuostatų vykdymo valstybei dalyvei, ir kadangi valstybės, siusdamos ginkluotąsias pajėgas išsaugo jurisdikciją savo karių baudžiamųjų veikų atžvilgiu, jos yra atsakingos už priverstinį konvencijos nuostatų vykdymą“⁹⁵.

Siunčiančios valstybė ar organizacija gali sudaryti sutartį su priimančia organizacija dėl organo ar agento perdavimo, kuriame bus nurodoma, kas bus atsakingas už tokio organo ar agento veiką⁹⁶.

Išspręsti klausimą dėl atsakomybės priskyrimo už perduoto organizacijai organo ar agento veiką padeda „efektyvios kontrolės testas“. Šio testo esmė yra tai, kad kas vykdo efektyvią kontrolę organo ar agento, įvykdžiusio neteisėtą veiką, atžvilgiu – priėmusi organizacija ar suteikianti valstybe – tas ir bus atsakingas tarptautiniu mastu⁹⁷. Kiekvienas

---

⁹³ International Law Commission Report on the work on its fifty-sixth session. (2004). P. 109// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

⁹⁴ International Law Commission Fifty-sixth session. (2004) Responsibility of international organizations Comments and observations received from Governments A/CN.4/547 P. 9// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/562/75/PDF/N0456275.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

⁹⁵ Cit. iš International Law Commission Report on the work on its fifty-sixth session (2004). P. 113// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-04.

⁹⁶ P vz. žr. 9 p. „Типовое соглашение между Организацией Объединенных Наций и государствами-членами, предоставляющими персонал и оборудование для операций Организации Объединенных Наций по поддержанию мира“. Доклад Генерального секретаря. A/46/185 (1991)// <http://www.un.org/russian/peace/pko/doc/a46-185.html>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

⁹⁷ Ši taisykle buvo suformuluota rengiant Projektą, reglamentuojantį valstybių tarptautinę atsakomybę, remiantis ir tarptautinių organizacijų praktika. Žr. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts

individualus atvejis turi būti nagrinėjamas atskirai. Jeigu taikos palaikymo operacijos kontingentas veikia vadovaudamasis savo nacionalinės vyriausybės nurodymais, tokia vyriausybė bus visų pretenzijų, susijusių su šiuo veiksmu, adresatas, nesvarbu, kad tokio kontingento operatyvinę kontrolę vykdo tarptautinė organizacija. Tačiau nereikia atmesti ir tos pačios veikos dvigubo priskyrimo. Tokia situacija galima kai ir valstybė, ir tarptautinė organizacija dalinasi vadovavimu ir kontrole organo, įvykdžiusio neteisėtą veiką.

Jungtinių Tautų Organizacija pripažįsta, kad iš esmės ji išskirtinai kontroliuoja nacionalinių kontingentų išdėstymą taikos palaikymo operacijų metu. JTO atstovas pareiškė, kad „taikos palaikymo pajėgos yra JTO pagalbinis organas, dėl to jų veiksmai priskiriami Organizacijai, o jeigu jie pažeidžia tarptautinį išpareigojimą, Organizacija dėl to yra atsakinga ir privalo išmokėti kompensaciją“⁹⁸. Demokratinės Kongo valstybės atstovų nuomone, jeigu nusikaltimai, padaryti taikos įvedimo ar palaikymo operacijų metu pripažįstami nusikaltimais pagal Tarptautinio Baudžiamojo Teismo Romos Statutą, tai baudžiamosios atsakomybės taikymą atsakingų karinių pajėgų atžvilgiu reguliuotų Romos Statutas ar nacionaliniai įstatymai, nors JTO gali būti finansiškai atsakinga už žalą, padarytą tokių karinių pajėgų⁹⁹.

Efektyvios kontrolės taisyklė buvo patvirtinta JTO ir joje dalyvaujančių valstybių praktika ryšium su karine operacija Korėjoje 1950-1953.

1950 m. liepos 7 d. Saugumo taryba priėmė rezoliuciją dėl Jungtinio vadovavimo įsteigimo. Šioje rezoliucijoje Taryba rekomendavo „visoms narėms, suteikiančioms pajėgas ar teikiančioms kitą pagalbą įgyvendinant aukščiau minėtas Saugumo tarybos rezoliucijas, užtikrinti šių pajėgų ar pagalbos prieinamumą jungtiniam vadovavimui, vykdomam JAV“ ir įpareigojo JAV paskirti karinių pajėgų vadą¹⁰⁰. JAV ir kitų penkiolikos valstybių atsistos ginkluotosios pajėgos buvo pavaldžios JAV vyriausybės įsteigtam jungtiniam vadovavimui. Jungtinis vadovavimas gaudavo nurodymus tikrai ir JAV vyriausybės, bet ne iš JTO ar kokių nors kitų valstybių, suteikusių savo kontingentus pajėgoms.

Šiuo atveju pateikiamas JTO neigiamos praktikos, įgyvendinat efektyvios kontrolės principą, pavyzdys. Organizacija nevykdė efektyvios kontrolės jungtinio vadovavimo pajėgų atžvilgiu, atitinkamai, ji atsisakė prisiimti atsakomybę už jų neteisėtas veikas.

---

with commentaries P. 103// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

⁹⁸ Cit. iš International Law Commission Report on the work on its fifty-sixth session (2004). P. 112// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

⁹⁹ Responsibility of international organizations. Comments and observations received from Governments and international organizations (2005). A/CN.4/556, P. 29// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/352/91/PDF/N0535291.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

¹⁰⁰ Security Council Resolution 84 (1950) of 27 June 1950// <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/064/97/IMG/NR006497.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-10.

Didžiausias ieškinių skaičius, kada nors iškeltų JTO, buvo pateiktas dėl nacionalinių kontingentų, dalyvavusių JTO operacijose Konge, veikslių. Belgija, Graikija, Liuksemburgas, Italija ir Šveicarija pateikė JTO ieškinius savo piliečių, sužalotų dėl šių kontingentų narių veikslių, vardu. JTO, pasirašydama susitarimų su šiomis valstybėmis seriją, prisiėmė atsakomybę dėl savo agentų veikslių ir išmokėjo vienkartinės kompensacijas¹⁰¹. JTO ir valstybių ieškovių net nebuvo svarstoma galimybė išieškoti žalos atlyginimą iš valstybių dalyvių¹⁰².

Taigi, tuo atveju, jeigu JTO vykdė savo tam tikrų darbuotojų efektyvią kontrolę, ji prisiėmė teisinę atsakomybę dėl jų neteisėtų veikslių (Konge). JTO nevykdant operatyvinės kontrolės pajėgų atžvilgiu (Korėjoje), ji atsisakė prisiimti atsakomybę.

Analizuojant tarptautinių organizacijų pajėgų praktiką, pastebima, kad gausiausias tarptautinių tarpvyriausybinių organizacijų pajėgos priklauso Šiaurės Atlanto sutarties organizacijai (toliau – NATO). Nepaisant to, kad NATO valstybės narės perduoda žymią dalį savo karinių pajėgų organizacijos žinion, taikos metu joms vadovauja jų nacionaliniai vadai. Tik tai karo ar įtampos metu šioms pajėgoms vadovauja Aukščiausiasis sąjungininkų vadas. Nacionalinės kontrolės nacionalinių pajėgų atžvilgiu taikos metu taisyklė buvo įtvirtinta 1951 m. susitarime „Dėl pajėgų statuso“, kuris įpareigoja pajėgas siunčiančią valstybę padengti didžiąją trečiosios šalies nuostolių dalį (75 %, priimančioji šalis turi padengti 25%)¹⁰³. Siunčiančioji valstybė, kuri išsaugo kontrolę savo pajėgų atžvilgiu, atlygina didžiąją nuostolių, atsiradusių dėl jos pajėgų neteisėtų veikslių, dalį. Tokia tvarka netaikytina karo veikslių metu (kuomet nacionaliniai kontingentai patenka organizacijos vadovybės žinion) atsiradusios žalos atžvilgiu¹⁰⁴.

Ryšys taip efektyvios kontrolės ir atsakomybės gali būti išvelgiamas Daugiataučių pajėgų ir stebėtojų (Multinational Force and Observers, MFO), įkurtų 1979 Taikos sutartimi¹⁰⁵ ir 1981 Protokolu¹⁰⁶, pasirašytu tarp Izraelio ir Egipto, praktikoje. Kaip ir JTO atveju, MFO Generalinis direktorius ir Vadas turi „visiškus vadovavimo įgaliojimus“ pajėgų atžvilgiu per nacionalinius vadovus.

MFO vykdyta kontrolė jos pajėgų atžvilgiu sąlygojo atsakomybės priskyrimą šiai organizacijai už tragediją, įvykusią su jos pajėgų nariais. 1985 m. gruodžio 12 d. MFO

¹⁰¹ Hirsch M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 70.

¹⁰² Third Report on State responsibility, by Mr. Roberto Ago, Special Rapporteur, the internationally wrongful act of the State, source of international responsibility. A/CN.4/246 and Add.1-3. P. 273// http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_246.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

¹⁰³ Agreement Between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of Their Forces (1951). Str. 5// <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b510619a.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

¹⁰⁴ Ten pat, Str. 15.

¹⁰⁵ Treaty of Peace between the Arab Republic of Egypt and the State of Israel. (1979). Art. 4// <http://www.mfo.org/files/Treaty.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

¹⁰⁶ Protocol Establishing the Multinational Force and Observers (1981)// <http://www.mfo.org/files/Protocollo.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

išsinuomotas lėktuvas DC-8 patyrė avariją Gander, Newfoundland, Kanadoje. Katastrofos metu žuvo 248 JAV kariai, tarnavę su MFO Sinajuje. 1988 m. MFO pripažino savo atsakomybę JAV vyriausybės atžvilgiu dėl išlaidų, susijusių su JAV karių žūtimi, atlyginimo. Metinėje MFO ataskaitoje buvo paaiškinta, kad šis pripažinimas buvo „pagrįstas sutartiniais įsipareigojimais, pagal kuriuos JAV dalyvauja MFO“. Galiausiai, MFO išmokėjo JAV 19.678.000 JAV dolerių kaip kompensaciją už Ganderio katastrofą ir pagal kai kuriuos kitus ieškinius¹⁰⁷.

Atsakomybės priskyrimas subjektui, kuris vykdo tarptautinei organizacijai „paskolinto“ organo kontrolę, neprieštarauja pagrindiniams tarptautinės atsakomybės tikslams. Vienas pagrindinių tarptautinės atsakomybės tikslų yra minimizuoti neteisėtų veiksmų atsitikimo galimybes. Atsakomybės priskyrimas subjektui, vykdančiam kontrolę pajėgų atžvilgiu, padidina tikimybę, kad žymiai sumažės pajėgų įstatymo pažeidimo galimybė. Jeigu neteisėtas veiksmas yra iš anksto įgaliojotojo asmens suplanuotas, akivaizdu, kad jis turi geriausias galimybes neleisti šiam veiksmui įvykti¹⁰⁸. Panašiai, kuomet neteisėta veika yra netyčinis veiksmas, jis turi galimybę įsakyti taikyti adekvačias atsargumo priemones, kurios padėtų išvengti tokių atsitikimų.

Jeigu valstybėms būtų priskiriamos veikos, įvykdytos jų pajėgų, kurioms vadovavo tarptautinė organizacija, akivaizdu, kad valstybės, siekdamos sumažinti savo atsakomybės galimybę, peržiūrėtų savo politiką dėl kontingentų siuntimo tarptautinei taikai palaikyti. O tai, autorės nuomone, yra nenaudinga visai tarptautinei bendruomenei.

Apibendrinus aukščiau išdėstyta, daromos išvados:

1. Kai valstybė, ar tarptautinė organizacija perduoda savo organą ar agentą kitos tarptautinės organizacijos žinion ir pastaroji vykdo šio organo ar agento efektyvią kontrolę, tuomet pastaroji organizacija bus pripažinta atsakinga už tokio organo ar agento padarytą neteisėtą veiką.
2. Kai specifinė neteisėta veika yra įvykdyta „paskolinto“ organo, kurio veiksmis vadovavo valstybė, ji bus laikoma atsakinga tarptautiniu mastu už nurodyto organo veiką.
3. Jeigu neaišku, kas vadovavo organo ar agento veikai, kai buvo įvykdytas neteisėtas aktas, tuomet gali būti atsižvelgiama į tai, kas paprastai vadovauja šiam organui ar agentui. Tačiau tai yra tik pagalbinis variantas.

---

¹⁰⁷ Hirsch M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 73.

¹⁰⁸ Ten pat, P. 76-77.

3.2.3. Įgaliojimų viršijimas ar nurodymų pažeidimas

Kaip jau buvo nustatyta, tarptautinė organizacija paprastai yra atsakinga už savo organų ar agentų, veikiančių savo įgaliojimų ribose, veiksmus. Tačiau nėra aiški situacija, kada organizacija turi būti pripažinta atsakinga, jei jos organas ar agentas įvykdo neteisėtą veiką viršydami savo įgaliojimus, suteiktus tarptautinės teisės ar organizacijos vidinės teisės.

Konsultacinėje išvadoje dėl „*Valstybės branduolinio ginklo panaudojimo ginkluotojo konflikto metu teisėtumo*“ Tarptautinis Teisingumo Teismas pareiškė, kad skirtingai nuo valstybių, tarptautinės organizacijos neturi bendros kompetencijos. Tarptautinių organizacijų atžvilgiu veikia „specializacijos principas“, t. y. valstybės steigėjos suteikia šioms organizacijoms tokius įgaliojimus, kurių apimtis nustatoma įpareigojimais, vykdomais bendrais interesais; valstybės paveda tarptautinėms organizacijoms talkininkavimą šiems tikslams pasiekti“¹⁰⁹.

Nagrinėjant tarptautinių organizacijų *ultra vires* elgesį, išvelgiamos dvi situacijos:

1. Kai organizacijos veika peržengia įgaliojimų ribas;
2. Veika yra organizacijos kompetencijos ribose, tačiau peržengia konkretaus organo ar agento įgaliojimus.

TTK tarptautinių organizacijų atsakomybę reglamentuojančio projekto 6 str. nurodyta, kad „tarptautinės organizacijos organo ar agento veika nagrinėjama kaip šios organizacijos veika pagal tarptautinę teisę, net jeigu ši veika viršija šio agento ar organo įgaliojimus ar pažeidžia nurodymus“¹¹⁰. Šiame straipsnyje tiesiogiai aptariama tik antra situacija, tačiau, autorės nuomone, straipsnis apima ir pirmą situaciją, nes veika, viršijanti pačios organizacijos įgaliojimus, neišvengiamai viršys ir jos organo ar agento įgaliojimus.

Projekto 6 str. kalbama tik apie veikos priskyrimą, ir nenurodyta, kad veika, įvykdyta viršijant įgaliojimus, būtinai turi būti teisėta. Organizacija vis tiek gali būti pripažinta atsakinga, net jei veika būtų neteisėta. Būtinybė apginti trečiąsias šalis reikalauja tokio veikos priskyrimo, kuris neapsiribotų tik teisėtais veiksmais¹¹¹.

Kaip jau buvo nurodyta, organizacijos organais ar agentais pripažįstami asmenys ar dariniai, kurie atlieka organizacijos funkcijas. Sprendžiant klausimą dėl organo ar agento įgaliojimų atitinkamai veikti, reikia įvertinti organizacijos taisykles, nes svarstant veikos priskyrimo galimybes, nurodymai turi svarbą tik jeigu jie įpareigoja organą ar agentą.

¹⁰⁹ International Court of Justice. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons. Advisory Opinion. (1996) P. 263// <http://www.icj-cij.org/docket/files/95/7495.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-16.

¹¹⁰ International Law Commission Report on the work on its fifty-sixth session (2004). P. 100// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-16.

¹¹¹ Ten pat, P. 117.

Galimybė priskirti tarptautinei organizacijai veiką, kurią organas vykdo viršydamas savo įgaliojimus, buvo pripažinta TTT konsultacinėje išvadoje „*Dėl tam tikrų Jungtinių Tautų Organizacijos išlaidų*“, kuriame Teismas pareiškė, kad „jeigu pasiektas susitarimas, kad nagrinėjama veika yra Organizacijos funkcijų ribose, tačiau teigiama, kad ji buvo inicijuota ar įvykdyta nesilaikant Įstatuose nurodyto funkcijų tarp organų paskirstymo, tokiu atveju reikia įvertinti Organizacijos vidinę struktūrą. Jeigu veika įvykdoma neįgalioto organo... tai nebūtinai turi reikšti, kad patirtos išlaidos nėra Organizacijos išlaidos“¹¹². Tokia teismo nuostata, autorės nuomone, yra pagrįsta, nes atsisakymas priskirti konkrečiai tarptautinei organizacijai padarytą veiką reikštų visų gynybos priemonių iš trečiųjų šalių atėmimą tuo atveju, jei veika nebūtų priskirta valstybei ar kitai organizacijai. Daroma išvada, kad būtinybė apginti trečiųjų šalių interesus reikalauja išplėstinio veikos priskyrimo tarptautinėms organizacijoms¹¹³.

TTT pripažino organizacijos atsakomybę už *ultra vires* veikas kitų, nei pareigūnai, asmenų. Konsultacinėje išvadoje dėl „*Ginčo, susijusio su Žmogaus teisės komisijos Specialiojo pranešėjo teisminių procesinių imunitetų*“ TTT pabrėžė, kad „visi oficialiai veikiantys Jungtinių Tautų Organizacijos atstovai turi būti atsargūs tam, kad neparžengtų savo įgaliojimų ribų ir turi elgtis tokiu būdu, kad būtų išvengta pretenzijų pateikimo JTO“¹¹⁴. Tačiau tam, kad atsirastų atsakomybės santykiai, turi būti nustatytas ryšys tarp oficialių organo ar agento pareigų ir funkcijų ir svarstomos *ultra vires* veikos. Tai patvirtina ir tarptautinių organizacijų praktika. Tarptautinis Valiutos Fondas pareiškė, kad „veikos priskyrimas galimas net jeigu pareigūnas viršijo jam suteiktus įgaliojimus, pažeidė taisykles, buvo aplaidus. Tačiau organizacijai nebus priskiriami pareigūno veiksmai, įvykdomi veikiant neoficialiai“¹¹⁵. JTO praktika taikos palaikymo karinių kontingentų veiksmų, įvykdomų ne tarnybos metu, atžvilgiu yra tokia, kad „organizacijai nepriskiriama nacionalinio kontingento nario veika įvykdyta ne tarnybos metu, tačiau jei veika padaryta atliekant tarnybinę užduotį, ji yra priskiriama organizacijai. Nagrinėjama, ar *ultra vires* veika priklauso atitinkamo asmens funkcijoms“¹¹⁶. Autorės nuomone, tam, kad pareigūno veika

---

¹¹² International Court of Justice. Certain Expenses of the United Nations (article 17, paragraph 2 of the Charter) Advisory Opinion. (1962). P.168// <http://www.icj-cij.org/docket/files/49/5259.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-17.

¹¹³ Analogiškai galima traktuoti „Vienos konvencijos dėl sutarčių teisės tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų ar tarp tarptautinių organizacijų“ 46 str. Žr. Vienna Convention on the Law of Treaties between States and international organizations or between international organizations of 1986. Art. 46// <http://www.geocities.com/savepalestinenow/internationallaw/fulltext/viennaconventiontreaties1986.html>; prisijungimo laikas: 2007-10-18.

¹¹⁴ International Court of Justice. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Reporter of the Commission on Human Rights (1999) P. 89. // <http://www.icj-cij.org/docket/files/100/7619.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-18.

¹¹⁵ Report on responsibility of international organizations by Mr. Giorgio Gaja, Special Rapporteur (2004). P. 29. A/CN.4/541 // <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/296/68/PDF/N0429668.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-16.

¹¹⁶ International Law Commission Report on the work on its fifty-sixth session (2004). P. 120// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-16.

būtų pripažįstama kaip veika, įvykdyta neoficialiai, ji turi žymiai skirtis nuo įprastai vykdomų funkcijų.

Iš Projekto 6 str. teksto išplaukia išvada, kad tarptautinei organizacijai priskiriama atsakomybė net ir tuo atveju, jeigu netesėta veika padaroma neturint tam įgaliojimų. Tai priverčia susimastyti, ar ši taisyklė turi būti taikoma visais atvejais. Būtina iširti, ar yra galimos išimtinės aplinkybės, kuomet organizacija neturėtų atsakyti už savo organo, veikiančio *ultra vires*, veikas. Principinis klausimas kyla dėl situacijų, kuomet nukentėjusioji trečioji šalis iš anksto žinojo, arba turėjo žinoti apie organizacijos vidinės tvarkos pažeidimą. TVF pareiškė, kad „sutinka su principu, kad tarptautinė organizacija savo organo ar agento *ultra vires* veikomis gali būti susieta įsipareigojimais su sąžiningomis trečiosiomis šalimis. Tačiau į Projekto 6 str. būtina įtraukti išimtį, įtvirtintą municipalinėje teisėje, kuri atleidžia nuo *ultra vires* veikos organizacijos agentą tais atvejais, kada nukentėjusioji šalis a) faktiškai buvo informuota apie *ultra vires* veiką ir b) dalyvavo šioje veikoje. Mes manome, kad šį principą reikia nagrinėti kaip išimtį iš 6 straipsnio”¹¹⁷.

Svarstydamas valstybių atsakomybę tarptautinėje teisėje reglamentuojančių straipsnių Projektą, Specialusis TTK pranešėjas siūlė įtvirtinti tokią išimtį iš bendros taisyklės¹¹⁸. Tačiau Komisija atmetė tokį pasiūlymą, motyvuodama tai tuo, kad tokia išimtis susilpnintų pagrindinę taisyklę. Komisija laikėsi nuomonės, kad dažniausiai žinojimas, kad organas daro netesėtą veiką, nesuteikia aukai galimybių išvengti žalingų pasekmių. Komisija taip pat baiminosi, kad tokiu būdu būtų sudaryta spraga valstybėms. Sutikdama su Komisijos nuomone, autorė mano, kad verta giliau išnagrinėti šią situaciją, tuo labiau kad Projekto komentaruose ir Specialiojo pranešėjo J. Gaja pranešimuose apie tai, iš esmės nėra kalbama.

Esant tokiai situacijai, kuomet tarptautinės teisės pažeidimą padarė *ultra vires* veikiantis organas, būtina atsakyti į šiuos tris principinius klausimus:

1. Ar pageidautina įtvirtinti tokią išimtį pripažintoje *ultra vires* veiksmų taisyklėje, kai nukentėjusioji šalis žinojo apie organizacijos taisyklių pažeidimą;
2. Jeigu atsakymas yra teigiamas, ar tokie išimčiai pripažinti būtina nustatyti tokio žinojimo objektyvius ir subjektyvius kriterijus;

---

¹¹⁷ International Law Commission Fifty-sixth session (2004) Responsibility of international organizations Comments and observations received from Governments A/CN.4/547 P. 31// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/562/75/PDF/N0456275.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-16.

¹¹⁸ Specialusis pranešėjas pasiūlė tokią išimtį: „Tačiau, toks elgesys [*ultra vires* veiksmas] nelaikytinas valstybės veiksmu, jei pagal savo prigimtį jis buvo svetimas specifinėms organo funkcijoms, arba net ir kitais aspektais, buvo akivaizdus organo kompetencijos trukumas. Fourth report on State responsibility, by Mr. Roberto Ago, Special Rapporteur – The internationally wrongful act of the State, source of international responsibility (continued). Topic: State responsibility A/CN.4/264 and Add.1. P. 94// http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_264.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-18.

3. Ar tokia išimtis iš taisyklės turi būti taikoma visiems vidiniams pažeidimams¹¹⁹.

Autorė sutinka su kai kurių mokslininkų nuomone, kad tokios išimties įtvirtinimas yra gyvybiškai svarbus tarptautinių organizacijų atsakomybės doktrinai (tačiau su kai kuriais pakeitimais). Ši taisyklė turi būti taikoma tais atvejais, kai nukentėjusioji šalis žinojo apie organizacijos taisyklių pažeidimą ir galėjo išvengti veikos žalingų pasekmių. Tokia taisyklė padėtų pasiekti pagrindinį tarptautinės atsakomybės ir tarptautinių organizacijų tikslą – kaip įmanoma sumažinti tarptautinės teisės pažeidimų skaičių (kaip vidinių tarptautinių organizacijų normų, taip ir tarptautinės teisės). Tokia taisyklė paskatintų trečiąsias šalis neįsitraukti į veikas, susijusias su organizacijų tarptautinės teisės pažeidimais.

Yra aišku, kad šios išimties esmė yra ne žinojimas apie organizacijos vidinių taisyklių pažeidimą, bet trečiosios šalies galimybė užkirsti kelią tokiai veikai. Kuomet tokia šalis nusprendžia nesusilaikyti nuo dalyvavimo organizacijos neteisėtame veiksmo, kuris sukuria *ultra vires* faktą, įstatymas turėtų numatyti tai šaliai sankciją – tik dalinį žalos, padarytos tuo teisės pažeidimu, atlyginimą.

Nustačius, kad taikant *ultra vires* veiksmų taisyklę, būtina atsižvelgti į trečiosios šalies žinojimą apie organizacijos vidinės tvarkos pažeidimą, kyla klausimas, koku būdu galima efektyviai patikrinti tokį žinojimą. Teisinėje literatūroje yra minimi du kriterijai:

- (a) subjektyvusis testas, kuris koncentruojasi ties faktiniu nukentėjusiosios šalies žinojimu. Praktikoje dažnai yra sunku nustatyti tikras nukentėjusiųjų trečiųjų šalių žinias konkrečiomis aplinkybėmis.
- (b) objektyvusis testas, kuris koncentruojasi ties vidinių taisyklių pažeidimų išoriniais požymiais¹²⁰ ir padeda įrodyti, kad neteisėtumas buvo akivaizdus. Be to, jis skatina trečiąsias šalis išaiškinti, ar veika atitinka vidinių taisyklių nuostatas ir tokiu būdu minimizuoti teisės pažeidimo galimybę.

Pasiūlyta išimtis iš *ultra vires* veikų taisyklės neturėtų būti taikoma kiekvienam organizacijos taisyklių pažeidimui. Smulkiųjų pažeidimų įtraukimas į pateiktą formulę iš esmės pakenktų teisinių santykių su tarptautinėmis organizacijomis saugumui. „Sumažintos“ atsakomybės ir atitinkamai „sumažinto“ žalos atlyginimo nukentėjusiai šaliai principas turi būti apribojamas tik esminės reikšmės, akivaizdžiais vidaus taisyklių pažeidimais¹²¹.

¹¹⁹ Hirsch M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 91.

¹²⁰ Ten pat. P. 93. Taip pat žr. Fourth report on State responsibility, by Mr. Roberto Ago, Special Rapporteur – The internationally wrongful act of the State, source of international responsibility (continued). Topic: State responsibility A/CN.4/264 and Add.1. P. 94// http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_264.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-18.

¹²¹ Tokio pobūdžio principas nustatytas Vienos konvencijos dėl sutarčių teisės tarp valstybių ir tarptautinių organizacijų ar tarp tarptautinių organizacijų 46 str. 3 d. Žr. Vienna Convention on the Law of Treaties between States and international organizations or between international organizations of 1986//

TTK nariai į 6 Projekto straipsnį jokios išimties neįtraukė. Autorės nuomone tai padaryta greičiausiai dėl to, kad Projektas kuriamas taip, kad jis tiktų plačiam tarptautinių organizacijų ratui ir neaišku, kokia praktika susiformuotų taikant šią išimtį. Autorės nuomone, tokia diskusija šiai dienai yra daugiau teorinio pobūdžio ir skirta ateičiai, nes dabar nėra reikšmingos tarptautinių organizacijų praktikos šiuo klausimu, o tokios išimties *ultra vires* veikų taisyklėje, kai nukentėjusioji šalis žinojo apie organizacijos taisyklių pažeidimą, įtraukimas į Projektą suteiktų organizacijoms galimybę išvengti savo įsipareigojimų vykdymo trečiųjų šalių atžvilgiu.

3.2.4. Veika, pripažįstama ir palaikoma tarptautinės organizacijos kaip savo

„Veika, kuri negali būti priskirta tarptautinei organizacijai remiantis pirmesniais Projekto straipsniais, vis tiek nagrinėjama kaip tarptautinės organizacijos veika pagal tarptautinę teisę, jeigu, ir ta apimtimi, kokia ši organizacija pripažįsta ir priima nurodytą veiką kaip savo“¹²².

Komisija nusprendė rengti šį 7 straipsnį remiantis jau paruošto Projekto, reglamentuojančio valstybių atsakomybę 11 str., dėl to šių straipsnių tekstai iš esmės sutampa. Specialusis pranešėjas J. Gaja pareiškė, kad Komisijos pozicija šiuo klausimu dėl valstybių ir dėl tarptautinių organizacijų, nesiskiria¹²³. Autorės nuomone, tokiu atveju, kai nepakanka praktikos, susijusios su tarptautinių organizacijų veikla, ir Komisija, komentuodama straipsnį nukreipia į analogišką, valstybėms taikoma straipsnį, reikia nagrinėti su valstybių veikomis susijusią literatūrą bei teismų praktiką.

Byloje „*Dėl Konsulinio personalo*“ TTT tiksliai atskyrė teisinę situaciją, susiklosčiusią iš karto po JAV ambasados bei jos personalo užgrobimo smogikų, ir situaciją, susidariusią po Irano vadovybės įsakymo, kuriame tokiai situacijai buvo tiesiogiai pritariama ir ji buvo palaikoma. Teismas pareiškė, kad „Irano valstybės organų nurodytų veiksmų patvirtinimas ir pritarimas jiems, taip pat sprendimo dėl jų pratęsimo priėmimas, pavertė tolimesnę ambasados okupaciją ir įkaitų laikymą šios valstybės veiksmis“¹²⁴.

Iš 7 str. formuluotės matome, kad pabrėžiamas skirtumas tarp pripažinimo ir priėmimo ir tarp paprasto palaikymo ir pritarimo išreiškimo. Turi būti ne tik faktinės situacijos pripažinimas,

---

<http://www.geocities.com/savepalestinenow/internationallaw/fulltext/viennaconventiontreaties1986.html>;

prisijungimo laikas: 2007-10-29.

¹²² International Law Commission Report on the work on its fifty-sixth session (2004). P. 120// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-25.

¹²³ Second report on responsibility of international organizations by Mr. Giorgio Gaja, Special Rapporteur (2004). P. 27. A/CN.4/541 // <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/296/68/PDF/N0429668.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-25.

¹²⁴ International Court of Justice. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran. (United States of America v. Iran). Judgement of 24 may 1980. P. 35// <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6291.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-25.

bet ir konkrečios veikos nustatymas bei jos pripažinimas kaip savo¹²⁵, t.y. turi būti atsižvelgiama į organizacijos poziciją. Tačiau yra neaiški tarptautinių organizacijų kompetencija tokio pripažinimo ar priėmimo išreiškimo atvejais, bei koks organizacijos organas ar agentas turi tokią kompetenciją.

Tais atvejais, kada veika pripažįstama ar priimama organizacijos, vis dar būtina nustatyti, ar tai yra tarptautinė neteisėta veika. Tokio neteisėtumo kriterijai - organizacijos priimančios veiką kaip savo, tarptautiniai teisiniai įsipareigojimai. Tarptautinės kriminalinės policijos organizacijos (Interpolo) nuomone, remiantis 7 straipsniu, tik organizacijos pripažinta ir priimta veika, įvykdyta viršijant savo įgaliojimus, gali būti priskirta organizacijai¹²⁶. Tačiau į tokią nuomonę nebuvo atsižvelgta rengiant šio straipsnio projektą.

Taikant analogiją, galima nustatyti, kad ne tik valstybė, bet ir tarptautinė organizacija gali „pripažinti ir priimti veiką tik iš dalies“¹²⁷. Kitaip tariant, organizacija gali pripažinti ir priimti tik dalį veiksmų, pripažinimo išreiškimas turi būti aiškus ir nedviprasmiškas.

---

¹²⁵ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries P. 122// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-26.

¹²⁶ Responsibility of international organizations. Comments and observations received from Governments and international organizations (2005). A/CN.4/556, P. 27// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/352/91/PDF/N0535291.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-26.

¹²⁷ Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries P. 122// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-26.

4. ATSAKOMYBĖS TREČIŲJŲ ŠALIŲ ATŽVILGIU PASKIRSTYMAS TARP TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ IR JŲ NARIŲ

Tarptautinių organizacijų atsakomybės temoje sudėtingiausia ir įdomiausia yra organizacijų narių atsakomybės už organizacijų padarytas veikas trečiųjų asmenų atžvilgiu sritis. Šioje srityje pagrindinis klausimas yra ar tarptautinės organizacijos nariai turi atsakyti už organizacijoms priskirtas žalingas veikas, ir jei taip, tai ar turi būti šioje taisyklėje išimtys. Šis klausimas kyla dėl esminio skirtumo tarp tarpvyriausybinių organizacijų ir suverenių valstybių – tai, kad tokios organizacijos įkuriamos valstybių ir kitų tarptautinių organizacijų. Šis skirtumas paaiškina, kodėl valstybių tarptautinės atsakomybės taisyklės negali būti taikomos organizacijoms.

Šiuo atveju turima omenyje ne tik *valstybių* narių tarptautinė atsakomybė, bet ir tarptautinių organizacijų, kitų tarptautinių organizacijų narių, atvejai. Esant tokiai situacijai, tarptautinių organizacijų narių atsakomybės problema gali būti analizuojama dviem lygiais, tačiau taikytinas principas išlieka tas pats. Pirmasis lygis yra susijęs su tarptautinės organizacijos, kaip kitos tarptautinės organizacijos narės, atsakomybe. Antrasis lygis yra susijęs su valstybių, organizacijos, esančios kitos tarptautinės organizacijos nare, narių atsakomybe. Teoriškai, tokiu būdu galima išskirti tris ar net daugiau tarptautinės atsakomybės lygius, pavyzdžiui, tarptautinių organizacijų tinko atveju.

Tarptautinių organizacijų bendradarbiavimas gali įgyti įvairias formas (bendros sesijos, bendri organai, pan.), bet šiuo atveju autorė analizuoja valstybių ir organizacijų, esančių pilnateisėmis tarptautinės organizacijos narėmis, atsakomybę.

Tarptautinės atsakomybės pasiskirstymas tarp tarptautinės organizacijos ir jos narių gali turėti žymios įtakos šių subjektų santykiams ir organizacijos funkcionavimui. Organizacijos ir jos narių interesai ne visada sutampa, dėl to, siekdamas savo interesų, jos turėtų atsižvelgti į aiškiai suformuluotą teisinį režimą.

Šioje dalyje bus išnagrinėti ir įvertinti įvairūs tarptautinės teisės šaltiniuose minimi tarptautinės atsakomybės trečiųjų asmenų atžvilgiu paskirstymo tarp organizacijos ir jos narių režimai.

Kiekvienas rimtai svarstomas atsakomybės pasiskirstymo režimas turi numatyti tai, kad tarptautinių organizacijų ir jų narių interesai neretai nesutampa, ir esant galimybei turi juos suderinti. Jeigu šie interesai yra iš esmės nesuderinami, tarptautinė teisė, pasiūlydama vieną ar

kitą spendimą, turi atsižvelgti į atitinkamų vertybių šiuolaikinėje tarptautinėje bendruomenėje svarbą¹²⁸.

4.1. Ribota atsakomybė

Vartodama terminą ribota atsakomybė (limited responsibility), autorė visų pirma turi omenyje principą, pagal kurį tarptautinių organizacijų atsakomybė apsiriboja nario lėšomis, „investuotomis“ į organizaciją. Tai reiškia, kad narys nėra tiesiogiai atsakingas trečiųjų šalių atžvilgiu. Šis principas taip pat vadinamas tarptautinės organizacijos išimtinės atsakomybės principu. Esminis šios doktrinos privalumas yra tas, kad jis apsaugo tarptautinės organizacijos nepriklausomybę ir skatina potencialius naujus narius stoti į jau įsteigtas organizacijas arba steigti naujas.

Taisyklė, pagal kurią nariai turėtų atsakyti už tarptautinės organizacijos veikas, galėtų paskatinti narius kištis į organizacijos veiklą. Potencialiai atsakingi subjektai galėtų stengtis užkirsti kelią atsakomybės atsiradimui, prižiūrėdami jos veiksmus ir bandydami įtakoti kasdieninį organizacijos gyvavimą. Toks elgesys galėtų pakenti organizacijos nepriklausomybei. Be to, tarptautinės atsakomybės priskyrimas jos nariams galėtų sustabdyti organizacijų plėtrą, potencialūs nauji nariai baimintūsi atsakomybės, susijusios su naryste, sustotų naujų organizacijų steigimas. Turint omenyje tarptautinės bendruomenės tarptautinio bendradarbiavimo skatinimo per tarptautines organizacijas interesą, šie argumentai įgauna ypatingą svorį diskusijoje dėl atsakomybės paskirstymo režimo pasirinkimo.

C. F. Amerasinghe, plėtodamas ribotos tarptautinių organizacijų atsakomybės koncepciją, pastebi ne tik tai, kad ribota atsakomybė yra „įsteigimo natūralioji lydinti aplinkybė“, bet ir tai, kad „atsakomybės nebuvimas yra toks akivaizdus „įsteigimo“ atveju, kad tai turi būti plačiai žinoma visoms trečiosioms šalims“¹²⁹.

Autorės nuomone, pastaroji išvada yra ginčytina. Vargu ar galima tikėtis iš visuomenės tarptautinių organizacijų tapatinimo su ribotos atsakomybės korporacijomis. Tuo atveju, jeigu kompanija arba jos nariai neatlygina žalos, nukentėjusioji šalis viena patiria nuostolius.

Tarptautinės teisės praktikoje žinomas atvejis, kada tarptautinė organizacija nesutiko atlyginti padarytą žalą, taip atsitiko *Westland* byloje. Autorė skiria ypatingą dėmesį šiai bylai ir išsamiai šiame darbe ją analizuoja, nes *Westland* byla yra pirma ir kone vienintelė tarptautinėje

¹²⁸ Hirsch M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 149.

¹²⁹ Amerasinghe C. F. Liability to Third Parties of Member States of International Organizations: Practice and Judicial Precedent// American Journal of International Law. 1991, vol. 85. P. 277. Ribotos atsakomybės koncepcija palaiko ir JTO TTT Prezidentė R. Higgins. Žr. R. Higgins. Problems and Process: International Law and How We Use It. Oxford: Clarendon Press, 1994. 274 p.

praktikoje, kurioje priimti sprendimai nustato tarptautinės organizacijos narių atsakomybę už šios organizacijos veiksmus.

1975 metais, Jungtiniai Arabų Emyratai, Saudų Arabija, Kataras ir Egiptas sudarė sutartį, kuria įsteigė *Arabų Industrializacijos Organizaciją – AIO* (Arab Organization for Industrialization). Organizacijos pagrindinis tikslas buvo karinės industrijos plėtojimas valstybių narių naudai. 1978 metais AIO ir pagal Jungtinės Karalystės teisę įsteigta kompanija *Westland Helicopters Limited* įsteigė akcinę bendrovę „*Arabų Britų sraigtasparnių kompanija*“ (Arab British Helicopter Company- „ABH“) kurios 70 % akcijų priklausė AIO. Tačiau 1979 metais JAE, Saudų Arabija ir Kataras pareiškė, kad jos nutraukia AIO veiklą, išima visas savo investicijas iš šios organizacijos ir įkuria likvidacinį komitetą. Egiptas savo ruožtu paskelbė, kad ši organizacija, veikianti Kaire, dar egzistuoja kaip teisės subjektas¹³⁰. 1980 metais *Westland Helicopters Limited* padavė ieškinį prieš AIO, prieš šios organizacijos valstybės narės ir prieš bendrovę AHB.

Bylinėjimasis šioje byloje iš pradžių vyko Tarptautiniame Komerciniame Arbitraže, kurio Tribunolas pareiškė, kad bylos aplinkybės pateisina atsakomybės priskyrimą organizacijos valstybėms narėms, nes steigiamieji dokumentai duoda pagrindą manyti, kad valstybės narės dalyvaus AIO veikloje, kaip narės galinčios atsakyti materialiai¹³¹. TKA Tribunolo sprendimas buvo grindžiamas tarptautinės teisės normomis, daugiausiai bendraisiais teisės principais. Analizuojant šį sprendimą, matoma, kad buvo aiškiai atsisakyta vadovautis ribotos atsakomybės doktrina. Arbitrai pažymėjo, kad „paprastomis aplinkybėmis tarptautinės organizacijos nariai negali prisidengti tarptautinės organizacijos atskiro subjektiškumo pripažinimu“¹³². Aiškaus atsakymo į tai, koks atsakomybės režimas turi būti nustatytas šioje byloje Tribunolas vienareikšmiškai nepateikė, tačiau analizuodamas AIO Statutą pabrėžė, kad keturių organizacijos narių atsakomybė yra papildomo pobūdžio¹³³.

Egipto vyriausybė pateikė prašymą *Ženevos Teisingumo teismui* (Court of Justice of Geneva) anuliuoti arbitražo sprendimą, kurio jurisdikcijos Egiptas nepripažino. Procesas vyko pagal Šveicarijos teisę ir buvo priimtas sprendimas, priešingas arbitražo sprendimui, kad „organizacija yra teisiškai ir finansiškai nepriklausoma nuo savo valstybių steigėjų“¹³⁴. *Westland*

---

¹³⁰ International Chamber of Commerce Court of Arbitration. (1982, 1984, 1985). *Westland Helicopters v. Arab Organization for Industrialization and Others*// International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1989, vol. 80. P. 612.

¹³¹ Ten pat, P. 614.

¹³² Ten pat, P. 612.

¹³³ Ten pat, P. 613.

¹³⁴ Court of Justice, Geneva. (1987) *Arab Organization for Industrialization and Others v. Westland Helicopters*. International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1989, vol. 80. P. 646.

apeliacijoje *Aukščiausiajam Federaliniam Šveicarijos teismui* (Federal Supreme Court of Switzerland) apskundė Ženevos Teisingumo teismo sprendimą.¹³⁵

Aukščiausiasis Federalinis teismas iš esmės nepakeitė Ženevos Teisingumo teismo sprendimo. Jis pagrindė savo sprendimą steigiamaisiais dokumentais ir tuo faktu, kad tarptautinė organizacija pagal tarptautinę teisę yra tarptautinių santykių subjektas. Šis apibrėžimas leido pritaikyti steigiamąjį dokumentą, kuris yra „organizacijos sukūrimo pagrindas“¹³⁶, nustatant jos statusą ir teisinę struktūrą. Teismas kategoriškai atsisakė pritaikyti kitus viešosios tarptautinės teisės principus ir pareiškė, kad „tai, kad AIO statusas yra apspendžiamas viešosios tarptautinės teisės, jokiais būdais nesusipina jos nepriklausomybės ją įkūrusių valstybių atžvilgiu. Tai gali padaryti tik sutarties ir statuto nuostatos“¹³⁷.

Įtvirtinęs šį principą, Federalinis Teismas ėmėsi steigiamosios sutarties ir statuto analizės. Buvo nustatyta, kad juose yra įtvirtinti „akivaizdūs ir nedviprasmiški požymiai Organizacijos visiško teisinio nepriklausomumo jos įkūrusių valstybių atžvilgiu“. Anot Federalinio Teismo, ši autonomija „apspendžia kontraktų sudarymo su trečiosiomis šalimis galimybę, ypatingai numatant arbitražines išlygas, kuomet toks veiksmas laikomas atliktu delegato arba organo, įpareigojančio valstybę“¹³⁸. Komentuodamas argumentą, kad dažniausiai valstybės narės vaidina lemiamą vaidmenį organizacijos veikloje, Federalinis Teismas pateikė Šveicarijos arbitražo teisės principą griežtoje formuluotėje: „Valstybės vykdoma griežta juridinio asmens kontrolė, arba glaudus ryšys tarp jų, nėra pakankamas pagrindas pateikti prezumpciją, atsirandančią dėl valstybės parašo nebuvimo, kaip arbitražinę išlygą...“. Šio principo pritaikymas bylos aplinkybėms leido Federaliniam Teismui priėti išvados, kad arbitražinė išlyga Akcininkų sutartyje neįpareigoja Egipto vyriausybės“¹³⁹.

Panaši situacija, kuomet žala trečiajai šaliai negalėjo būti atlyginta, susidarė *Tarptautinės alavo tarybos – TAT* (International Tin Council - ITC) byloje, kuomet organizacija neturėjo pakankamai resursų įpareigojimams įvykdyti. Ši byla buvo nagrinėjama įvairiose Jungtinės Karalystės teisminėse instancijose remiantis JK teise, ir tik tais atvejais, kai valstybės teisė nereguliavo svarbių bylos aplinkybių, buvo remdamasi tarptautinės teisės principais. Sprendime, priimtame šioje byloje *Apeliaciniame teisme* (Court of Appeal) buvo nurodyta, kad pagal tarptautinę teisę, ir pagal JK teisę, TAT teisinis subjektiškumas skiriasi nuo organizacijos narių teisinio subjektiškumo. Lordas Keras pareiškė, kad jis „negalėjo surasti jokio pagrindo, jokios

¹³⁵ Court of Justice, Geneva. (1987) Arab Organization for Industrialization and Others v. Westland Helicopters. International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1989, vol. 80. P. 652.

¹³⁶ Federal Supreme Court. (1988) Westland Helicopters v. Arab Organization for Industrialization and Others// International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1989, vol. 80. P. 658.

¹³⁷ Ten pat.

¹³⁸ Ten pat.

¹³⁹ Ten pat, P. 660-661.

tarptautinės teisės normos, įpareigojančios valstybes, Tarptautinės alavo tarybos nares, kad padarytų išvadą, pagal kurią narės būtų atsakingos, tuo labiau nesvarstomas klausimas dėl solidarios atsakomybės bet kokiame nacionaliniame teisme TAT kreditorių atžvilgiu už organizacijos skolas pagal sutartis, kurias TAT sudarė savo vardu¹⁴⁰.

Aukščiausiosios JK teisminės institucijos – *Lordų Palatos* (House of Lords) teisėjai buvo vieningos nuominės, kad Anglijos teisėje pakanka teisės normų šiai bylai išspręsti ir iš esmės pritarė žemesnės instancijos priimtam sprendimui, kuris nepripažįsta narių atsakomybės už TAT kontraktinius įsipareigojimus¹⁴¹.

Kai kurios tarptautinės sutartys nustato būtent ribotos atsakomybės režimą. Sutartyje „*Dėl Tarptautinio fondo žemdirbystei vystyti*“ tiesiogiai nurodyta, kad nei vienas organizacijos dalyvis nėra atsakingas už organizacijos veiksmus ir įsipareigojimus tik dėl savo narystės joje¹⁴². Tokios pat nuomonės yra ir Tarptautinės Teisės Komisija, Projekto 29 str. komentaruose pabrėždama, kad „pats narystės faktas neužtraukia atsakomybės valstybei narei už organizacijos įvykdytą tarptautinę neteisėtą veiką“¹⁴³.

TTK Projekto 25-28 straipsniai numato konkrečius atvejus, kuomet valstybe bus atsakinga už tarptautinės organizacijos padarytas neteisėtas veikas – tai yra valstybės pagalba vykdant tokią veiką (25 str.); valstybės vadovavimas ir kontrolė (26 str.); valstybės prievarta prieš tarptautinę organizaciją (27 str.); valstybės tarptautinė atsakomybė tuo atveju, kai ji suteikia organizacijai kompetenciją ir organizacija įvykdo veiką, kuri būtų pripažinta neteisėta, jei ją įvykdytų valstybė narė (28 str.). Jeigu kyla klausimas, kam turi būti priskiriama konkreti veika, šio Projekto straipsniai nustato kriterijus, pagal kuriuos nurodyta veika priskiriama organizacijai, tuo tarpu Projekto, nustatančio valstybės atsakomybę už tarptautines neteisėtas veikas, straipsniai reglamentuoja atsakomybės priskyrimą valstybei¹⁴⁴.

¹⁴⁰ Court of Appeal, England. (1988) *Maclaine Watson & Co. Ltd. v. Department of Trade and Industry; J.H. Rayner (Mincing Lane) Ltd. v. Department of Trade and Industry and Others*// International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1989, vol. 80. P. 109.

¹⁴¹ House of Lords, England. (1989) *J.H. Rayner (Mincing Lane) Ltd. v. Department of Trade and Industry*// International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1990, vol. 81. P. 678-679.

¹⁴² International Fund For Agricultural Development Act 1977 - Schedule—Agreement establishing the International Fund for Agricultural Development. Str. 3 // http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/iffada1977488/sch1.html; prisijungimo laikas: 2007-11-06. Tokia pati nuostata įtvirtinta ir Tarptautinės Finansinės Korporacijos sutarties 2 str. 4 d. Žr. IFC Articles of Agreement. (As amended through April 28, 1993) http://www.ifc.org/ifcext/about.nsf/Content/Article_II; taip pat Tarptautinės vystymosi asociacijos steigimo sutarties 2 str. 3 d. Žr. International Development Association. Articles of agreement. (1960)// <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/IDA/0,,contentMDK:20052361~menuPK:115747~pagePK:83988~piPK:84004~theSitePK:73154,00.html>; prisijungimo laikas: 2007-11-06.

¹⁴³ International Law Commission Fifty-eighth session 2006. Responsibility Of International Organizations Titles and texts of the draft articles adopted by the Drafting Committee on 31 May 2006. P. 286// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2006/2006report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-11-06.

¹⁴⁴ Žr. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries. (2001)// http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-11-06.

Šiuo aspektu taip pat svarbus yra 29 Projekto straipsnis, nustatantis valstybės, tarptautinės organizacijos narės, bendrą atsakomybės paskirstymo režimą už šios organizacijos neteisėtą veiką. Galima teigti, kad šis straipsnis papildė valstybių atsakomybės atvejų sąrašą dar dviem atvejais. Formuluodama šį straipsnį, Komisija išnagrinėjo turimą teisinę praktiką, valstybių bei tarptautinių organizacijų pranešimus šia tema¹⁴⁵.

Šiame straipsnyje nurodyta, kad, „...valstybė, tarptautinės organizacijos narė, atsakinga tarptautiniu mastu už tarptautinę neteisėtą šios organizacijos veiką, jeigu:

- a) ji sutiko būti atsakinga už šią veiką, arba
- b) suteikė pagrindą nukentėjusiajai šaliai remtis jos atsakomybe.

Preziumuojama, kad valstybės tarptautinė atsakomybė, kylanti vadovaujantis straipsnio 1 punktu yra subsidiarinė¹⁴⁶.

Manytina, kad TTK nuomonę įtakojo ir Tarptautinės Teisės Instituto 1995 metais priimta rezoliucija, kurios 5 ir 6 straipsniuose išdėstyta pozicija dėl tarptautinės organizacijos narių atsakomybės už organizacijos įsipareigojimus¹⁴⁷. Daugelis šios rezoliucijos nuostatų yra įtvirtintos ir TTK Projekte. Rezoliucijoje nurodytas baigtinis sąrašas atvejų, kuriais organizacijos narė gali būti atsakinga:

- kai atsakomybė yra nustatyta organizacijos taisyklėmis;
- pagal bendrąsias teisės normas, konkrečiomis aplinkybėmis, kai yra tylus sutikimas ar piktnaudžiavimas teisėmis;
- dėl valstybės prisiimtų įsipareigojimų;
- jeigu tarptautinė organizacija atliko valstybės agento vaidmenį.

Be to, nurodyta, kad nėra jokios bendros tarptautinės teisės normos, pagal kurią valstybės, tarptautinės organizacijos narės, yra solidariai ar subsidiariai atsakingos už šios organizacijos veikas.

Tokiai nuomonei pritaria ir kai kurių valstybių atstovai, pabrėždami, kad reikia numatyti išimtis iš šios bendros taisyklės¹⁴⁸. Kaip tokios išimtys Projekto 29 str. numatytos valstybės

---

¹⁴⁵ Žr. International Law Commission Fifty-eighth session. Fourth report on responsibility of international organizations by Giorgio Gaja, Special Rapporteur. Addendum. A/CN.4/564/Add.2// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/319/81/PDF/N0631981.pdf?OpenElement> ; prisijungimo laikas: 2007-11-06.

¹⁴⁶ International Law Commission Report on the work of its fifty-eighth session (2006). A/61/10. P. 262// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2006/2006report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-11-07.

¹⁴⁷ Annuaire de l'Institut de Droit International 66-2. Basel: Editions juridique et sociologique S.A, 1996. P. 445.

¹⁴⁸ Taip, pvz. Italijos atstovas pareiškė, kad „gali atsirasti kai kurios išimtinės aplinkybės, kuriomis galima valstybių narių atsakomybę“. General Assembly Sixtieth session (2005) Sixth Committee Summary record of the 12th meeting. P. 2// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/568/80/PDF/N0556880.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-11-07; Austrijos atstovo nuomone, organizacija narė gali užtraukti atsakomybę nepakankamos organizacijos veiklos priežiūros atžvilgiu“. General Assembly Sixtieth session (2005) Sixth Committee Summary record of the 11th meeting. P. 12// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/565/80/PDF/N0556580.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-11-07.

sutikimas bei organizacijos narės elgesys, kuris suteikė pagrindą nukentėjusiajai šaliai remtis jos atsakomybe.

Projekte nėra reglamentuojama tokio sutikimo forma. Tai reiškia, kad sutikimas „gali būti numanomas arba aiškiai išreikštas prieš arba po atsakomybės organizacijai atsiradimo“¹⁴⁹. Taip pat tai gali būti nurodoma tarptautinės organizacijos steigiamajame akte.

Antros išimties pavyzdį, kuomet valstybių, organizacijos narių elgesys suteikia tretiesiems šalims pagrindą remtis jų atsakomybe, pateikia *C. F. Amerasinghe*. Mokslininkas teigia, kad „politikos sumetimais atsakomybės nebuvimo prezumpcija gali būti pakeista įrodymais, kad nariai (ar kai kurie iš jų), arba organizacija savo narių sutikimu suteikia pagrindą manyti, kad nariai (ar kai kurie iš jų) sutiktų su solidariaja arba subsidiarine atsakomybe net be aiškiai išreikšto ketinimo šiuo pagrindu steigiamajame dokumente“¹⁵⁰. Kitas atvejis, kai tarptautinės organizacijos narės gali suteikti pagrindą nukentėjusiajai šaliai remtis jos atsakomybe, bus kuomet atsakinga organizacija neturės pakankamai lėšų žalai atlyginti.

Projekto 29 str. 2 d. preziumuojama, kad organizacijos narės prisiimama atsakomybė yra subsidiarinio, t.y. papildomo pobūdžio. Papildomos atsakomybės režimas šiame darbe bus nagrinėjamas vėliau, tačiau, autorės nuomone, Projekto 29 str. 2 d. numatyta išimtis tik patvirtino bendrą TTK nustatytą taisyklę. Svarstant atsakomybės paskirstymo režimą tarp tarptautinės organizacijos ir jos narių, buvo remiamasi ir dvejose aukščiau išnagrinėtose bylose priimtais sprendimais, kurie buvo grindžiami iš esmės nacionalinės teisės normomis, kurios nustatė ribotą juridinių asmenų atsakomybę, bet tai, autorės manymu, nesumažina šių sprendimų svarbos kodifikuojant tarptautinės teisės normas tarptautinių organizacijų atžvilgiu.

Ribotos atsakomybės privalumai tarptautinėms organizacijoms yra akivaizdūs, tačiau šio režimo trukumai pasireškia tarptautinės atsakomybės srityje. Ribotos atsakomybės principas, taikomas be jokių išimčių, gali prieštarauti dviem pagrindiniams tarptautinės atsakomybės tikslams: žalos nukentėjusiai trečiajai šaliai atlyginimo ir teisės pažeidimų skaičiaus sumažinimas (kaip atgrasinimo priemonė). Organizacijų narių atleidimas nuo atsakomybės daugeliu atveju sukurtų situacijas, kuomet žala trečiajai šaliai negalėtų būti atlyginta. Tarptautinės organizacijos narių apsaugojimas nuo tarptautinės atsakomybės už organizacijos padarytas žalingas veikas neskatina narių sulaikyti tarptautines organizacijas nuo tarptautinės teisės pažeidimų. Žinodami, kad nukentėjusios šalys negalės reikalauti žalos atlyginimo iš jų, kai kurios vyriausybės nesiimtų adekvačių priemonių tokiai žalai išvengti.

---

¹⁴⁹ International Law Commission Report on the work of its fifty-eighth session (2006). A/61/10. P. 289// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2006/2006report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-11-07.

¹⁵⁰ Amerasinghe C. F. Liability to Third Parties of Member States of International Organizations: Practice and Judicial Precedent// American Journal of International Law. 1991, vol. 85. P. 273.

Tokioms pasekmėms išvengti, autorė siūlo steigiant organizaciją, kurios veikla gali būti susijusi su žalos tretiesiems asmenims padarymu, taip pat kurti ir organizacijos garantinį fondą iš organizacijos narių lėšų. Ir jeigu nustatoma, kad tarptautinę neteisėtą veiką įvykdė konkreti tarptautinė organizacija, būtent šio fondo lėšos būtų naudojamos padarytai žalai atlyginti.

Tai nepažeistų nei pačios tarptautinės organizacijos, nei trečiųjų šalių interesų. Esant garantiniam fondui, organizacijos narių atleidimas nuo tarptautinės atsakomybės nesulaikytų trečiųjų šalių nuo sutarčių su organizacija sudarymo, kadangi jos žinotų, kad organizacijos sutartinių įsipareigojimų pažeidimo atveju padaryta žala bus atlyginta.

4.2. Solidarioji atsakomybė

Solidariosios atsakomybės (concurrent responsibility) režimo esmė yra ta, kad nukentėjusioji šalis gali pasirinkti, iš ko jai reikalauti žalos atlyginimo – iš tarptautinės organizacijos arba iš jos narių. Šio metodo principiniai privalumai yra tai, kad nukentėjusioji šalis turi žalos atlyginimo būdo pasirinkimo teisę ir atgrasinimo nuo teisės pažeidimų efektas organizacijos nariams. Dėl to, kad nukentėjusioji šalis gali pasirinkti, iš ko jai reikalauti žalos atlyginimo, žymiai pagerėja jos šansai į tinkamą ir savalaikį žalos atlyginimą. Atgrasinantis efektas organizacijos nariams pasireiškia tuo, kad esant solidariajai atsakomybei, žymiai padidėja tikimybė, kad nukentėjusioji šalis reikalautų žalos atlyginimo iš nario, dėl to pastarasis yra suinteresuotas imtis visų priemonių tam, kad tarptautinė organizacija išvengtų kitų subjektų teisių pažeidimo.

Tačiau šis privalumas gali sukelti pavojų organizacijos nepriklausomybei. Esant grėsmei, kad jie gali būti pripažinti atsakingais už organizacijos veikas, jos nariai gali stebėti organizacijos veiklą ir bandyti kontroliuoti jos veiksmus. Tokia priežiūra gali pakenkti organizacijos funkcionavimui. Potencialūs nariai gali vengti stoti į organizacijas, kurių veikla yra susijusi su galimu žalos trečiosioms šalims padarymu (kurios vykdo padidintos rizikos veiklą).

Kaip tokios veiklos pavyzdys yra veikla, vykdoma kosminėje erdvėje, ir būtent šioje srityje tarptautinės organizacijos atlieka itin svarbų vaidmenį. 1967 metų sutartyje „*Dėl laisvai naudojamos kosminės erdvės*“ (Outer Space Treaty) nustatytas solidariosios atsakomybės tarp organizacijos ir jos valstybių narių režimas.

Šios sutarties 6 straipsnyje nurodoma, kad „Valstybės Sutarties dalyvės tarptautiniu mastu yra atsakingos už savo nacionalinę veiklą kosminėje erdvėje .... Kai veikla kosminėje erdvėje, taip pat Mėnulyje ir kituose dangaus kūnuose, yra vykdoma tarptautinės organizacijos,

už šios Sutarties nuostatų vykdymą yra atsakinga tarptautinė organizacija ir valstybės Sutarties dalyvės, dalyvaujančios tokios organizacijos veikloje“¹⁵¹.

Iš esmės taip pat suformuluotas atsakomybės paskirstymo režimas tarp organizacijų ir valstybių dalyvių JTO Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje¹⁵².

Apibendrinus, vis dėl to, galima konstatuoti, kad solidariosios atsakomybės režimas teikia per didelę reikšmę trečiųjų šalių interesams, tuo tarpu jis neapsaugo tarptautinių organizacijų ir jos narių interesų.

4.3. Subsidiarioji atsakomybė

Subsidiariosios, arba antrinės (secondary responsibility) atsakomybės režimas yra skirtas kompromisui tarp kraštutinių alternatyvų, ribotos ir solidariosios atsakomybės režimų, pasiekti. Pagal šį režimą nukentėjusioji šalis visų pirma turi pateikti savo ieškinį tarptautinei organizacijai, ji gauna teisę reikalauti žalos atlyginimo iš tarptautinės organizacijos narių tik tuo atveju, kai organizacija neįvykdo savo įsipareigojimų dėl žalos atlyginimo¹⁵³.

JTO „Konvencijoje dėl tarptautinės atsakomybės už žalą, padaryta kosminiais objektais“¹⁵⁴ detalai aprašytas subsidiariosios atsakomybės režimas. Konvencijos 22 str. numatyta, kad jeigu tarptautinė tarpvyriausybė organizacija atsakinga už žalą pagal šios konvencijos nustatytas sąlygas, tai ši organizacija, ir valstybės, šios organizacijos bei Konvencijos dalyvės, gali būti atsakingos solidariai ar atskirai:

- a) reikalavimas atlyginti nuostolius iš pradžių turi būti pateiktas organizacijai;
- b) tuo atveju, kai organizacija nesumoka, valstybė ieškovė šešių mėnesių laikotarpyje gali kreiptis į valstybes Konvencijos nares, dėl tokios sumos išieškojimo, dėl kurios buvo sutarta kaip dėl kompensacijos už tokią padarytą žalą¹⁵⁵.

Konvencijoje nėra aptariami vidiniai, su atsakomybe susiję tarptautinės organizacijos ir jos valstybių narių santykiai.

Tarptautinės teisės profesorius *G. I. Tunkinas* palaiko konvencijoje aprašytą subsidiariosios atsakomybės režimą, motyvuodamas tai tuo, kad dažnai organizacijos pačios

¹⁵¹ The Outer Space Treaty of 1967. Str. 6// <http://history.nasa.gov/1967treaty.html>; prisijungimo laikas:2007-11-11.

¹⁵² General Assembly Resolution 37/92 of February 4, 1983. “Principles Governing the Use by States of Artificial Earth Satellites for International Direct Television Broadcasting.” Str. 8-9// <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/425/70/IMG/NR042570.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-11-11.

¹⁵³ Hirsch M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 155.

¹⁵⁴ „Convention on International Liability for damage Caused by Space Objects“. 1972// <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/327/93/IMG/NR032793.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-11-11.

¹⁵⁵ Ten pat, Str. 22.

negali atlyginti nuostolių, atsiradusių dėl jų veikos¹⁵⁶. Iš dalies sutikdama su profesoriaus argumentais, autorė pastebi, kad lėšų stokos problemos organizacijoje galima išvengti steigiant garantinius fondus.

Pagrindinis subsidiariosios atsakomybės režimo privalumas yra tas, kad yra mažesnė tikimybė organizacijos nariams įsitraukti į ginčus tarp tarptautinių organizacijų ir trečiųjų šalių, tuo pačiu metu nekyla rimtas pavojus trečiųjų asmenų interesams. Tarptautinei organizacijai vykdant savo įsipareigojimus trečiųjų asmenų atžvilgiu, nekyla joks pavojus tokios organizacijos savarankiškumui.

Veikiant subsidiariosios atsakomybės režimui, organizacijos yra suinteresuotos išvengti situacijų, kuomet jos negali vykdyti savo įsipareigojimų, nes jos yra suinteresuotos išvengti savo narių kišimosi į savo veiklą. Organizacijos nariai taip pat yra suinteresuoti išvengti žalingų veikų padarymo ir tuo pačiu išvengti trečiųjų šalių pretenzijų pareiškimo. Kitas šio metodo privalumas yra tas, kad nukentėjusioji šalis turi geresnę žalos atlyginimo galimybę, kadangi, kaip galutinė priemonė, ji turi teisę reikalauti žalos atlyginimo iš organizacijos narių. Pastaruoju atveju žalos atlyginimas būtų šiek tiek atidėtas dėl reikalavimo visų pirmą kreiptis į tarptautinę organizaciją dėl žalos atlyginimo, tačiau tai neturėtų žymiai pažeisti trečiosios šalies interesų.

Tačiau ir tokiam atsakomybės režimui yra trūkumų. Kai kuriais atvejais organizacijos nariai gali būti linkę kontroliuoti organizacijos veiklą ir kištis į vidinį organizacijos valdymą. Taip pat galima įsivaizduoti situaciją, kuomet nukentėjusioji šalis gali piktnaudžiauti organizacijos noru neįtraukinėti savo narių į žalos atlyginimo procesą ir reikalauti papildomų nuostolių atlyginimo.

Priskiriant atsakomybę visiems organizacijos nariams kyla klausimas, ar tai yra sąžininga. Kaip pastebi *C.F. Amerasinghe*, „kyla klausimas kodėl mažuma, kuri yra prieš konkretų sprendimą, turi būti atsakinga taip pat, kaip dauguma“¹⁵⁷. Autorės nuomone, lyginant organizacijos narių mažumos ir daugumos pozicijas reikia turėti omeny, kad dažniausiai visi organizacijos nariai gauna naudą iš organizacijos sprendimų. Kai kurios tarptautinės organizacijos savo įstatuose įtvirtino „daugumos balsų“ principą priimant svarbiausius sprendimus¹⁵⁸, tačiau daugumos organizacijų įstatuose nėra nuostatų, reglamentuojančių atsakomybės klausimus. Visos organizacijos šalys yra vienodai įpareigtos daugumos balsų priimtais sprendimais.

---

¹⁵⁶ Žr. Tunkin G. I. *International law*. Moscow: Progress Publishers, 1986. 547 p.

¹⁵⁷ Amerasinghe C. F. *Liability to Third Parties of Member States of International Organizations: Practice and Judicial Precedent*// *American Journal of International Law*. 1991, vol. 85. P. 278.

¹⁵⁸ Pvz. Europolo konvencijos 28 str. 1. 1a). punkte nurodoma, kad Europolo Valdyba, veikdama savo narių dviejų trečdalių dauguma, tvirtina Europolo pareigūnų dalyvavimo jungtinėse tyrimo grupėse administravimo taisykles. Europol convention - consolidated version// http://www.europol.europa.eu/legal/Europol_Convention_Consolidated_version.doc; prisijungimo laikas: 2007-11-11.

M. Hirsch nuomone, sąžiningas bus toks atsakomybės paskirstymo režimas, kuomet bus atsižvelgta į kiekvieno organizacijos nario dalyvavimą priimant sprendimą ir jį įgyvendinant¹⁵⁹. Tokiai nuomonei pritaria ir Kinijos atstovai JTO, kurie į specialaus pranešėjo J. Gaja prašymą pateikti pastabas dėl galimybės valstybei tarptautinės organizacijos narei būti atsakingai už tokios organizacijos neteisėtą veiką pareiškė, kad „...tarptautinės organizacijos sprendimai priimami ir įvykdomi esant valstybių narių palaikymui ir kontrolei. Tos valstybės narės, kurios balsuoja už atitinkamą sprendimą arba jį įgyvendina, turi prisiimti ir atitinkamą atsakomybę“¹⁶⁰.

Autorė labiau linkusi sutikti su *C. F. Amerasinghe* nuomone, nes ne visada pasiteisina skirtingai balsuojančių valstybių griežtas ribojimas, tai gali įtakuoti sprendimų priėmimo procesą organizacijose, nes šiam procesui trukdytų atsakomybės priskyrimo rizika.

TTK Projekto 29 str. 2 d. sakoma, kad valstybės tarptautinė atsakomybė yra subsidiarinio pobūdžio, bet tik tokia atsakomybė, kuri atsiranda remiantis straipsnio 1 dalimi¹⁶¹. Kaip jau aukščiau buvo išnagrinėta, subsidiarioji atsakomybė yra tik išimtis iš bendros TTK Projekto taisyklės, nustatančios išimtinę tarptautinės organizacijos atsakomybę trečiųjų šalių atžvilgiu.

Apibendrinant, galima teigti, kad antrinės (subsidiariosios ar solidariosios) atsakomybės režimas daugiau nei kiti aukščiau išvardinti režimai apsaugo trečiųjų šalių interesus, tarp mokslininkų yra šio režimo šalininkai ir priešininkai, tačiau praktikoje jis nėra paplitęs.

4.4. Netiesioginė atsakomybė

M. Hirsch savo monografijoje¹⁶² analizuodamas atsakomybės paskirstymo režimus, išskiria netiesioginės atsakomybės (indirect responsibility) režimą, kurio autorius yra Leideno universiteto profesorius *H. G. Schermers*.

Netiesioginės atsakomybės režime svarbiausias yra organizacijos ir jos narių tarpusavio ryšio lygmuo. Ši doktrina, pasiūlyta *Schermers*, sukuria dvi skirtingas santykių sistemas: pirma yra organizacijos ir jos narių santykių sistema, antra yra organizacijos ir nukentėjusios šalies santykių sistema. Pirmoji sistema yra svarbesnė. Pagal šį režimą organizacijos nariai privalo

---

¹⁵⁹ Hirsch M. *The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 157.

¹⁶⁰ General Assembly Sixtieth session Official Records (2005) Sixth Committee Summary record of the 11th meeting. P. 10. A/C.6/60/SR.11//
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/565/80/PDF/N0556580.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-11-11.

¹⁶¹ International Law Commission Fifty-eighth session 2006. *Responsibility Of International Organizations* Titles and texts of the draft articles adopted by the Drafting Committee on 31 May 2006. P. 286//
<http://untreaty.un.org/ilc/reports/2006/2006report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-11-11.

¹⁶² Hirsch M. *The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. 220 p.

sumokėti organizacijai papildomas įmokas (atsižvelgiant į jų dalį organizacijos išlaidose), tam, kad organizacija galėtų įvykdyti savo įsipareigojimus trečiųjų asmenų atžvilgiu; organizacija, savo ruožtu, yra įpareigojama atlyginti nuostolius nukentėjusiai šaliai.

Šio metodo privalumas yra tas, kad esant reikalui, organizacija gali pasitelkti resursus, būtinus žalai trečiajai šaliai atlyginti, tačiau tai nepakenčia organizacijos nepriklausomumui, kadangi trečiosios šalys negali reikalauti žalos atlyginimo tiesiogiai iš organizacijos narių. Atgrasinimo nuo tarptautinės teisės pažeidimo efektas taip pat yra pasiekiamas, kadangi organizacijos nariai vis tiek turės mokėti organizacijos tarptautinės teisės pažeidimo atveju. Netiesioginės atsakomybės režimas veikia gerai tik tuo atveju, jeigu organizacija vykdo įsipareigojimus ir reikalauja iš savo narių resursus savo įsipareigojimams trečiųjų asmenų atžvilgiu vykdyti.

Tačiau tarptautinės praktikos analize rodo, kad šis režimas turi trukumą, kuris pasireiškia, kai organizacija nesikreipia savo narių pagalbos tam, kad įvykdytų savo įsipareigojimus. Tai atsitinka dėl to, kad dažniausiai tarptautinės organizacijos yra kontroliuojamos jų narių, todėl organizacijos vengia ieškinių savo nariams pateikimo (pvz. Tarptautinės alavo tarybos ir Arabų industrializacijos organizacijos atvejais). Tokiais atvejais, vadovaujantis *Schermers* doktrina, nukentėjusioji šalis neturės teisės kreiptis į tarptautinės organizacijos narius dėl žalos atlyginimo. Tai reiškia, kad žala nukentėjusiai šaliai nebus atlyginta, o atgrasinimo nuo pažeidimo faktorius veikia ne taip stipriai.

4.5. Atsakomybė pagal šalių ketinimus

Šiame atsakomybės paskirstymo režime atkreipiamas dėmesys į kiekvienos bylos specifines aplinkybes ir analizuojami kiekvienos konflikto šalies ketinimai. Šį režimą plėtojo Austrijos mokslininkas *Ignaz Seidl-Hohenveldern*, kuris teigė, kad „tas faktas, kad tarptautinė organizacija turi savo subjektiškumą pagal tarptautinę ir nacionalinę teisę, neatleidžia jos narių nuo atsakomybės dėl organizacijos veikių kaip pagal tarptautinę teisę, taip ir pagal nacionalinę teisę“¹⁶³.

Pagrindinis šios teorijos privalumas yra tai, kad ji suteikia galimybę šalims planuoti savo galimą atsakomybę ir atitinkamai planuoti išlaidas, nuostoliams, atsiradusiems dėl jų veiksmų, padengti. Tokiais atvejais yra galimybė iš anksto apdrausti galimą riziką, ar įsteigti specialųjį fondą, šalys organizacijos dalyvės specialiu susitarimu gali padalinti riziką.

---

¹⁶³ Seidl-Hohenveldern I. Liability or Member States for Acts or Omissions of an International Organizations. Liber Amicorum Ibrahim F. I. Shihata. International Finance and Development Law./ Ed. by S. Schlemmer-Schulte, Ko-Yung Tung. The Hague: Kluwer Law International, 2001. P. 735.

Šio režimo esmė – aiškiai išreikšti šalių bendri ketinimai. Tačiau dažniausiai šalys iš anksto neturi jokių ketinimų dėl organizacijos narių atsakomybės. O konflikto metu visada yra šalių interesų nesutapimas, kiekviena šalis, išreikšdama savo interesus, skirtingai aiškina aplinkybes. Ir jeigu bylos aplinkybės būtų nagrinėjamos atsižvelgiant į bendrus šalių ketinimus, sprendimas priklausytų nuo teisėjo subjektyviosios nuomonės.

Autorė sutinka su M. Hirsch nuomone, kad šis režimas gali veikti tik tada, kada yra aiškiai išreikšti šalių ketinimai. Tais atvejais, kai šios sąlygos nesilaikoma, tokio atsakomybės paskirstymo režimo panaudojimas tampa spekuliacijos reikalu¹⁶⁴.

4.6. Atsakomybė trečiųjų šalių atžvilgiu pagal atsakomybę organizacijos atžvilgiu

Mokslininkės R. Sadurska ir C. M. Chinkin pasiūlė tokį atsakomybės paskirstymo režimą¹⁶⁵ tarp tarptautinių organizacijų ir jų valstybių narių, kuriame išreiškiamas skirtumas tarp vidinių narių įsipareigojimų organizacijos atžvilgiu ir jų „išorinių“ įsipareigojimų trečiųjų šalių atžvilgiu.

Šios koncepcijos pagrindinė idėja yra tai, kad yra teisiniai narių įsipareigojimai organizacijos atžvilgiu, kurių pažeidimas suteikia teisę tretiesiems šalims teikti ieškinius tiesiogiai tarptautinės organizacijos nariams. Ne kiekvienas įsipareigojimo pažeidimas tiesiogiai įtakoja atsakomybės trečiųjų šalių atžvilgiu atsiradimą, reikia vadovautis nustatytais „tarptautiniais standartais“, tačiau autorei lieka neaiški šių standartų esmė. Autorės nuomone, dėl tokio neaiškumo, neapibrėžtumo, šioje koncepcijoje lieka daug vietos asmens nuožiūrai, ir tai yra koncepcijos trukumas.

Šie autoriai formulavo savo koncepciją Tarptautinės alavo tarybos bylos kontekste, tačiau akivaizdu, kad jie norėjo sukurti bendro pobūdžio taisyklę, taikytiną visoms tarptautinėms organizacijoms. Sadurska ir Chinkin siūlo, kad tarptautinės organizacijos narių atsakomybė trečiųjų šalių atžvilgiu turi priklausyti nuo jų vykdomos organizacijos veiklos priežiūros (arba nepriežiūros). Jie žino, kad šioje koncepcijoje svarbiausia yra „ar jie [ITC nariai] turėjo pareigą užtikrinti tinkamą trečiųjų šalių apsaugos nuo jų įkurtos organizacijos lygį“¹⁶⁶. Sadurska ir Chinkin pripažino, kad iki galo nėra aišku, ar tarptautinių organizacijų nariai turi tokią pareigą pagal šiuolaikinę tarptautinę teisę, bet jie tvirtina, kad šiuo atveju galima pritaikyti analogiją su Tarptautinio Teisingumo Teismo praktika, pagal kurią tarptautinių organizacijų nariai gali būti

¹⁶⁴ Hirsch M. *The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles.* Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 159.

¹⁶⁵ Chinkin C.M., Sadurska R. *The Collapse of the International Tin Council : a Case of State Responsibility?// International organizations. The library of essays in international law /ed. by Jan Klabbers. Dartmouth: Ashgate, 2005. P. 845-890.*

¹⁶⁶ Ten pat. P. 880.

pripažinti atsakingais už nesugebėjimą užkirsti kelią veikoms, padaromoms jų kontroliuojamų subjektų. Pritaikydami šį principą Tarptautinės alavo tarybos bylai, autoriai prieina išvados, kad nariai, „išlaikantys vadovavimą ir kontrolę tarptautinių organizacijų atžvilgiu, sukelia trečiosioms šalims teisėtus lūkesčius, kad jie vykdys savo pareigas tinkamu būdu“¹⁶⁷.

Autorės nuomone, *R. Sadurska* ir *C. M. Chinkin* siūlomas režimas yra pernelyg neaiškus. Jame neižvelgiamas balansas tarp organizacijos ir trečiųjų šalių interesų, nes tarptautinės organizacijos nariai neišvengiamai privalės kontroliuoti organizacijos veiksmus, o tai turės neigiamos įtakos pačios organizacijos funkcionavimui.

4.7. Narių atsakomybė pagal organizacijos tikslus ir funkcijas

Vokietijos mokslininko *K. Ginterio* koncepcijoje, kuri buvo vystoma 20 amžiaus šešto dešimtmečio pabaigoje, skirtingai nuo visų aukščiau išanalizuotų koncepcijų, svarstoma atsakomybės paskirstymo galimybė priklausomai nuo organizacijos rūšies, jos atliekamų funkcijų, o ne visų tarptautinių organizacijų atžvilgiu¹⁶⁸. Šalys, organizacijos narės skirstomos į tris grupes:

- 1) „Atsakingų organizacijų“ nariai – jie laikomi subsidiariai atsakingais. Tokios organizacijos steigiamos bendroms operacijoms atlikti, ir tokiu būdu siekiant sumažinti kiekvieno nario finansinę naštą¹⁶⁹. Kai tokia organizacija pažeidžia trečiųjų asmenų teises, ji laikoma pirminiu, o valstybės narės subsidiariniais atsakovais.
- 2) Organizacijų, kurių tikslas vystyti integraciją, nariai yra visiškai atsakingi už organizacijos veikas. Mokslininko nuomone, tokios organizacijos, kaip, pavyzdžiui, „Ekonominio Bendradarbiavimo ir Vystymosi Organizacijos“ (Organization for Economic Co-operation and Development) įsteigiamos ne tam, kad pačios prisiimtų atsakomybę, atsakomybės našta trečiųjų šalių atžvilgiu atitenka tik valstybėms, organizacijos narėms.
- 3) Jungtinių Tautų Organizacijos nariai neprisiima jokios atsakomybės už organizacijos padarytas veikas. Tokia pozicija pagrindžiama tuo, kad JTO veikla, taip pat ir žalinga veikla, skirta tarnauti visos tarptautinės bendrijos interesams ir ši organizacija sukuria balansą tarp įvairių valstybių interesų.

¹⁶⁷ Chinkin C.M., Sadurska R. The Collapse of the International Tin Council : a Case of State Responsibility?// International organizations. The library of essays in international law /ed. by Jan Klabbbers. Dartmouth: Ashgate, 2005. P. 883.

¹⁶⁸ Cit. iš ¹⁶⁸ Hirsch M. The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. P. 145.

¹⁶⁹ Kaip tokios organizacijos pavyzdį galima pateikti Europos kosmosas erdvės agentūra (European Space Agency), kurios 2005 m. konvencijos 2 str. nurodyta, kad organizacija „taikiais tikslais plėtoja kooperacija tarp Valstybių narių kosmoso tyrimo, technologijų vystymo srityse“. Žr. Convention for the Establishment of a European Space Agency// <http://www.esa.int/esapub/sp/sp1300/sp1300EN1.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-16.

Ši koncepcija yra įdomi tuo, kad joje atsakomybė yra paskirstoma priklausomai nuo organizacijos tikslų ir funkcijų. Tokiu būdu bandoma atsižvelgti į visų šalių interesus, tačiau nenurodytas tikslus mechanizmas, pagal kurį galima sukurti balansą tarp tarptautinių organizacijų, jų narių ir trečiųjų šalių interesų.

Visi šioje darbo dalyje išnagrinėti įvairių mokslininkų pasiūlyti atsakomybės paskirstymo režimai tarp organizacijos ir jos narių, remiasi tarptautinių organizacijų veikla, jų priimtais sprendimais, su tuo susijusia praktika, kuri, deja, nėra itin gausi ir vieninga. Dėl to, autorės nuomone, egzistuoja tokia paskirstymo režimų įvairovė. Tarptautinės sutartys, kuriose numatytas atsakomybės paskirstymas tarp organizacijų ir jų narių, apima tik nedidelį tarptautinės teisės sritį, o būtent kosmoso teisę. Teisminiai sprendimai, išskyrus TKA Tribunolo sprendimą, pagrindžia ribotos atsakomybės būvimą. Ir nors dauguma mokslininkų savo vystomose koncepcijose pagrindžia narių atsakomybę už tarptautinių organizacijų pradarytas tarptautines neteisėtas veikas, autorė iš esmės linkusi sutikti su TTK Projekte įtvirtinta nuostata dėl ribotos tarptautinės organizacijos narių atsakomybės trečiųjų šalių atžvilgiu su tam tikromis nustatytomis išimtimis.

Tais atvejais, kai teisė griežtai riboja narių atsakomybę, išimtys įgauna ypatingą svarbą. Autorė sutinka su Komisijos Projekto 29 str. pasiūlytomis išimtimis iš bendros taisyklės, papildomai siūlo steigti tarptautinių organizacijų garantinius fondus ir mano, kad toks režimas geriausiai apsaugotų ir organizacijų, ir trečiųjų šalių interesus.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Išanalizavus tarptautinių organizacijų atsakomybės šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje temą, galima suformuluoti tokias išvadas:

1. Tarptautinės organizacijos yra ypatingi, specifiniai tarptautinės teisės subjektai. Tarptautinių organizacijų teisinis subjektiškumas skiriasi nuo jų narių teisinio subjektiškumo. Tarptautinės organizacijos turi sprendimų priėmimo teisę, gali įgyvendinti turimas teises bei vykdyti pareigas. Tarptautinės organizacijos suvaržytos visais įsipareigojimais, priimtais pagal tarptautinės teisės normas, jų steigiamaisiais dokumentais bei tarptautinėmis sutartimis, kuriose jos dalyvauja.
2. Išnagrinėjus tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindus – subjektyvųjį ir objektyvųjį, prieita išvados, kad išskiriama dviejų būtinų elementų, kurie sudaro neteisėtą veiką, visuma. Subjektyvųjį elementą sudaro veika, kuri priskiriama tarptautinei organizacijai, kaip tarptautinės teisės subjektui. Objektyvusis elementas parodo, kad organizacija, kuriai ši veika yra priskiriama, šia veika pažeidė savo tarptautinį įsipareigojimą.
3. Tarptautinėje teisėje nustatytas visiškas žalos atlyginimo principas, kuris padeda apsaugoti nukentėjusiąją šalį nuo tarptautinės neteisėtos veikos žalingų pasekmių. Tarptautinė organizacija privalo visiškai atlyginti tarptautinės neteisėtos veikos padarytą žalą, jeigu ji yra individualiai atsakinga už tarptautinę neteisėtą veiką. Žalos atlyginimas gali būti įvykdytas restitucijos, kompensacijos ar satisfakcijos būdu.
4. Tarptautinių organizacijų teisinių santykių raida aplenkė tarptautinės teisės vystymąsi tarptautinių organizacijų atsakomybės srityje. Iki šiol tarptautiniame lygmenyje nėra kodifikuotų normų, reglamentuojančių tarptautinių organizacijų atsakomybę už neteisėtus veiksmus. Tarptautinėje paprotinėje teisėje, tarptautinėse sutartyse yra atsakymai tik į mažą dalį klausimų, susijusių su tarptautinių organizacijų atsakomybe. Įvairios teisminės instancijos iki šiol nepriėjo vieningos nuomonės dėl atsakomybės paskirstymo tarp organizacijų ir jų narių, tuo labiau, kad praktikos šiuo klausimų nėra daug. Tikimasi, kad šią spragą ateityje užpildys JTO Tarptautinės teisės komisijos nuo 2001 metų rengiamas straipsnių projektas, reglamentuojantis tarptautinių organizacijų atsakomybę. Teisinis aiškumas užkirs kelią konfliktams, palengvins bei pagreitins konfliktų sprendimą, tokiu būdu padidins organizacijų veiklos efektyvumą.

5. Tarptautinių organizacijų atsakomybės teisėje turėtų vyrauti tikslas pasiekti balansą tarp dvejų pagrindinių dalyvių interesų - organizacijos pažeidėjos ir nukentėjusiosios šalies. Tačiau analizuojant įvairius atsakomybės paskirstymo režimus, išryškėja prieštaravimas tarp tarptautinėje teisėje įtvirtinto organizacijų teisinio subjektiškumo, skirtingo nuo jų narių teisinio subjektiškumo bei to, kad praktikoje tarptautinės organizacijos yra priklausomos nuo savo narių, o tai tiesiogiai įtakoja organizacijų galimybes atsakomybės už savo neteisėtus veiksmus srityje.
6. Geriausiai tarptautinių organizacijų bei jų narių interesus atininka ribotos, su tam tikromis nustatytomis išimtimis, atsakomybės paskirstymo režimas, kai nariai nėra tiesiogiai atsakingi trečiųjų šalių atžvilgiu. Esminis šios doktrinos privalumas yra tas, kad šis režimas apsaugo tarptautinių organizacijų nepriklausomybę ir skatina potencialius naujus narius stoti į jau įsteigtas organizacijas arba steigti naujas. Darbo pradžioje iškelta hipotezė, kad tarptautinėje teisėje, nustatant tarptautinių organizacijų atsakomybę, turėtų vyrauti išimtinės tarptautinių organizacijų atsakomybės principas, išskyrus tuos atvejus, kai valstybės narės pačios sutinka būti atsakingos trečiųjų šalių atžvilgiu, pasitvirtino.
7. Tam, kad būtų apsaugoti ne tik tarptautinių organizacijų ir jų narių, bet ir trečiųjų šalių interesai, autorė siūlo, steigiant naujas organizacijas, arba prie egzistuojančių tarptautinių organizacijų, kurių veikla gali būti susijusi su žalos padarymu tretiesiems asmenims, kurti garantinius, ar panašaus pobūdžio fondus, sudaromus iš organizacijų narių lėšų. Jeigu būtų nustatyta, kad tarptautinę neteisėtą veiklą padarė konkreti tarptautinė organizacija, būtent tokio fondo lėšos būtų naudojamos tretiesiems asmenims padarytai žalai atlyginti.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Tarptautinės teisės aktai ir susiję dokumentai

Tarptautinės konvencijos, sutartys

1. Agreement Between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of Their Forces (1951). Str. 5// <http://www.nato.int/docu/basicxt/b510619a.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.
2. „Convention on International Liability for damage Caused by Space Objects“. 1972// <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/327/93/IMG/NR032793.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-11-11.
3. Convention for the Establishment of a European Space Agency// <http://www.esa.int/esapub/sp/sp1300/sp1300EN1.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-11-16.
4. International Fund For Agricultural Development Act 1977 - Schedule—Agreement establishing the International Fund for Agricultural Development. // http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/iffada1977488/sch1.html; prisijungimo laikas: 2007-11-06.
5. Europol convention - consolidated version. // http://www.europol.europa.eu/legal/Europol_Convention_Consolidated_version.doc; prisijungimo laikas: 2007-11-11.
6. IFC Articles of Agreement. (As amended through April 28, 1993) http://www.ifc.org/ifcext/about.nsf/Content/Article_II; prisijungimo laikas: 2007-11-06.
7. International Development Association. Articles of agreement. (1960)// <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/IDA/0,,contentMDK:20052361~menuPK:115747~pagePK:83988~piPK:84004~theSitePK:73154,00.html>; prisijungimo laikas: 2007-11-06.
8. Jungtinių Tautų Chartija 1945m. // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=160266&p_query=chartija%20jungtini%F8&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2007-10-10.
9. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija.// <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=221141&Condition2=>; prisijungimo laikas: 2007-09-15.
10. Konvencija „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį“. 1948 m.// http://www.hrmi.lt/downloads/structure//KONVENCIA_DEL_KELIO_UZKIRTIMO_GENOCIDO_NUSIKALTIMUI_IR_BAUDIMO_UZ_JI.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-15.

11. Konvencija „Dėl tarptautinės atsakomybės už žalą, padarytą kosminiais objektais“. (1971) // <http://www.un.org/russian/document/gadocs/convres/r26-2777.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-14.
12. Protocol Establishing the Multinational Force and Observers (1981)// <http://www.mfo.org/files/Protocollo.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.
13. Statute of the International Court of Justice.// http://www.icj.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0#CHAPTER_II; prisijungimo laikas: 2007-09-15.
14. The Outer Space Treaty. (1967)// <http://history.nasa.gov/1967treaty.html>; prisijungimo laikas: 2007-11-11.
15. Treaty of Peace between the Arab Republic of Egypt and the State of Israel. (1979). // <http://www.mfo.org/files/Treaty.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.
16. Vienna Convention on the Law of Treaties between States and international organizations or between international organizations of 1986. // <http://www.geocities.com/savepalestinenow/internationallaw/fulltext/Fnaconventiontreaties1986.html>; prisijungimo laikas: 2007-09-15.
17. Vienos Konvencija „Dėl tarptautinių sutarčių teisės“ 1969 m.// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=159769&p_query=1969%20Vienos%20konvencija&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2007-09-14;
18. Vienos konvencija „Dėl valstybių atstovavimo jų santykiuose su universalaus pobūdžio tarptautinėmis organizacijomis“// http://www.un.org/russian/law/ilc/state_relations.wpd; prisijungimo laikas: 2007-09-14.

Kiti tarptautinės teisės dokumentai ir jų projektai

19. Documents of the twenty-first session including the report of the Commission to the General Assembly. Yearbook of the International Law commission. 1969. Vol. II.// [http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC_1969_v2_e.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_1969_v2_e.pdf); prisijungimo laikas: 2007-09-20.
20. Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts with commentaries.(2001)//http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-20.
21. Fourth report on State responsibility, by Mr. Roberto Ago, Special Rapporteur – The internationally wrongful act of the State, source of international responsibility (continued).
Topic: State responsibility A/CN.4/264 and Add.1//

- http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_264.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-18.
22. General Assembly Resolution 37/92 of February 4, 1983. "Principles Governing the Use by States of Artificial Earth Satellites for International Direct Television Broadcasting."// <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/425/70/IMG/NR042570.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-11-11.
  23. General Assembly Sixtieth session (2005) Sixth Committee Summary record of the 12th meeting.// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/568/80/PDF/N0556880.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-11-07;
  24. General Assembly Sixtieth session (2005) Sixth Committee Summary record of the 11th meeting.// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/565/80/PDF/N0556580.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-11-07.
  25. International Law Commission Fifty-eighth session. (2006) Responsibility Of International Organizations. Titles and texts of the draft articles adopted by the Drafting Committee. (2006)// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2006/2006report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-11-06.
  26. International Law Commission Fifty-eighth session. (2006) Fourth report on responsibility of international organizations by Mr. Giorgio Gaja, Special Rapporteur. // <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/258/02/PDF/N0625802.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-10.
  27. International Law Commission Fifty-eighth session. Fourth report on responsibility of international organizations by Giorgio Gaja, Special Rapporteur. Addendum. A/CN.4/564/Add.2/(2006)<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/319/81/PDF/N0631981.pdf?OpenElement> ; prisijungimo laikas: 2007-11-06.
  28. International Law Commission Fifty-ninth Session. (2007) Fifth report on responsibility of international organizations, by Mr. Giorgio Gaja, Special Rapporteur. // <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/332/65/PDF/N0733265.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-10;
  29. International Law Commission Fifty-sixth session. (2004) Responsibility of international organizations. Comments and observations received from Governments A/CN.4/547// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/562/75/PDF/N0456275.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

30. International Law Commission Report on the work on its fifty-ninth session. (2007)// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2007/2007report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-10.
31. International Law Commission Report on the work on its fifty-sixth session. (2004) // <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2004/2004report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-14.
32. International Law Commission. Report on the work of its fifty-fifth session.(2003) A/58/10// <http://untreaty.un.org/ilc/reports/2003/2003report.htm>; prisijungimo laikas: 2007-08-20.
33. Report of the International Law Commission on the work of its fifty-third session. (2002) // <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/477/85/PDF/N0147785.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-08-15.
34. Report of the International Law Commission on the work of its fiftieth session. (1998)// http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/A_53_10.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-18.
35. Reports of the Special Rapporteurs and report of the Commission to the General Assembly. Documents of the twenty-third session. Yearbook of the International Law commission. 1971, vol. II, part 1.// [http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC_1971_v2_p1_e.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_1971_v2_p1_e.pdf); prisijungimo laikas: 2007-09-20.
36. Responsibility of international organizations. Comments and observations received from international organizations. International Law Commission Fifty-sixth session. (2004)// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/406/10/PDF/N0440610.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-14.
37. Responsibility of international organizations. Comments and observations received from Governments and international organizations. (2005)// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/352/91/PDF/N0535291.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-18.
38. Responsibility of international organizations. Comments and observations received from Governments and international organizations (2005). A/CN.4/556.// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/352/91/PDF/N0535291.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-18.
39. Second report on responsibility of international organizations by Mr. Giorgio Gaja, Special Rapporteur (2004). A/CN.4/541// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/296/68/PDF/N0429668.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-09-18.

40. Security Council Resolution 84 (1950) of 27 June 1950.// <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/064/97/IMG/NR006497.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-10.
41. Summary record of the 11th meeting. P. 10. A/C.6/60/SR.11// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/565/80/PDF/N0556580.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-11-11.
42. Third Report on Relations between States and Inter-governmental Organizations by Abdullah El-Erian, Special Rapporteur. Topic: Representation of States in their relations with international organizations. (1968) A/CN.4/203 and Add.1-5 // http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_203.pdf; prisijungimo laikas: 2007-08-20.
43. Third Report on State responsibility, by Mr. Roberto Ago, Special Rapporteur, the internationally wrongful act of the State, source of international responsibility. A/CN.4/246 and Add.1-3.// http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_246.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-08.
44. Yearbook of the International Law Commission, 1963. Vol. 1.// [http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC_1963_v1_e.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_1963_v1_e.pdf); prisijungimo laikas: 2007-09-20.
45. Yearbook of the International Law Commission. 1973. Vol. II. P. 214.// [http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC_1973_v2_e.pdf](http://untreaty.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_1973_v2_e.pdf); prisijungimo laikas: 2007-09-15.
46. Доклад Генерального секретаря, представленный во исполнение резолюции 53/35 Генеральной Ассамблеи: падение Сребреницы.// <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/348/78/IMG/N9934878.pdf?OpenElement>; prisijungimo laikas: 2007-10-02 .
47. Резолюция Совета Безопасности Организации Объединенных Наций Nr. 687 (1991).// <http://www.un.org/russian/documen/scresol/1991/res687.htm>; prisijungimo laikas: 2007-09-30.
48. „Типовое соглашение между Организацией Объединенных Наций и государствами-членами, предоставляющими персонал и оборудование для операций Организации Объединенных Наций по поддержанию мира“. Доклад Генерального секретаря. A/46/185 (1991)// <http://www.un.org/russian/peace/pko/doc/a46-185.html>; prisijungimo laikas: 2007-10-08.

Tarptautinių teismų sprendimai

49. Court of Appeal, England. (1988) *Maclaine Watson & Co. Ltd. v. Department of Trade and Industry; J.H. Rayner (Mincing Lane) Ltd. v. Department of Trade and Industry and Others*// International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1989, vol. 80. P. 109.
50. Court of Justice, Geneva. (1987) *Arab Organization for Industrialization and Others v. Westland Helicopters*. International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1989, vol. 80. P. 646.
51. Federal Supreme Court. (1988) *Westland Helicopters v. Arab Organization for Industrialization and Others*// International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1989, vol. 80. P. 658.
52. House of Lords, England. (1989) *J.H. Rayner (Mincing Lane) Ltd. v. Department of Trade and Industry*// International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1990, vol. 81. P. 678-679.
53. International Chamber of Commerce Court of Arbitration. (1982, 1984, 1985). *Westland Helicopters v. Arab Organization for Industrialization and Others*// International Law Reports. Ed. By E. Lauterpacht. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1989, vol. 80. P. 612.
54. International Court of Justice. *Certain Expenses of the United Nations (article 17, paragraph 2 of the Charter) Advisory Opinion*. (1962). // <http://www.icj-cij.org/docket/files/49/5259.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-17.
55. International Court of Justice. *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*. Advisory Opinion. (1996) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/95/7495.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-16.
56. International Court of Justice. *Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*. Advisory Opinion. (1949) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/4/1835.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-03.
57. International Court of Justice. *Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Interpretation of the agreement of 25 March 1951 between WHO and Egypt, advisory opinion*. (1980) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/65/6303.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-03.
58. International Court of Justice. *Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Reporter of the*

- Commission on Human Rights. (1999) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/100/7619.pdf> ; prisijungimo laikas: 2007-09-27.
59. International Court of Justice. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Case Concerning the Gabčovo-Nagymaros project (Hungary/Slovakia). (1997) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/92/7375.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-27.
60. International Court of Justice. Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran. (United States of America v. Iran). Judgement of 24 may 1980. // <http://www.icj-cij.org/docket/files/64/6291.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-10-25.
61. International Court of Justice. The Corfu Channel Case. (Assessment of the Amount of the Compensation Due from the People's Republic of Albania to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland). (1949) // <http://www.icj-cij.org/docket/files/1/1663.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-09-28.
62. Permanent Court of International Justice. Judgment Nr.13 Case concerning the Factory at Chorzow. // http://www.icj-cij.org/pcij/serie/A/A_17/54_Usine_de_Chorzow_Fond_Arret.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-25.

Specialioji literatūra

Knygos

63. Amerasinghe C. F. Principles of the Institutional Law of International Organizations Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 582 p.
64. Bedjaoui M. International Law: Achievements and Prospects. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1991. 1276 p.
65. Casesse A. International Law. 2nd ed. Oxford: University press, 2005. 558 p.
66. Chinkin C.M., Sadurska R. The Collapse of the International Tin Council : a Case of State Responsibility?// International organizations. The library of essays in international law /ed. by Jan Klabbers. Dartmouth: Ashgate, 2005. P. 845-890.
67. Clabbers J. An Introduction to International Institutional Law. Cambridge: University press, 2002. 399 p.
68. Dixon M. Textbook on International Law. 5th ed. Oxford: University press, 2005. 350 p.
69. Encyclopedia of Public International Law. Vol. 2. /Gen. Ed. Bernardt R.. Amsterdam: Elsevier, 1995.

70. Evans M. D. *International Law*. Oxford: University press, 2003. 841 p.
71. Francesco A. M. *International Organizations Behavior: text, cases and skills*. 2nd ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2005.
72. Higgins R. *Problems and Process: International Law and How We Use It*. Oxford: Clarendon Press, 1994. 274 p.
73. Higgins R. *United Nations Peacekeeping. Documents and Commentary IV. Europe 1946-1979*. Oxford: University Press, 1981. 419 p.
74. Hirsch M. *The Responsibility of International Organizations Towards Third Parties. Some basic Principles*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. 220 p.
75. J. Wilfered C. *Liability for Ultra-Hazardous Activities in International Law. / Academie de Droit International Recueil des Cours*. Leyden: A.W. Sijthoff, 1967, vol. 117. P. 101-193.
76. Malanczuk P. *Akenhurst's Modern Introduction to International Law*. 7th ed. London: Routledge. 1997.
77. Morgenstern F. *Legal Problems of International Organizations*. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1986. 147 p.
78. Murase S. *The Relationship Between the UN Charter and Geneva International Law Regarding Non-Use of Force: The Crisis of NATO's Air Campaign in the Cosovo Crisis of 1999*. *Liber Amicorum*. Judge Shigeru Oda. vol. 2 / Ed. by. Ando N., McWhinney E., Wolfrum R. The Hague/London/New York: Kluwer Law International, 2002. P. 1543-1554.
79. Reinisch A. *International Organizations Before National Courts*. Cambridge: University press, 2002. 449 p.
80. Sands P., Klein P. *Bowett's Law of International Institutions*. London: Sweet and Maxwell, 2001. 610 p.
81. Schermers H. G., Blokker N. M. *International International Law. Unity Within Diversity*. 4th ed. Boston/Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2004. 1302 p.
82. Seidl-Hohenveldern I. *Liability or Member States for Acts or Omissions of an International Organizations*. *Liber Amicorum Ibrahim F. I. Shihata. International Finance and Development Law./ Ed. by S. Schlemmer-Schulte, Ko-Yung Tung*. The Hague: Kluwer Law Internatonal, 2001. P. 727-739.
83. Tunkin G. I. *International law*. Moscow: Progress Publishers, 1986. 547 p.
84. Ueki T. *Responsibility of International Organizations and the Role of the International Court of Justice*. *Liber Amicorum*. Judge Shigeru Oda. vol. 1. / Ed. by. Ando N., McWhinney E., Wolfrum R. The Hague/London/New York: Kluwer Law International, 2002. P. 237-249.

85. Vadapalas V. Tarptautinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2006. 520 p.
86. Wellens K. Remedies Against International Organisations. Cambridge: University Press, 2002. 312 p.
87. Wellens K. Remedies Against International Organisations. Cambridge: University Press, 2002.
88. Žalimas D., Žaltauskaitė – Žalimienė S., Petrauskas Z., ir kiti. Tarptautinės organizacijos. Vilnius: Justitia, 2001. 1100 p.
89. Каламкарян Р. А., Мигачев Ю. И. Международное право. Москва: Эксмо, 2005. 736р.
90. Курс международного права. Т. 3 /отв. ред. Ушаков Н. А. Москва: Наука, 1990.
91. Лукашук И. Международное право. Общая часть. Изд. 3-е. Москва: Волтерс Клувер, 2007. 415 p.
92. Лукашук И. Международное право. Особенная часть. Изд. 2-е. Москва: Бек, 2000. 456 p.
93. Лукашук И. Право международной ответственности. Москва: Волтерс Клувер, 2004. 432 p.
94. Международное право / под ред. А Талалаева. Москва: Юридическая литература, 1999.
95. Международное право. / Под ред. Микульшина А. И. Москва: Международные отношения, 2005. 360 p.
96. Международное публичное право./ Под ред. Бекашева К.А. Москва: Проспект, 2005. 779 p.
97. Тункин Г. Н. Теория международного права. Москва: Зерцало, 2006. 396 p.
98. Хименес де Аречага Э. Современное международное право. Москва: Прогресс, 1983.
99. Шибаева Е. А. Право международных организаций: вопросы теории. Москва: Международные отношения, 1986.

Periodiniai leidiniai

100. Amerasinghe C. F. Liability to Third Parties of Member States of International Organizations: Practice and Judicial Precedent// American Journal of International Law. 1991, vol. 85. P. 259-280.
101. Amerasinghe C. F. The Law of International Organizations: A Subject Which Needs Exploration and Analysis.// International Organizations Law Review. 2004, vol. 1. P. 9-21.
102. Annuaire de l'Institut de Droit International 66-2. Basel: Editions juridique et sociologique S.A, 1996.

103. Brolmann K. A Flat Earth? International Organizations in the system of International Law. // Nordic Journal of International Law. 2001, vol. 70. P. 319-340.
104. Butkiewicz E. The Premises of International Responsibility of Inter-Governmental Organizations. // Polish Yearbook of International Law 1981-1982, vol. 11. P. 117-140.
105. Chaplinski W. International Responsibility of International Organisations – An Outline.// Polish Yearbook of International Law 2004-2005, vol. 27. P. 49-58.
106. Hirsch M. The Responsibility of International Organizations: Analysis of Alternative Regimes.// Griffin's View on International and Comparative Law. 2005, vol. 6, Nr. 2. P. 8-29.
107. Kuuper P. J., Paasivirta E. Further Exploring International Responsibility: The European Community and the ILC's Project on Responsibility of International Organizations.// International Organizations Law Review. 2004, vol. 1. P. 111-138.
108. Okimoto K. Violations of IHL by UN Forces and Their Legal Consequences. // Yearbook of International Humanitarian Law. 2003, vol. 6. P. 199-236.
109. Suzuki E., Nahwani S. Responsibility of International Organizations: The Accountability Mechanisms of Multilateral Development Banks.// Michigan Journal of International Law. Vol. 27, Nr. 1. P. 178-214.

Straipsniai iš interneto

110. The secretary General. Statement on receiving the Report of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations During the 1994 Genocide of Rwanda. 16 December 1999.// [http://www.un.org/News/oss/sgsm_rwanda.htm](http://www.un.org/News/press/docs/1999/sgsm19990120.shtml); prisijungimo laikas: 2007-10-02.
111. Transcript of the Press Conference by NATO Spokesman, Jamie Shea and SHAPE Spokesman, Major General Walter Jertz// <http://www.ess.uwe.ac.uk/kosovo/Kosovo-Mistakes2.htm>; prisijungimo laikas: 2007-10-02.

Interneto svetainės

112. <http://web.worldbank.org>
113. www.austlii.edu.au
114. www.coe.int/
115. www.esa.int
116. www.europol.europa.eu
117. www.geocities.com

118. www.hrmi.lt
119. www.icj-cij.org/
120. www.ifc.org
121. www.lrs.lt
122. www.mfo.org
123. www.nato.int/
124. www.un.org.
125. www.un.org/law/ilc/

TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ ATSAKOMYBĖ ŠIUOLAIKINĖJE TARPTAUTINĖJE TEISĖJE

SANTRAUKA

Raktiniai žodžiai: tarptautinės organizacijos, tarptautinis teisinis subjektiškumas, tarptautinės teisės pažeidimas, tarptautinė teisinė atsakomybė.

Šio magistro darbo tikslai yra įvertinti faktinius ir teisinius tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindus šiuolaikinės tarptautinės teisės sistemoje bei nustatyti santykį tarp valstybių narių atsakomybės ir tarptautinių organizacijų atsakomybės trečiųjų šalių atžvilgiu.

Vienas iš svarbiausių pasikeitimų, įvykusių tarptautinėje bendruomenėje per pastarąjį šimtmetį – tai vis besiplečiantis valstybių bendradarbiavimas, kurio viena iš formų - tarpvalstybinių organizacijų kūrimas ir funkcionavimas. Valstybės suteikia tarptautinėms organizacijoms vis daugiau savo įgaliojimų. Spartus tarptautinių organizacijų vystymasis, besiplečiantis jų aktyvumas padeda spręsti problemas, tačiau tai sukelia vis didėjantį pavojų kitiems tarptautinių santykių dalyviams. Tarptautinių organizacijų teisinių santykių raida aplenkė tarptautinės teisės vystymąsi tarptautinių organizacijų atsakomybės srityje. Iki šiol normos, reguliuojančios tarptautinių organizacijų atsakomybę, nėra kodifikuotos, nėra gausi teismų sukaupta praktika šiuo klausimu. Dėl to ši darbo tema yra aktuali ir Lietuvos Respublikai, kuri aktyviai dalyvauja tarptautiniuose santykiuose ir yra apie 60 tarptautinių organizacijų narė.

Darbą sudaro keturios dėstomosios dalys. Pirmoje dalyje yra pateikiamos tarptautinės organizacijos, tarptautinio teisinio subjektiškumo bei tarptautinių organizacijų tarptautinės teisinės atsakomybės sąvokos. Antroje dalyje aptariamos atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimus rūšys bei formos, tai yra būdai, kuriais įgyvendinami neigiami padariniai teisės pažeidėjui dėl padaryto pažeidimo. Trečioje dalyje nagrinėjami objektyvusis bei subjektyvusis tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindai, tai yra tarptautinės teisės normos pažeidimas bei veika, dėl kurios priskiriama atsakomybė tarptautinei organizacijai. Ketvirtoje dalyje apžvelgiamos atsakomybės paskirstymo galimybės tarp organizacijų ir jų narių bei pasiūlomas tinkamiausias atsakomybės paskirstymo režimas, t.y. ribotos, su tam tiktomis išimtimis, atsakomybės režimas, pagal kurį tarptautinės organizacijos narys nėra tiesiogiai atsakingas trečiųjų šalių atžvilgiu. Tokio atsakomybės paskirstymo privalumas yra tas, kad jis apsaugo tarptautinės organizacijos nepriklausomybę ir skatina potencialius naujus stoti į jau įsteigtas organizacijas arba steigti naujas. Taip pat siūloma steigti organizacijų garantinius fondus iš organizacijų narių lėšų, nes tai apsaugotų trečiųjų šalių interesus.

RESPONSIBILITY OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW

SUMMARY

Keywords: international organizations, international legal personality, infringement of the international law, international legal responsibility.

The aims of this Master's paper are to evaluate the factual and the legal bases of International organizations' responsibility in the system of contemporary international law and to define relation between responsibility of member states and international organizations towards the third parties.

On the most important changes in life of the international community for the last century is an enhanced international cooperation of the countries, which manifests in the establishment and functioning of international organizations. The countries delegate to international organizations more and more powers of themselves. Fast development of organizations and expansion of their activities contribute to the solution of different problems, but at the same time pose a threat to other participants of international relations. The evolution of the legal relations of international organizations left far behind the out-of-date international organizations' responsibility provisions. The legal norms of responsibility of international organizations are still not codified; there are not much judicial precedents in such cases. Therefore this topic is quite relevant to the Republic of Lithuania, which is a member of about 60 international organizations and is active in international relations.

The master's paper consists of four parts. In the first part definitions of international organizations, international legal personality and international responsibility of international organizations are provided. The second part deals with the kinds and forms of international responsibility, i.e. ways of implementation of unfavourable consequences to the law infringer for his infringement of the law. The third part explores objective and subjective bases of responsibility of international organizations – infringement of the international law and act, responsibility for which is attributed to the international organization. In the fourth part an overview of allocation of responsibility between international organizations and their members is made and the optimal responsibility allocation regime is proposed. That is one of limited (with some exceptions) responsibility, in which a member of an international organization is not directly responsible towards the third party. The advantage of this regime is a fact, that the independence of international organization is not jeopardized; it also encourages the new members to join already existing international organizations and to establish new ones. It was also proposed to create with the money of the members of international organizations the guaranty funds in order to protect the interest of the third parties.

TARPTAUTINIŲ ORGANIZACIJŲ ATSAKOMYBĖ ŠIUOLAIKINĖJE TARPTAUTINĖJE TEISĖJE

DARBO ANOTACIJA

Šiame magistro darbe yra apibrėžiamos tarptautinės organizacijos, tarptautinio teisinio subjektiškumo bei tarptautinių organizacijų tarptautinės teisinės atsakomybės sąvokos. Aptariamos atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimus rūšys bei formos, tai yra būdai, kuriais įgyvendinami neigiami padariniai teisės pažeidėjui dėl padaryto pažeidimo. Padarytos žalos visiškas atlyginimas yra realizuojamas restitucijos, kompensacijos arba satisfakcijos formomis. Taip pat darbe nagrinėjami objektyvusis bei subjektyvusis tarptautinių organizacijų atsakomybės pagrindai, tai yra tarptautinės teisės normos pažeidimas bei veika, dėl kurios kyla atsakomybės priskyrimas tarptautinei organizacijai. Didžiausias dėmesys darbe yra skiriamas atsakomybės tarp tarptautinės organizacijos ir jos narių paskirstymui.

RESPONSIBILITY OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW

ANNOTATION

This Master's paper provides definitions of international organizations, international legal personality and international responsibility of international organizations. It also deals with the kinds and forms of international responsibility, i.e. ways of implementation of unfavourable consequences to the law infringer for his infringement of the law. The damage occurred may be reimbursed by restitution, compensation and satisfaction forms. Objective and subjective bases of responsibility of international organizations – infringement of the international law and act, responsibility for which is attributed to the international organization, are also revealed in this paper. The pivotal issue of this Master's paper is the allocation of responsibility between international organizations and their members.